

- §16a-miljøgodkendelse til
Ø. Pilegård
Centralvej 8
3782 Klemensker

Kolofon: Bornholms Regionskommune; oktober 2024
Journalnummer: 24/2506
Udarbejdet af: Center for Miljø, Plan og Kultur
Sagsbehandler: Helle Thers/ Katrine Høst (naturafsnit)
Kortbilag: Geodatastyrelsen

§ 16A MILJØGODKENDELSE

til

Ø. Pilegård

Centralvej 8, 3782 Klemensker

Gyldighed

Denne tilladelse meddeles efter § 16a, stk. 1 i lov om husdyrbrug og anvendelse af gødning m.v., jf. lovbe-
kendtgørelse nr. 520 af 1. maj 2019 med senere ændringer.

Tilladelsen gælder fra annonceringsdatoen den 25. oktober 2024.

1. DATABLAD

Titel:	§16a-miljøgodkendelse til Ø. Pilegård
Tilladelsen omfatter:	Produktion af kvæg, p.t. malkekøer med opdræt og kalve. Produktionsareal: 9.790 m ²
Dato for tilladelse:	25. oktober 2024
Husdyrbrug:	Ø. Pilegård, Centralvej 8, 3782 Klemensker
Matrikelnummer og ejerlav:	34a Klemensker m.fl.
Ejendomsnummer:	4000065446
CVR-/P-nummer:	31517737/1014575495
CHR-nummer:	15347
Ejer, ansøger og driftsansvarlig	Kim Nielsen
Adresse:	Aarsballevej 2, 3700 Rønne
Kontaktoplysninger:	Kim Nielsen Tlf. 29270365; e-mail: kimpilegaard8@hotmail.com
Konsulent:	Elisabeth Falk, Bornholms Landbrug & Fødevarer, Rønnevej 1, 3720 Aakirkeby – nuværende VKST
Tilsynsmyndighed:	Bornholms Regionskommune, Center for Miljø, Plan og Kultur, Skovløkken 4, Tejn, 3770 Allinge
Kontakt tilsynsmyndighed:	Tlf. 5692 0000; e-mail: nmf@brk.dk; Hjemmeside: www.brk.dk

Indholdsfortegnelse

1. Datablad	3
2. Ikke-teknisk resumé	6
3. Tilladelsen med vilkår	7
3.1 Afgørelse om tilladelse efter § 16 a, stk. 1	7
3.2 Ansøgning om tilladelse og eksisterende produktion	8
3.2 Vilkår for driften	11
3.3 Gyldighed – udnyttelse og bortfald	15
3.4 Retsbeskyttelse	15
3.5 Offentlighed	16
3.6 Klagevejledning	16
4. Beliggenhed og landskabelige forhold	18
4.1 Bygninger og faste afstandskrav	18
4.2 Bygge- og beskyttelseslinjer og placering i landskabet	22
5. Husdyrproduktion	27
5.1 Husdyrhold og staldanlæg	27
5.2 Produktion og håndtering af husdyrgødning	31
6. Ressourceforbrug	34
6.1 Foder og foderopbevaring	34
6.2 Vand	35
6.3 Energi	36
6.4 Diverse hjælpestoffer	38
7. Reststoffer	39
7.1 Spildevand - herunder restvand og tagvand	39
7.2 Affald	40
8. Gener fra husdyrbruget	41
8.1 Lugt	42
8.2 Støj og rystelser	45
8.3 Støv	47
8.4 Lys	48
8.5 Fluer og skadedyr	49
8.6 Transport	50
9. Ammoniaktab og naturpåvirkning	52
9.1 Ammoniakemission og BAT-krav	52

9.2	Ammoniakdeposition til naturområder.....	55
10.	Mulige driftsforstyrrelser og uheld	76
11.	Egenkontrol og dokumentation	80
12.	Samlet vurdering	82
	Bilagsoversigt:	83
	Bilag 1a. Produktionsarealer i ansøgt drift på Ø. Pilegård	84
	Bilag 1b. Produktionsarealer i nudrift og 8 års drift på Ø. Pilegård	84
	Bilag 2. Beredskabsplan for Ø. Pilegård	86

2. IKKE-TEKNISK RESUMÉ

Kim Nielsen har ansøgt om husdyrtilladelse i henhold til husdyrbruglovens § 16 a til fortsat produktion af malkekøer med opdræt på ejendommen Ø. Pilegård, Centralvej 8, 3782 Klemensker.

Baggrunden for ansøgningen er, at Ø. Pilegård ønsker at blive miljøgodkendt efter ny miljøregulering. Der søges om:

At udvide eksisterende kostald (35,7 m x 106 m) med tilbygning mod syd og mod nord, således at den samlede stald efter udvidelse bliver på 35,7 m x 217,0 m. Desuden søges om at bygge ny kostald parallelt med og øst for eksisterende kostald på ca. 3.891 m² (35,7 m x 109 m). Endelig søges om at bygge ny kalvestald på 1.960 m² (28 m x 70 m) syd for og langs eksisterende privatvej. I forbindelse med udvidelse etableres teltoverdækning på to gyllebeholdere.

Der er den 1. august 2017 indført en ny miljøregulering, hvorefter tilladelsen ikke længere gives til antal produktionsdyr, men til produktionsarealet i staldene. Ansøgningen er oprettet som ansøgningsskema under den nye miljøregulering fra den 1. august 2017.

Der er ansøgt om i alt 9.790 m² produktionsareal.

Der søges om flexproduktion, og derfor kan antallet og sammensætningen af kvæg på Ø. Pilegård varierer indenfor det lovmæssige arealkrav til opstaldning.

Husdyrgødningen fra produktionen opbevares i de eksisterende gyllebeholdere på ejendommen. Dybstrøelse opbevares i markstak, eller køres direkte ud fra staldene til udbringning på dyrkningsarealerne. Kalvemøget opbevares i tomme ensilagesiloer med afløb til gyllebeholder på anden ejet ejendom, eller køres direkte til udbringning på dyrkningsarealerne.

Staldene overholder de krævede mindsteafstande til nabobeboelser og beboelsesområder, vandforsyningsanlæg, vandløb og søer, veje, levnedsmiddelvirksomhed, beboelse på ejendommen og naboskel. Det er kommunens vurdering, at etableringen af kalvestald, ny kostald, og forlængelse af den eksisterende kostald kan ske uden at påvirke landskabet væsentligt, idet der er tale om en udvidelse, som placeres i nær tilknytning til de eksisterende bygninger.

I ansøgningen er der foretaget beregninger, der viser, at de krævede lugtgeneafstande mellem staldene og omkringboende er overholdt, og kommunen vurderer på baggrund heraf, at lugt fra staldene ikke vil give væsentlige gener for naboerne. På baggrund af ejendommens beliggenhed og beskrivelsen af driften forventes produktionen desuden ikke at forårsage væsentlige gener for naboer og forbipasserende i form af støv, støj og rystelser, lys, transport eller forekomst af skadedyr. Det er endvidere kommunens vurdering, at husdyrbrugets brug af ressourcer (herunder foder, energi og vand) samt håndtering af reststoffer (herunder affald og spildevand) ikke vil give anledning til en væsentlig miljøpåvirkning.

I ansøgningen er der foretaget beregninger af den samlede ammoniakudledning fra produktionen og dennes påvirkning af omkringliggende naturområder. Det vurderes, at det ansøgte ikke vil forårsage væsentlig påvirkning af ammoniakfølsomme naturområder i området.

Ammoniakudledningen fra husdyrbruget må ikke overskride et niveau svarende til emissionen ved anvendelse af den bedste tilgængelige teknik (BAT). Den ansøgte husdyrproduktion opfylder dette krav på baggrund af de valgte gulvtyper i eksisterende og nye stalde, samt overdækning af gyllebeholdere.

I tilladelsen er der redegjort for de miljømæssige konsekvenser af det ansøgte og husdyrbrugets anvendelse af bedste tilgængelige teknik (BAT) med henblik på reduktion af ammoniakudledningen til omgivelserne. Med tilladelsen følger en række vilkår til driften, som sikrer, at husdyrbruget kan drives på stedet uden at påvirke omgivelserne væsentligt.

Samlet set vurderer Bornholms Regionskommune, at indretning og drift af husdyrbruget og håndtering af husdyrgødningen sker i overensstemmelse med gældende regler og, at husdyrbruget kan drives på stedet uden væsentlig påvirkning af omgivelserne, som dette er defineret i husdyrbrugloven. Kommunen vurderer desuden, at projektet ikke vil påvirke eller true arter og naturtyper, der er en del af udpegningsgrundlaget for Natura 2000-områder, eller arter optaget på habitatdirektivets bilag IV og deres yngle- og rasteområder.

3. TILLADELSEN MED VILKÅR

I dette afsnit beskrives den ansøgte produktion og baggrunden for den meddelte afgørelse om tilladelse med tilhørende vilkår for driften. Desuden beskrives en række juridiske forhold ved tilladelsen, samt hvordan offentligheden har haft indflydelse på projektet og kommunens vurderinger. Til sidst beskrives mulighederne for at klage over afgørelsen.

3.1 Afgørelse om tilladelse efter § 16 a, stk. 1

Bornholms Regionskommune, Center for Miljø, Plan og Kultur har vurderet, at der kan meddeles tilladelse til den ansøgte kvægproduktion på ejendommen Ø. Pilegård, Centralvej 8, 3782 Klemensker, matr.nr. 34a Klemensker m.fl. i henhold til de gældende regler¹.

Tilladelsen omfatter fortsat mælkeproduktion med malkekøer. Der tillades fleksproduktion af kvæg i det eksisterende og ansøgte staldanlæg inkl. gødningsopbevaringsanlæg og øvrige driftsbygninger. Dvs. at der lovligt kan opstaldes malkekøer, opdræt, kalve, ammekøer eller ungtyre - så længe at de lovlige arealkrav til opstaldning af kvæg overholdes, og så længe at kvæget kun opstaldes på de produktionsarealer, som der gives tilladelse til.

Det samlede produktionsareal udgør 9.790 m².

Da det ansøgte produktionsareal overstiger 100 m², er ændringen omfattet af husdyrbruglovens regler. Ammoniakemissionen fra husdyrbruget beregnes til mere end 3.500 kg NH₃-N pr. år. Derfor meddeles tilladelsen efter husdyrbruglovens § 16a, stk. 1.

Tilladelsen er baseret på oplysningerne i ansøgningen, bilag og øvrigt materiale fremsendt af ansøgers konsulent. Der er nærmere redegjort for de vurderinger, der ligger til grund for afgørelsen i den miljøtekniske beskrivelse og vurdering i nærværende miljøgodkendelse.

Husdyrbruget skal drives i overensstemmelse med oplysningerne i ansøgningsmaterialet og ved opfyldelse af de stillede vilkår i nærværende miljøgodkendelse. Desuden skal bestemmelserne i den til enhver tid gældende bekendtgørelse om erhvervsmæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage m.v. (husdyrgødningsbekendtgørelsen) og øvrig gældende lovgivning overholdes også i de tilfælde, hvor disse regler er skærpende i forhold til denne tilladelse. Vilkårene er gældende fra det tidspunkt, tilladelsen er meddelt, med mindre andet fremgår af miljøgodkendelsen.

---

¹ Lovbekendtgørelse nr. 520 af 1. maj 2019 om husdyrbrug og anvendelse af gødning m.v. (husdyrbrugloven) med senere ændringer, tilhørende bekendtgørelse nr. 300 af 20. marts 2024 om godkendelse og tilladelse m.v. af husdyrbrug (husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen) og bekendtgørelse nr. 2243 af 29. november 2021 om erhvervsmæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage m.v. (husdyrgødningsbekendtgørelsen). Desuden bekendtgørelse nr. 1098 af 21. august 2023 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter, lov nr. 204 af 28. februar 2017 om ændring af lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug, lov om miljøbeskyttelse, lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække og forskellige andre love som ændret ved/med ændring i lov nr. 497 af 22. maj 2018 om ændring af lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække og lov om husdyrbrug og anvendelse af gødning m.v.

Da det ansøgte medfører en samlet ammoniakemission på mere end 750 kg NH₃-N pr. år, er der redegjort for og stillet krav til husdyrbrugets anvendelse af den bedste tilgængelige teknik (BAT – Best Available Techniques) til reduktion af ammoniakemissionen.

Bornholms Regionskommune har vurderet de miljømæssige konsekvenser ved den ansøgte kvægproduktion i forhold til den nuværende lovlige produktion på Ø. Pilegård (nudrift) og i forhold til husdyrbrugets lovlige drift for 8 år siden (8-års drift).

Bornholms Regionskommune vurderer, at husdyrbruget har truffet de nødvendige foranstaltninger til at forebygge og begrænse forureningen fra husdyrbrugets anlæg. Endvidere vurderer kommunen, at husdyrbruget efter ændringerne kan drives uden væsentlig påvirkning af natur, miljø og landskab og uden væsentlige gener for omgivelserne, når vilkårene i denne miljøtilladelse og de gældende regler på området overholdes.

3.2 Ansøgning om tilladelse og eksisterende produktion

På Ø. Pilegård, Centralvej 8, 3782 Klemensker, matr.nr. 34a Klemensker m.fl. ønskes der tilladelse til at forlænge eksisterende kostald med 3.963 m², opføre ny kostald på 3.891 m² og kalvestald på 1.960 m² samt overdække to eksisterende gyllebeholdere. Derudover fortsat at bruge Ø. Pilegårds produktionsarealer til kvægproduktionen, p.t. med mælkekvæg.

Bornholms Regionskommune, Center for Miljø, Plan og Kultur har modtaget ansøgningen om miljøgodkendelse til Ø. Pilegård gennem Miljøstyrelsens elektroniske ansøgningssystem (www.husdyrgodkendelse.dk) første gang den 21. marts 2024 (skema nr. 244736). Kommunen har efterfølgende modtaget rettelser til ansøgningen senest den 5. september 2024 og har afgjort sagen på baggrund af version 5 af ansøgningsskemaet.

Forhold til eksisterende produktion

På Ø. Pilegård er der i nudrift produktion af malkekøer med opdræt i henhold til tillæg til miljøgodkendelse meddeles efter § 12, stk. 3 i Bekendtgørelse af lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug, LBK nr. 1486 af 4. december 2009, med senere ændringer. Godkendelsen er givet i juli 2018 som tillæg nr. 1 til §12-miljøgodkendelsen.

Der blev givet tilladelse til:

Etape 1: Kvægbesætningen udvides fra 320 årskøer, 25 opdræt (0-2 mdr.), 50 opdræt (0-4 mdr.), 25 opdræt (4-6 mdr.) og 271 kvier (6 mdr.-kælvning) svarende til 584,15 DE til 425 årskøer, 96 kviekalve (0-6 mdr.), 304 kvier (6 mdr.-kælvning) og 200 tyrekalve (40-70 kg) alle af tung race svarende til 736,43 DE. Udvidelsen sker i eksisterende bygninger.

Etape 2: Kvægbesætningen udvides til i alt 725 årskøer, 156 kviekalve (0-6 mdr.), 494 kviekalve (6 mdr.-kælvning) og 338 tyrekalve (40-70 kg) alle af tung race svarende til 1242,79 DE.

I forbindelse med udvidelsen i step 2 forlænges den nyeste af de eksisterende kostalde med ca. 90 m mod syd, Der opføres en ny kalvestald på ca. 14 m x 40 m syd for bygninger og gylletanke, der etableres en møddingsplads øst for den sydligste gyllebeholder, og der opføres en ekstra gyllebeholder med overdækning sydvest for de eksisterende gyllebeholdere.

Tillægget til miljøgodkendelse fra 2018 indeholdt to step, hvoraf step 1 blev realiseret; og step 2 kun er blevet delvis realiseret; idet der er bygget ny ensilagesilo og ny overdækket gyllebeholder, men der er ikke blevet bygget ny kalvestald, og kostalden ikke er blevet forlænget.

Ansøgt drift: Der søges om at:

Udvide eksisterende kostald (35,7 m x 106 m) med tilbygning mod syd og mod nord, således at den samlede stald efter udvidelse bliver på 35,7 m x 217,0 m. Udvidelsen i eksisterende kostald er på 370 m² produktionsareal med dybstrøelse, og 2087 m² produktionsareal med sengebåse og fast, drænet gulv med skraber og ajlefløb.

Bygge ny kostald parallelt med og øst for eksisterende kostald på 35,7 m x 109 m, med 310 m² produktionsareal med dybstrøelse, og 2093 m² produktionsareal med sengebåse med fast drænet gulv med skraber og ajlefløb.

Bygge ny kalvestald på 28 m x 70 m syd for og langs eksisterende privatvej, med 1145 m² produktionsareal med dybstrøelse. I forbindelse med udvidelse etableres teltoverdækning på to gyllebeholdere. I ansøgt drift er der således fire overdækkede gyllebeholdere.

Ansøgt drift i er både en konvertering af eksisterende drift fra gammel miljøregulering til ny miljøregulering, og en ansøgning om at udvide produktionsarealet. Efter den nye miljøregulering gives miljøgodkendelsen i antal produktionsareal (m²), og ikke til antal dyr.

Nudrift:

Seneste miljøgodkendelse er fra juli 2018. Produktionsareal i nudrift er lig med produktionsareal i step 1 i miljøgodkendelse fra 2018.

Tillæg til miljøgodkendelse fra 2018 indeholdt to step, hvoraf step 1 (udvidelse i eksisterende bygninger) blev realiseret; og step 2 kun er blevet delvis realiseret; idet der er blevet bygget ny ensilagesilo og ny overdækket gyllebeholder, men der er ikke blevet bygget ny kalvestald, og kostalden ikke er blevet forlænget.

I nudrift er der fire gyllebeholdere, hvoraf de to er overdækket.

8-års drift:

Bornholms Regionskommune meddelte 10. maj 2008 miljøgodkendelse i henhold til Lov nr. 1572 af 20. december 2006 om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug til udvidelse af kvægbruget på Ø. Pilegård til 320 køer, 25 opdræt (0-2 mdr.), 50 opdræt (0-4 mdr.), 25 opdræt (4-6 mdr.) og 271 kvier (6 mdr. til kælvning) svarende til en årlig besætningsstørrelse på 499,78 DE beregnet efter de dengang gældende omregningsfaktorer, hvilket svarer til 583,89 DE beregnet med omregningsfaktorer gældende på ansøgningstidspunktet (1. juli 2015). Besætningen bestod før udvidelsen af 158 årskøer, 56 kviekalve (0-6 mdr.) og 132 kvier (6 mdr. til kælvning) svarende til 247,82 DE beregnet efter de dengang gældende omregningsfaktorer, hvilket svarer til 289,33 DE beregnet med omregningsfaktorer gældende på ansøgningstidspunktet (1. juli 2015).

Ud over besætningsudvidelsen indeholdt miljøgodkendelsen i 2008 opførelse af en ny kostald nordøst for de eksisterende driftsbygninger, en halmlade og tre ensilageplansiloer. Med godkendelsen fulgte en 8 års retsbeskyttelse og fastsættelse af tidspunktet for første regelmæssige revurdering 8 år efter godkendelsesdatoen.

Bornholms Regionskommune har efterfølgende meddelt, at der kunne foretages visse ændringer i den oprindelige miljøgodkendelse. Således meddelte Bornholms Regionskommune den 1. september 2011 og igen den 13. maj 2013, at udnyttelsesfristen på miljøgodkendelsen kunne forlænges (udnyttelsesfrist herefter 13. november 2014). Og den 5. juni 2012 meddelte Bornholms Regionskommune bl.a., at der kunne opføres én større ensilagesilo i stedet for tre, og at gulvtypen i den nye stald kunne ændres, såfremt en gyllebeholder blev overdækket.

Den 28. juni 2012 meddelte Bornholms Regionskommune på baggrund af en anmeldelse i henhold til daværende § 19d i Bekendtgørelse om tilladelse og godkendelse m.v. af husdyrbrug (nu § 29 i samme bekendtgørelse), at opførelse af en ny gyllebeholder ikke udløste krav om udarbejdelse af en miljøgodkendelse.

Den 1. juni 2016 meddelte Bornholms Regionskommune på baggrund af en anmeldelse i henhold til daværende § 27 og § 28 i Bekendtgørelse om tilladelse og godkendelse m.v. af husdyrbrug (nu § 10 og 11 i samme bekendtgørelse), at opførelse af en ny halmlade og to ensilageplansiloer ikke udløste krav om udarbejdelse af en miljøgodkendelse.

Der er således siden seneste miljøgodkendelse i 2008 på ejendommen blevet opført: ny kostald med malkestald, foderlade, ensilageplansilo og gyllebeholder med fast overdækning.

Den nye kostald er taget i brug i december 2014, og derfor er ny kostald med i 8-års driften.

I 8-års drift er der tre gyllebeholdere, hvoraf den ene er overdækket.

Med denne ansøgning ønsker ansøger at opnå mulighed for en større fleksibilitet for produktionen i de eksisterende bygninger, og at udvide produktionen og optimere dyrenes velfærd.

Der forekommer ingen godkendelsespligtige biaktiviteter på ejendommen.

Vurdering af samdrift med andre husdyrbrug

Ø. Pilegård ejes af Kim Nielsen. Kim Nielsen ejer også Trommeregård, Aarsballevej 2, 3700 Rønne, Bodilsminde, Aagaardsvej 36, 3700 Rønne, Dyndegårdsvej 1, Dyndegårdsvej 3x og Dyndegårdsvej 22, 3700 Rønne. Dyndegårdsvej 1 og 22 er planteavlsbrug, og Dyndegårdsvej 3x er et bygningsløs planteavlsbrug.

Der overføres opdræt til og fra Trommeregård. Kalvene fødes på Ø. Pilegård. Tyrekalvene sælges, når de vejer omkring 70 kg, og kviekalvene opstaldes og vokser op på Trommeregård. Ca. 1 måned før kvierne skal kælte, bliver de overført til Ø. Pilegård, således at de kan vænne sig til miljøet i kostalden inden opstart af malkning.

Ansøger har indsendt oplysninger om, at Ø. Pilegård ikke er teknisk, forurenings- eller driftsmæssigt forbundet med andre husdyrbrug.

Bornholms Regionskommune vurderer, at der er en vis driftsmæssig sammenhæng med ansøgers andet husdyrbrug "Trommeregård", idet der flyttes dyr, foder og evt. gylle mellem ejendommene. Ved vurderingen af, om der i denne sammenhæng er samdrift med andre husdyrbrug, lægger Miljø- og Fødevarerklagenævnet bl.a. vægt på, hvorvidt det er muligt at beregne miljøpåvirkningen for hver husdyrproduktion for sig.

Der er ca. 2,6 km mellem produktionsanlæggene på ejendommene Ø. Pilegård og Trommeregård, som er to forskellige ejendomme.

Bornholms Regionskommune, Center for Miljø, Plan og Kultur vurderer, at der er tale om to selvstændige enheder, og at de blandt andet på grund af den store afstand hverken er teknisk eller forureningsmæssigt forbundne, hvorfor de behandles som adskilte anlæg i forbindelse med miljøgodkendelsen. Bornholms Regionskommunes vurderer, at Ø. Pilegård kan drives uafhængigt af Trommeregård, og at miljøpåvirkningen fra Ø. Pilegård kan adskilles fra Trommeregård. Bornholms Regionskommune vurderer derfor, at der ikke er samdrift i miljømæssig forstand mellem Ø. Pilegård og ejers andet husdyrbrug Trommeregård. Denne tilladelse skal derfor kun omfatte husdyrbruget på Ø. Pilegård.

Ø. Pilegård er således ikke teknisk, forurenings- eller driftsmæssigt forbundet med andre husdyrbrug.

Det er derfor Bornholms Regionskommunes vurdering, at Ø. Pilegård vil kunne drives uafhængigt af ansøgers anden ejendom med husdyrproduktion. Denne tilladelse omfatter derfor alene husdyrbruget på Ø. Pilegård.

3.2 Vilkår for driften

Tilladelsen meddeles på nedenstående vilkår, som der henvises til i de relevante afsnit under "kommunens vurdering" i miljøredegørelsen. Vilkårene er krav, som stilles pga. husdyrbrugets art eller beliggenhed.

Husdyrbruget skal altid leve op til de generelle regler for husdyrbrug og håndtering af husdyrgødning fastsat i love og bekendtgørelser, også selv om disse regler måtte være skærpende i forhold til denne godkendelse.

For at sikre at tilladelsens vilkår efterleves, stiller Bornholms Regionskommune vilkår om, at virksomhedens ansatte skal være bekendt med vilkårene.

Tilladelsen indeholder desuden vilkår, som skal sikre, at Bornholms Regionskommune holdes informeret om ændringer i ejerforhold eller hvem, der er driftsansvarlig for husdyrbruget. Da kommunen skal vurdere om eventuelle planer om ændringer på husdyrbruget udløser krav om tillæg til tilladelsen, stilles desuden vilkår om anmeldelse før igangsætning.

3.2.1 Indretning og drift

1. Virksomheden skal placeres, indrettes og drives i overensstemmelse med de oplysninger, der fremgår af den miljøtekniske beskrivelse, og med de ændringer, der fremgår af tilladelsens vilkår.
2. De vilkår, der vedrører driften, skal være kendt af de ansatte, der er beskæftiget med den pågældende del af driften.
3. På tilsynsmyndighedens forlangende skal virksomheden dokumentere overholdelse af denne tilladelsens vilkår.

3.2.2 Information om ændringer

4. Ændringer i ejerforhold eller hvem, der er ansvarlig for driften, skal meddeles til tilsynsmyndigheden (Bornholms Regionskommune, Center for Miljø, Plan og Kultur) senest 1 måned efter, at ændringen er sket.
5. Drifts-, indretnings- eller bygningsmæssige ændringer, der er relevante i forhold til tilladelsen, skal anmeldes til kommunen inden gennemførelsen. Kommunen vurderer, om de aktuelle planer for ændringer/udvidelse kan ske inden for rammerne af denne tilladelse.

3.2.3 Produktionsarealets størrelse i m², staldsystemer, dyretyper (+ evt. teknologi)

6. Dyretypen, staldsystemet og produktionsarealet skal være i overensstemmelse med angivelserne i nedenstående skema:

Stald	Dyretype	Staldsystem	Produktionsareal (m ²)
Lang kostald	Alle kvæg (flexgruppe)	Dybstrøelse, eksisterende (250 m ²) Dybstrøelse, ny (370 m ²) Sengestald med spalter (liniespil), eksisterende (2.093 m ²) Sengestald med fast drænet gulv med skraber og ajlefløb, ny (2.087m ²)	4800
Gl. kostald	Alle kvæg (flexgruppe)	Sengestald med spalter (bagskyl eller ringkanal), eksisterende	656

Gl. kviestald	Alle kvæg (flexgruppe)	Sengestald med spalter (bagskyl eller ringkanal), eksisterende (291 m ²) Dybstrøelse, eksisterende (495 m ²)	786
Ny kalvestald	Alle kvæg (flexgruppe)	Dybstrøelse, ny (1.145 m ²)	1145
1200 køer kostald	Alle kvæg (flexgruppe)	Sengestald med fast drænet gulv med skraber og ajlefløb (2.093m ²) Dybstrøelse, ny (310 m ²)	2403
Ialt			9790

Opbevaringsanlæg til husdyrgødning (gødningstyper og m² overfladeareal)

7. Gødningstype, miljøteknologi og overfladeareal skal være i overensstemmelse med angivelserne i nedenstående skema:

Beholder	Gødningstype	Miljøteknologi	Overfladeareal (m ²)
Gyllebeholder 1	Flydende	Overdækket	662
Gyllebeholder 2	Flydende	Overdækket	708
Gyllebeholder 3	Flydende	Overdækket	708
Gyllebeholder 4	Flydende	Overdækket	708

3.2.4 Ammoniakreducerende virkemidler (optaget på MST's teknologiliste)

Dyretype, staldsystem og gulvtype:

8. Staldene på Ø. Pilegård skal indrettes som angivet herunder i forhold staldsystem og gulvtype, og dyretypen ligeledes som angivet i tabellen.

Staldafsnit	Dyretype, staldsystem og gulvtype
Gl. kostald	Alle kvæg (flexgruppe) Sengestald med spalter (bagskyl eller ringkanal)
Gl. kviestald	Alle kvæg (flexgruppe) Dybstrøelse Sengestald med spalter (bagskyl eller ringkanal)
Lang kostald	Alle kvæg (flexgruppe) Sengestald med spalter (liniespil) Sengestald med fast drænet gulv med skraber og ajlefløb Dybstrøelse
Ny kalvestald	Alle kvæg (flexgruppe) Dybstrøelse
1200 køer Kostald	Alle kvæg (flexgruppe) Fast drænet gulv med skraber og ajlefløb Dybstrøelse

Teltoverdækning på gylletank

1. Alle ejendommens gylletankene skal være forsynet med fastoverdækning i form af teltoverdækning.
2. Åbning af teltdugen må kun ske i forbindelse med omrøring, tømning og udbringning af gylle
3. Skader på teltoverdækningen skal repareres inden for en uge efter skadens opståen.
4. Såfremt en skade ikke kan repareres inden for en uge, skal der indgås aftale om reparation inden to hverdage efter skadens opståen. Bornholms Regionskommune skal straks underrettes herom.

Egenkontrol

5. Der skal føres en logbog for gyllebeholdere med fast overdækning, hvori eventuelle skader på telt-overdækningen noteres med angivelse af dato for skaden samt dato for reparation. Logbogen skal opbevares på husdyrbruget i perioden mellem to samlede miljøtilsyn og forevises på tilsynsmyndighedens forlangende.
6. Rapporter skal opbevares på husdyrbruget i mindst fem år og forevises på tilsynsmyndighedens forlangende.

3.2.5 Gyllehåndtering og håndtering af dybstrøelse

9. Der skal altid være en opbevaringskapacitet for fast og flydende husdyrgødning på mindst 9 måneder til rådighed for husdyrbruget.
10. Egenkontrol. Der skal føres en logbog, hvori følgende registreres:
  - Faktura fra biogasanlæg eller internt regnskab fra driften, som dokumenterer afhentning/udbringning af gødning, skal opbevares sammen med logbogen på husdyrbruget i mindst fem år og forevises på tilsynsmyndighedens forlangende.

3.2.6 Støjkilder

11. Virksomhedens bidrag til støjbelastningen i omgivelserne, dvs. al støj fra landbrugsdrift på ejendommens bygningsparcel, må ikke overstige følgende værdier målt ved nabobeboelser eller deres opholdsarealer:

Ugedag	Tidspunkt	Støjniveau, dB(A)	Referencetid
Mandag-fredag	Kl. 07.00-18.00	55	8 timer
Lørdag	Kl. 07.00-14.00	55	7 timer
	Kl. 14.00-18.00	45	4 timer
Søn- og helligdage	Kl. 07.00-18.00	45	8 timer
Alle dage	Kl. 18.00-22.00	45	1 time
	Kl. 22.00-07.00	40	½ time
Spidsværdi	Kl. 22.00-07.00	55	

12. Støjbidraget (bortset fra maksimalværdien) måles som det ækvivalente, konstante, korrigerede støjniveau i dB(A) (re. 20 µPa). Tallene i kolonnen referencetid angiver midlingstiden inden for den pågældende periode.
13. Virksomheden skal for egen regning dokumentere, at støjvilkårene overholdes, hvis tilsynsmyndigheden finder det påkrævet. Dokumentation for overholdelse af støjkravene kan være i form af målinger i husdyrbrugets omgivelser (under fuld drift) eller kildestyrkemålinger ved de enkelte støjkilder kombineret med beregninger efter den fælles nordiske beregningsmodel for industristøj.

14. Kravet om dokumentation af støjforholdene kan højst fremsættes en gang årligt, med mindre den seneste kontrol viser, at grænseværdierne ikke kan overholdes. Støjmålinger skal udføres som beskrevet i Miljøstyrelsens til enhver tid gældende støjberegningsvejledning og foretages i punkter, som forinden aftales med tilsynsmyndigheden. Støjmåling skal udføres af et akkrediteret firma

3.2.7 Vilkår vedr. støv

---

15. Driften må ikke medføre væsentlige støvgener uden for husdyrbrugets eget areal.

3.2.8 Vilkår vedr. skadedyr

---

16. Der skal på husdyrbruget foretages effektiv fluebekæmpelse som minimum i overensstemmelse med de nyeste retningslinjer fra Århus Universitet, Institut for Agroøkologi, der vedligeholder Skadedyrsguiden (www.dpil.dk). Bekæmpelsen skal desuden foretages på tilsynsmyndighedens forlangende.
17. Opbevaring af foder skal ske på en sådan måde, at der ikke opstår risiko for tilhold af skadedyr (rotter m.v.). Stalde, lagre og andre anlæg skal holdes i forsvarlig rottesikret stand og rimelig orden for at forhindre gode levemuligheder for rotter. Bekæmpelse af rotter skal ske i henhold til aftale med autoriseret rottebekæmper.

3.2.9 Vilkår vedr. oplag af olie

---

18. Olie skal opbevares på en sådan måde, at der ikke opstår risiko for forurening.
19. Beholdere til opbevaring af olieprodukter skal stå på et for olie vanskeligt gennembrængeligt underlag og som minimum være overdækket med et halvtag.
20. Opbevaring af diesel/fyringsolie i overjordiske tanke skal til enhver tid ske i en typegodkendt beholder, som står overdækket på fast og tæt bund, således at spild kan opsamles, og at der ikke er mulighed for afløb til jord, kloak, overfladevand eller grundvand.
21. Tankning af diesel skal til enhver tid ske på en plads med fast og tæt bund, enten med afløb til olieudskiller eller således, at spild kan opsamles, og at der ikke er mulighed for afløb til jord, kloak, overfladevand eller grundvand.

3.2.10 Vilkår vedr. oplag af affald

---

22. Arealerne omkring bygningerne og tilkørselsveje skal holdes ryddelige og fri for affald.
23. Affald skal opbevares og bortskaffes efter Bornholms Affaldsbehandlings affaldsregulativer.
24. Der må ikke foretages afbrænding af affald på ejendommen. Der gælder dog særlige regler for haveaffald, se Bornholms Affaldsbehandlings affaldsregulativer.
25. Der skal til enhver tid foreligge dokumentation for, at affald bortskaffes miljømæssigt forsvarligt.

3.2.11 Vilkår vedr. lugt

---

26. Der skal til stadighed opretholdes en god staldhygiejne. Bygninger, anlæg og omgivelser skal renholdes således at lugtgener begrænses mest muligt for de omkringboende.
27. Driften må ikke give anledning til væsentlige lugtgener uden for ejendommens areal. Hvis der efter kommunens vurdering opstår lugtgener, der vurderes at være væsentligt større, end der kan forventes ifølge grundlaget for tilladelsen, kan kommunen meddele påbud om, at der skal gennemføres lugtreducerende tiltag.

3.2.12 Vilkår vedr. uheld og risici

---

28. Ved driftsuheld, hvor der opstår risiko for forurening af miljøet, er der pligt til øjeblikkeligt at anmelde dette til: 112 eller Bornholms Politi, tlf.: 5690 1448.
29. Der skal foreligge en beredskabsplan for Ø. Pilegård, som fortæller, hvornår og hvordan der skal reageres ved uheld, som kan have konsekvenser for det eksterne miljø. Beredskabsplanen skal være tilgængelig for medarbejderne på husdyrbruget og skal opdateres, så oplysningerne i den altid er relevante og retvisende.
30. Ved driftsforstyrrelser og uheld i forbindelse med håndtering af husdyrgødning, som indebærer fare for forurening, skal forskrifterne i beredskabsplanen følges. Den driftsansvarlige har pligt til at afværge følgerne af uheld bedst muligt.

3.2.13 Vilkår vedr. ophør

---

31. Ved driftsforstyrrelser og uheld i forbindelse med håndtering af husdyrgødning, som indebærer fare for forurening, skal forskrifterne i beredskabsplanen følges. Den driftsansvarlige har pligt til at afværge følgerne af uheld bedst muligt.

3.3 Gyldighed – udnyttelse og bortfald

Tilladelsen bortfalder, hvis den ikke er udnyttet inden 6 år fra denne afgørelses meddelelse (dvs. den 25. oktober 2030), jf. § 59 a i husdyrbrugloven. Hvis en del af tilladelsen ikke er udnyttet, bortfalder tilladelsen for denne del. Da denne godkendelse omfatter byggeri, anses den for udnyttet, når det konstateres, at det tilladte faktisk er gennemført inden fristens udløb, jf. § 50 i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen.

Hvis den udnyttede tilladelse efterfølgende ikke har været helt eller delvist udnyttet i 3 på hinanden følgende år, bortfalder den del af tilladelsen, der ikke har været udnyttet i de seneste tre år. Udnyttelse anses her for at foreligge, når mindst 25 pct. af det tilladte produktionsareal udnyttes driftsmæssigt. Med driftsmæssig udnyttelse forstås, at der på det pågældende produktionsareal mindst produceres 50 % af det mulige inden for rammerne af dyrevelfærdskrav eller andre relevante krav.

Hvis tilladelsens vilkår ikke efterleves, eller de øvrige forudsætninger for tilladelsen ikke er opfyldt, kan dette medføre, at hele eller dele af tilladelsen bortfalder.

3.4 Retsbeskyttelse

Med denne tilladelse følger 8 års retsbeskyttelse, jf. § 40, stk. 1 i husdyrbrugloven. Dato for retsbeskyttelsens udløb er den 25. oktober 2032.

Ikke IE-husdyrbrug, der godkendes efter lovens § 16 a, stk. 1, eller tillades efter § 16 b, skal ikke revurderes. Dog kan tilsynsmyndigheden i henhold til husdyrbruglovens § 39 meddele påbud om, at der skal gennemføres bestemte foranstaltninger, hvis husdyrbruget medfører uhygiejniske forhold eller væsentlig forurening, eller nedlægge forbud mod fortsat drift, hvis forureningen ikke kan nedbringes. Påbud eller forbud efter § 39 må ikke meddeles, før der er forløbet 8 år efter meddelelsen af tilladelsen.

3.5 Offentlighed

Naboorientering og partshøring

Bornholms Regionskommune har i henhold til offentlighedsproceduren i husdyrbruglovens § 55 den 25. marts 2024 foretaget en annoncering vedrørende modtagelse af ansøgning om §16a miljøgodkendelse til Ø. Pilegård Ansøgningen er fremlagt i offentlighøring i perioden 25. marts til 15. april 2024 ved annoncering på www.brk.dk.

Som følge af denne annoncering modtog regionskommunen ingen skriftlige henvendelser.

Udkast til afgørelse om § 16 a miljøgodkendelse til Ø. Pilegård blev desuden sendt i partshøring til ansøger og dennes konsulent samt til ejere og lejere af boliger, der ligger inden for konsekvenszonen for lugt beregnet i husdyrgodkendelse.dk til 782 meter fra et vægtet lugtcentrum for staldene. Desuden er udkastet sendt til ansøger og dennes konsulent, samt Bornholms Museum forud for afgørelsen, da de berøres af de ansøgte ændringer på husdyrbruget.

Der blev givet en frist på 6 uger fra den 12. september til den 24. oktober 2024 til at kommentere udkastet. Kommunen modtog ingen skriftligt bemærkninger til forslaget til §16a-miljøgodkendelsen til Ø. Pilegård.

Offentliggørelse

Tilladelsen er den 25. oktober 2024 offentliggjort på Bornholms Regionskommunes hjemmeside www.brk.dk/Indflydelse-Politik/Hoeringer

Samtidig er en række lokale og landsdækkende foreninger og organisationer, som har anmodet om underretning i henhold til husdyrbruglovens §§ 61 eller 62, samt klageberettigede myndigheder, organisationer og råd blevet orienteret om afgørelsen.

3.6 Klagevejledning

Bornholms Regionskommunes afgørelse kan påklages til Miljø- og Fødevarerklagenævnet af afgørelsens adressat og enhver, der har en individuel, væsentlig interesse i sagens udfald. Endvidere kan en række myndigheder og råd samt lokale og landsdækkende foreninger og organisationer klage over visse afgørelser.

Klagefristen udløber den 22. november 2024, dvs. 4 uger fra den 25. oktober 2024, hvor afgørelsen er annonceret på regionskommunens hjemmeside.

Hvis du ønsker at klage over afgørelsen, skal du sende klagen digitalt gennem Miljø- og Fødevarerklagenævnets klageportal, inden klagefristen udløber. Links til klageportalen findes på hjemmesiden for Nævnenes Hus <https://naevneneshus.dk> eller på www.borger.dk eller www.virk.dk. Du logger på klageportalen med NemID. Klagen skrives direkte i klageportalen, og det er muligt at vedhæfte dokumenter til klagen. Klagen sendes gennem klageportalen til Bornholms Regionskommune, som videresender den til Miljø- og Fødevarerklagenævnet med den påklagede afgørelse og det materiale, der er indgået i sagens bedømmelse. Du får besked om videresendelsen.

En klage er indgivet, når den er tilgængelig for Bornholms Regionskommune via klageportalen. Miljø- og Fødevarerklagenævnet skal som udgangspunkt afvise en klage, der kommer uden om klageportalen, med mindre du er blevet fritaget for brug af klageportalen. Hvis du ønsker at blive fritaget for at bruge klageportalen, skal du sende en begrundet anmodning til Bornholms Regionskommune. Kommunen videresender din anmodning til Miljø- og Fødevarerklagenævnet, som afgør, om du kan fritages.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den klageberettigede indbetaler et gebyr på 900 kr. (private) og 1.800 kr. (virksomheder og organisationer) til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Betaling af klagegebyr sker online i forbindelse med indgivelse af klagen via klageportalen. Hvis gebyret ikke indbetales inden udløbet af klagefristen, afvises klagen.

Klagegebyret tilbagebetales, hvis:

- Klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves
- Klager får helt eller delvist medhold i klagen
- Klagen bliver afvist, fordi klagefristen er overskredet
- Klager ikke er klageberettiget
- Klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence

En eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal anlægges inden 6 måneder efter, at afgørelsen er meddelt den pågældende. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes fristen dog altid fra bekendtgørelsen.

4. BELIGGENHED OG LANDSKABELIGE FORHOLD

I dette afsnit beskrives og vurderes det ansøgte i forhold til faste afstandskrav (naboer, vandforsyning, vandløb og søer, offentlig vej m.v.) samt husdyrbrugets beliggenhed i forhold til bygge- og beskyttelseslinjer, fredninger, beskyttet natur m.v. Desuden beskrives og vurderes husdyrbrugets placering i forhold til de landskabelige værdier og kommuneplanens retningslinjer.

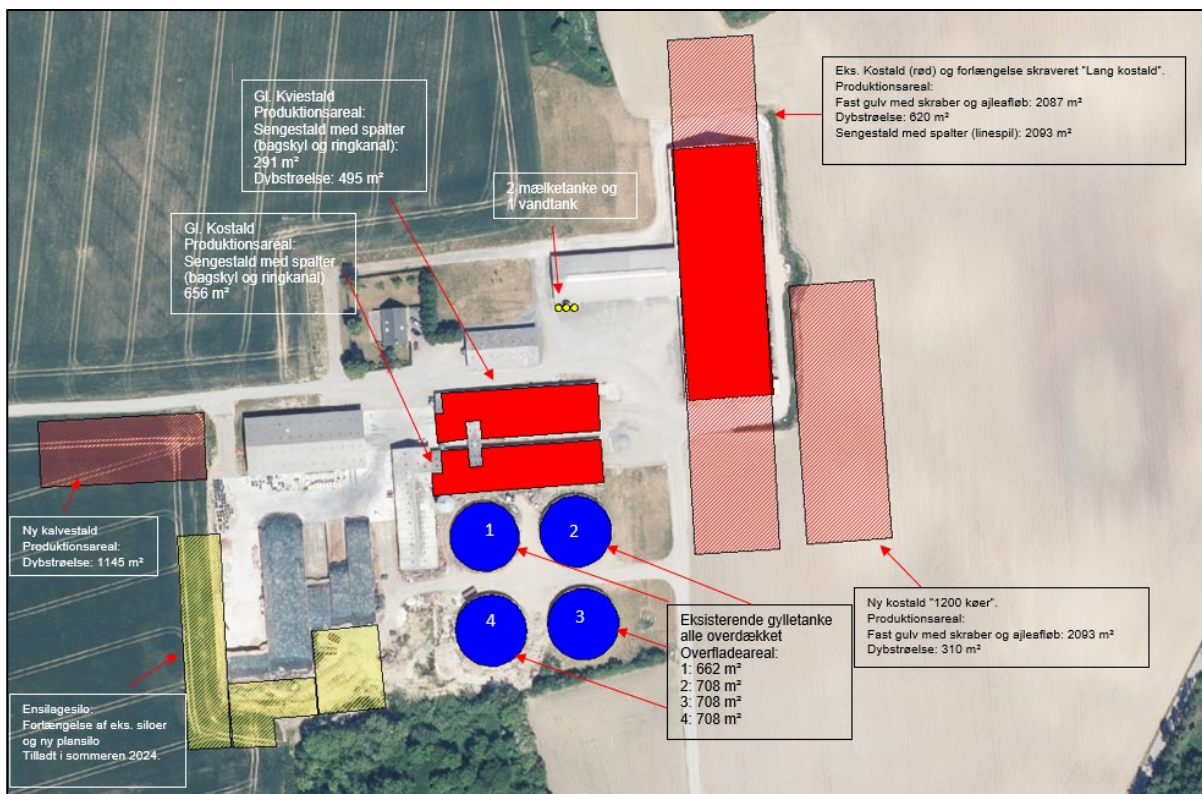
4.1 Bygninger og faste afstandskrav

Beskrivelse

Det eksisterende bygningsanlæg på ejendommen består af stuehus, lade- og lagerbygninger, maskinlænge, staldbygninger, ensilageplads, møddingsplads og gyllebeholdere. Udvendige bygningsmæssige ændringer i forhold til det eksisterende bygningsanlæg består af opførelse af ny kostald, forlængelse af eksisterende kostald mod nord og syd, og ny kalvestald. Desuden overdækkes de to gyllebeholdere, som i nudrift ikke er overdækket. D.v.s. at i ansøgt drift er alle fire gyllebeholdere overdækket. Der er i sommeren 2024 meddelt tilladelse til forlængelse af eksisterende plansiloer, og der etableres en ny ensilagesilo, samt opsætning af tre tanke (2 mælketanke og 1 vandtank) umiddelbart udenfor tværbygning til kostald.

Bygningerne fremgår af Figur 1 herunder, samt på bilag 1a og 1b.

Figur 1 Bygningsanlæg på Ø. Pilegård i ansøgt drift

Figur 2. Ø. Pilegård med omgivelser. Luftfoto fra 2023 – flyvedato 11. juni 2023.

Afstandskrav i henhold til §§ 6, 7 og 8 i lov om husdyrbrug og anvendelse af gødning

Afstandskrav i henhold til § 6 i lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug:

Ø. Pilegård er beliggende i landzone og dermed uden for eksisterende byzone og sommerhusområde. Nærmeste samlede bebyggelse er Klemensker knap 1,9 km vest for anlægget på Ø. Pilegård, og dernæst Årsballe ca. 3,7 km sydøst for anlægget. Nærmeste byzone er ligeledes Klemensker knap 1,9 km vest for Ø. Pilegård. Nærmeste sommerhusområder ligger ved Tofte, ca. 7,7 km mod vest. Ø. Pilegård ligger ikke inden for lokalplanområde, og nærmeste lokalplan er udlagt i Klemensker.

Nærmeste nabobeboelse er Kuregårdsvej 5, som ligger 253 m syd for staldanlægget. Ejendommen er uden landbrugspligt. Afstandene fra nærmeste punkt på Ø. Pilegårds anlæg i ansøgt drift med produktionsareal til det nærmeste punkt i områder og beboelse omfattet af § 6, er i alle tilfælde længere end de krævede 50 m. Bornholms Regionskommune konkluderer derfor, at de gældende afstandskrav i forhold til omkringboende er overholdt.

Afstandskrav i henhold til § 8 i lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug:

Ved placering af nye stalde, gødnings- og ensilageopbevaringsanlæg eller ved væsentlige til eller ombygninger af eksisterende anlæg skal følgende afstandskrav overholdes:

Afstand til ikke-almene vandforsyningsanlæg (25 m): Nærmeste boring ligger ca. 175 m nord for Ø. Pilegårds staldanlæg. De målte afstande fra eksisterende og nye anlæg på Ø. Pilegård, og til de fire nærmeste boringer er målt til mellem ca. 175 m og ca. 675 m. Af dem ligger nærmeste drikkevandsboring nord for Ø. Pilegård.

Afstand til almene vandforsyningsanlæg (50 m): ca. 2,8 km vest for Ø. Pilegård ligger Klemensker Vandværk.

Afstand til vandløb, søer og dræn (15 m): Afstanden til i alt 7 søer fra nye og eksisterende anlæg på Ø. Pilegård er mellem 75 m og 550 m. Tættest på Ø. Pilegård ligger en sø ved Thorupgård, som ligger knap 75 m syd for produktionsanlægget.

Nærmeste åbne vandløb ligger ca. 325 m nordøst for Ø. Pilegård, og har sandsynligvis via åbne grøfter og rørledninger forbindelse med Rø Plantage.

Nærmeste beskyttede vandløb ligger ca. 1450 m nordøst for Ø. Pilegård. Dette vandløb har direkte forbindelse med sø ved Rutsker Plantage. Vandløbet fortsætter mod nord og løber ud i Østersøen ved Døndalen. Vandløbet er tilsyneladende rørlagt tættest på Ø. Pilegård.

Eventuelle dræn nærmere end 15 m fra det planlagte vil blive omlagt i forbindelse med byggeprocessen, og fremadrettet blive placeret i en afstand af minimum 15 meter af de nye stalde og øvrige faciliteter.

Afstand til offentlig vej og privat fællesvej (15 m): Afstandskravet til offentlig vej er opfyldt, da afstand fra offentlig vej (Centralvej) til ny kalvestald er ca. 195 m. Afstand fra eksisterende gyllebeholder til Kuregårdsvej syd for Ø. Pilegård er ca. 180 m. Ø. Pilegård har ikke fælles privatvej.

Afstand til levnedsmiddelvirksomhed (25 m): Nærmeste levnedsmiddelvirksomhed er bageren på Kuregårdsvej 7 ca. 300 m fra Ø. Pilegård.

Afstand til beboelse på samme ejendom (15 m): I forhold til den nye kalvestald, er der ca. 75 m til stuehuset på Ø. Pilegård. Eksisterende kostald, som udvides, ligger ca. 105 m fra stuehus.

Afstand til naboskel (30 m): Der er ca. 15 m fra eksisterende gyllebeholder nr. 4 til naboskel mod syd. Der er ca. 24 m fra forlængelse på eksisterende ensilagesiloer til naboskel mod syd. Der søges dispensation for afstandskrav på 30 m.

Nærmeste nye bygninger i forhold til naboskel er fra den nye tilbygning til eksisterende kostald til naboskel ved Thorupgård mod sydvest. Afstanden er ca. 96 m. Fra ny kalvestald til naboskel mod sydøst ved Thorupgård er der ca. 120 m. Alle øvrige naboskel ligger længere væk.

Beholdere til opbevaring af flydende husdyrgødning - afstand til åbne vandløb og søer over 100 m²

(100 m): Der bygges ikke nye gyllebeholdere ifm denne miljøgodkendelse. De eksisterende fire gyllebeholdere er placeret fra ca. 95 m til ca. 148 m NØ fra nærmeste sø over 100 m², ved Thorupgård.

Hvis kompostlignende dybstrøelse skal lagres, og ikke kan rummes i ensilagesilo på anden ejet ejendom, bliver der etableret en markstak, som placeres, så den opfylder de lovpligtige afstandskrav.

Natura 2000-område: Grænsen for Natura 2000-området nr 210 "Spællinge Ådal, Døndal og Helligdomsklipperne" (Habitatområde H 159) ligger ca. 3,0 km nord for Ø. Pilegård ved Krashave. Inden for området findes flere ammoniakfølsomme naturtyper, der er omfattet af udpegningsgrundlaget for området og er kortlagt, samt § 3 beskyttet overdrev. Disse naturtyper er omfattet af husdyrgodkendelseslovens § 7, stk. 1, nr. 1 (kategori 1).

Nærmeste ammoniakfølsomme naturområde beliggende uden for internationale naturbeskyttelsesområder, defineret som heder over 10 ha og overdrev større end 2,5 ha, som er beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3 og dermed omfattet af § 7, stk. 1, nr. 2, er flere overdrevsarealer beliggende ca. 3 km nordøst for Ø. Pilegård ved Klemenskervej/Kleven (kategori 2).

Nærmeste beskyttede kategori 3-natur, som er ammoniakfølsomt, og derfor er kategori 3-natur, er et overdrev ca. 195 m syd for Ø. Pilegård, og et overdrev ca. 300 m nord for Ø. Pilegård. Nærmeste kategori 3 skov ligger ca. 195 m nord for Ø. Pilegård.

Yderligere beskrivelse og vurdering af beliggenheden ift. ammoniakfølsom natur findes i afsnit 8.2

Husdyrbruglovens krav til mindsteafstande til nabobeboelser, boligområder, vandforsyningsanlæg, vandløb og søer, veje, levnedsmiddelvirksomhed, egen beboelse og skel gælder udover ved etablering også ved udvidelse og ændring af stalde og gødningsopbevaringsanlæg, der medfører forøget forurening. Opmålingerne, som fremgår af nedenstående tabel 1 og 2, er derfor foretaget til nærmeste staldafsnit, da ansøgningen omfatter mulighed for at flekse mellem de forskellige kvæggrupper, hvilket kan betyde en ændring i bl.a. lugt- og ammoniakemissionen. Tilsvarende er afstande til kategori 1- og kategori 2-natur målt til nærmeste staldbygning, selvom kravet i husdyrbruglovens § 7 kun gælder ved etablering, udvidelse og ændring af anlæg.

Tabel 1. Afstande og afstandskrav iht. husdyrbruglovens § 6 og § 7

Nærmeste...	Afstand fra nærmeste staldbygning	Afstandskrav (jf. § 6 og § 7 i husdyrbrugloven)
Eksisterende eller ifølge kommuneplanens rammedel fremtidigt byzone- eller sommerhusområde (Eksisterende og fremtidig byzone ved Klemensker)	Ca. 1,6 km	50 m
Område i landzone, der i lokalplan er udlagt til boligformål, blandet bolig- og erhvervsformål eller til offentlige formål med henblik på beboelse, institutioner, rekreative formål o. lign. (Lokalplan 403 B og 102, Klemensker)	Ca. 1,6 km	50 m
Nabobeboelse (Thorupgård, Kuregårdsvej 5)	105 m	50 m
Ammoniakfølsomme naturtyper inden for internationale naturbeskyttelsesområder, kategori 1 (Natura 2000-området nr 210 "Spællinge Ådal, Døndal og Helligdomsklipperne")	Ca. 3 km	10 m
Ammoniakfølsomme naturtyper uden for internationale naturbeskyttelsesområder, kategori 2 (Overdrevsarealer ved Klemenskervej/Kleven)	Ca. 3 km	10 m

Tabel 2. Afstande og afstandskrav iht. husdyrbruglovens § 8

Nærmeste...	Afstand fra nærmeste stald-bygning	Afstandskrav (jf. § 8 i husdyrbrugloven)
Ikke almene vandforsyningsanlæg (enkeltindvinder) (Nord for Ø. Pilegård, 244.361)	Ca. 175 m	25 m
Almene vandforsyningsanlæg (vandværk/boring) (Klemensker Vandværk)	Ca. 2,9 km	50 m
Vandløb og dræn (Åbent vandløb NØ)	Ca. 300 m	15 m (100 m*)
Søer > 100 m ² (Sø ved Thorupgård)	75 m	15 m (100 m*)
Offentlig vej og privat fællesvej (Centralvej)	Ca. 190 m	15 m
Levnedsmiddelvirksomhed	> 25 m	25 m
Beboelse på ejendommen (afstand fra mælketank I)	70 m	15 m
Naboskel (fra forlængelse af eksisterende ensilagesiloer)	26 m	30 m

* Afstandskrav fra gødningsopbevaringsanlæg til flydende husdyrgødning til åbne vandløb og til søer større end 100 m²**Kommunens vurdering**

Bornholms Regionskommune konstaterer, at eksisterende stald- og gødningsanlæggene og plansiloer mv overholder de krævede mindsteafstande til nabobeboelser og beboelsesområder, ammoniakfølsom natur, vandforsyningsanlæg, vandløb og søer, veje, levnedsmiddelvirksomhed, beboelse på ejendommen. Der er meddelt dispensation til at eksisterende plansiloer til ensilage forlænges og placeres mindre en 30 meter fra naboskel.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår vedr. afstandskrav.

4.2 Bygge- og beskyttelseslinjer og placering i landskabet

Beskrivelse

Området omkring Ø. Pilegård er i Bornholms Regionskommunes Kommuneplan 2020 udpeget som særligt værdifuldt landbrugsområde. Hovedhensynet i disse områder er at sikre dyrkningsmuligheder, landbrugets investeringer i produktionsapparatet og mulighederne for en rationel landbrugsdrift. Dog må miljø, natur, kulturhistoriske interesser og de mange mindre levesteder for dyre- og planteliv ikke forringes af landbrugsdriften. Ø. Pilegård ligger uden for arealer, som i kommuneplan 2020 er udpeget som særligt naturområde, interesseområde for natur, landskab og økologiske forbindelser, geologisk interesseområde eller til formål knyttet til rekreation og fritid.

Lokalisering i forhold til byggelinjer:

- Kirkebyggelinje: Nærmeste kirke er Sct. Klemens Kirke ca. 2,7 km vest for ejendommen.

- Strandbeskyttelseslinje: Ejendommen er ikke beliggende i nærheden af strandbeskyttelseslinje.
- Klitfredningslinje: Der er ikke udlagt klitfredningslinjer på Bornholm.
- Skovbyggelinje: Der er ikke udlagt skovbyggelinje omkring småskovene øst for Ø. Pilegård. Ingen af de eksisterende eller ansøgte bygninger og ensilagesiloer ligger inden for skovbyggelinjen.
- Sø- og åbeskyttelseslinje: Der er ingen sø og/eller åbeskyttelseslinjer i nærheden af ejendommen.
- Vejbyggelinje: Der er ingen vejbyggelinjer som hindrer udvidelse på Ø. Pilegård. Generelt afstands-krav til vej er 15 m, og er overholdt både for nye og eksisterende bygninger.
- Beskyttede fortidsminder og fortidsmindebeskyttelseslinje: Ø. Pilegård ligger udenfor fortidsminde med beskyttelseslinje. Nærmeste fortidsminde med beskyttelseslinje er lokaliseret ca. 1,5 km syd for Ø. Pilegård.
- Fredede områder: Nærmeste fredede område ligger ca. 310 m nord for Ø. Pilegård, og er et fredet overdrev i Splitsgårdsbakkerne.
- Beskyttede jord- og stendiger: Der er registreret beskyttede jord- eller stendiger mod Thorupgård mod syd, og mod Splitsgård mod nord.
- Kulturmiljøområde: Ø. Pilegård ligger ikke i værdifuldt kulturmiljø, eller i område med bevaringsværdige kulturværdier.
- Interesseområde for naturbeskyttelse: Ø. Pilegård ligger ikke i område udpeget med potentielt økologiske forbindelser. Umiddelbart nordøst for eksisterende kostald, og med mindre overlap til ansøgt tilbygning, ligger område med særlige naturbeskyttelsesinteresser.
- Skovrejsning: Ø. Pilegård ligger ikke i skovrejsningsområde. I et område syd for Ø. Pilegård er skovrejsning uønsket.
- Lavbund: Ø. Pilegård ligger ikke i område udpeget som lavbundsareal.
- Beskyttede naturområder:
  - Grænsen Natura 2000-området nr 210 "Spællinge Ådal, Døndal og Helligdomsklipperne" ligger 2,9 km nordøst for Ø. Pilegård.
  - Grænsen for Natura 2000-området 'Almindingen, Ølene og Paradisbakkerne' (Habitatområde nr 186) ligger ca. 3,8 km sydøst for Ø. Pilegård.
  - Inden for Natura-2000 områderne findes flere ammoniakfølsomme naturtyper, der er omfattet af udpegningsgrundlaget for området og er kortlagt, samt § 3 beskyttede heder og overdrev. Disse naturtyper er omfattet af husdyrgodkendelseslovens § 7, stk. 1, nr. 1 (kategori 1)
  - Nærmeste ammoniakfølsomme naturområde beliggende uden for internationale naturbeskyttelsesområder, defineret som heder over 10 ha og overdrev større end 2,5 ha (kategori 2), som er beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3 og dermed omfattet af § 7, stk. 1, nr. 2, ligger 2,8 km nordøst for Ø. Pilegård umiddelbart vest for Degnegård og ved Klemenskervej.
  - Nærmeste beskyttede kategori 3-natur, som er ammoniakfølsomt, og derfor er kategori 3-natur, er ammoniakfølsom skov ca. 145 m nord for ansøgt tilbygning til kostald Ca. 190 m syd for Ø. Pilegårds gylletanke ved Kuregårdsvej ligger et kategori 3 overdrev.
- Særligt værdifuldt landbrugsområde: Området omkring Ø. Pilegård er i Bornholms Regionskommunes Kommuneplan udpeget som "Særligt værdifulde landbrugsområde", der skal forbeholdes anvendelse til landbrugsproduktion. Almindelig landbrugsdrift kan normalt ske uden rådighedsindskrænkninger med respekt for de miljømæssige regler for landbrugsdrift, husdyrhold mm. Hovedhensynet i disse områder er at sikre dyrkningsmuligheder, landbrugets investeringer i produktionsapparatet og mulighederne for en rationel landbrugsdrift. Dog må miljø, natur, kulturhistoriske interesser og de mange mindre levesteder for dyre- og planteliv ikke forringes af landbrugsdriften.
- Kystnærhedszone: Ø. Pilegård er ikke-beliggende inden for kystnærhedszonen, som går 3 km inde fra kysten.
- Råstofinteresser: Den østlige del af Ø. Pilegårds anlæg ligger i råstofinteresseområde.

- Drikkevandsinteresser: Ø. Pilegård ligger i område med særlige drikkevandsinteresser.
- Geologiske interesser: Ø. Pilegård ligger udenfor værdifulde geologiske områder, og områder med bevaringsværdier.
- Bevaringsværdige landskaber: Ø. Pilegård ligger ikke i bevaringsværdigt landskab, og udenfor større sammenhængende landskaber.

Bygningsanlægget på Ø. Pilegård er beliggende uden for alle byggelinjer og andre relevante udpegninger som angivet i nedenstående tabel 3.

Tabel 3 Afstande i forhold til beskyttelseslinjer og andre relevante udpegninger.

Nærmeste...	Afstand fra nærmeste bygning	Berøres Ø. Pilegård?
Skovbyggelinje (300 m) Rutsker Plantage, nord for Ø. Pilegård	Ca. 1,1 km	Nej*
Fortidsmindebeskyttelseslinje (100 m) Syd for Ø. Pilegård ved Kofoedgård	Ca. 1,5 km	Nej
Strandbeskyttelseslinje (300 m) På kysten ved Helligdommen, nordøst for Ø. Pilegård	Ca. 6 km	Nej
Sø- og åbeskyttelseslinje (150 m) Spællinge Mose ved Rutsker Plantage nordøst for Ø. Pilegård.	Ca. 2,5 km	Nej
Kirkebyggelinje Klemens Kirke, vest for Ø. Pilegård	Ca. 2,7 km	Nej
Vejbyggelinje ved Splitsgårdsvej	Ca. 680 m	Nej
Internationale beskyttelsesområder – Natura 2000 Natura 2000-området nr 210 "Spællinge Ådal, Døndal og Helligdomsklipperne", nordøst for Ø. Pilegård	Ca. 2,9 km	Nej
Beskyttede naturområder (§ 3-områder) Afstande målt til nye stalde og anlæg	Ca. 70 m (sø) Ca. 25 m (eng) Ca. 240 m (overdrev)	Nej
Lavbundsområder Sydøst for Ø. Pilegård ved Stavsdalsvej/Nygaard Enge.	Ca. 4,4 km	Nej
Fredede områder Overdrev nord for Ø. Pilegård ved Splitsgårdsbakkerne	Ca. 310 m	Nej
Beskyttede sten- og jorddiger (som er registreret) Syd for Ø. Pilegård i skel mod Thorupgård	Ca. 26 m	Nej

Bygningernes udtryk i landskabet

Ø. Pilegård ligger tilbagetrukket med ca. 200-250 m privatvej fra Centralvej til Ø. Pilegård. Ø. Pilegård er en bedrift med et harmonisk bygningsæt. Ø. Pilegård ligger med "ryggen" op til kuperet skovbevoksning, og virker derfor ikke dominerende set fra Centralvej.

Landskabsrummet er sammensat og bakket med dyrkede marker, skovarealer, overdrev, flere store moser (Dammegårdsmosen og Spællinge mose), spredte gårde og stationsbyen Klemensker mod vest.

Nøglekaraktererne for arealerne omkring Ø. Pilegård er dyrkede marker i et kuperet terræn med grusbakker, bondeskove og spredte gårde og husmandsbrug. Det primære indtryk er landbrug. Det vekslende landskab gør området ret komplekst, og giver visuelle oplevelsesmuligheder.

Landskabeligt er Ø. Pilegård placeret for enden af en lang privatvej, som går op til Centralvej, der er en offentlig vej. Centralvej er bivej til hovedvejen Splitsgårdsvej, og er ikke en hovedfærdselsåre. Trafikken på Centralvej stammer fra få naboer, og fra landbrugsdriften på Ø. Pilegård. Der er etableret en særskilt privatvej til arbejdskørsel, som løber fra kostalde og gyllebeholdere, og mod syd, hvor den støder til Kuregårdsvej.

Stuehuset er af nyere dato, og ligger med gavlene orienteret nord/syd. Stuehuset ligger frit ift. driftsbygningerne. Haven ligger vest og nord for stuehuset.

Driftsbygningerne ligger øst og syd for stuehuset. Den nyeste og største bygning er kostalden, som ligger "bagerst" mod øst og op mod skov. Øvrige stalde, maskinlade, ensilagesiloer og gyllebeholdere ligger mod syd.

Kostalden og ansøgt kostald mod øst ligger med gavlene mod nord/syd. De fleste driftsbygninger mod syd ligger med gavlene i vest-/østlig retning. De fire gyllebeholdere ligger samlet mod sydvest.

Den nye kostald og tilbygningerne til eksisterende kostalde, den nye plansilo og forlængelse af eksisterende ensilagesiloer, vil blive synlige fra Centralvej, Splitsgårdsvej og Kuregårdsvej. Hovedparten af udvidelserne er delvis "gemt" bag eksisterende bygninger set fra offentlig vej, og placeres i tæt sammenhæng med eksisterende bygningerne, og i tilknytning til eksisterende bebyggelsesarealer. Udvidelse af kostald og ny kostald vil hovedsagelig være synlig fra Kuregårdsvej.

Der er tale om en moderat udvidelse af ejendommens bygningsmasse, som også efter udvidelsen hovedsagelig vil bestå af eksisterende bygninger. Nye kostald og tilbygning til eksisterende kostald placeres i tilknytning til den eksisterende bygningsmasse på ejendommen og i forlængelse af/parallelt med kostald fra 2014. Udvidelse af ensilagesiloer sker i sammenhæng med eksisterende ensilagesiloer. Det vurderes derfor, at udvidelserne vil få en naturlig sammenhæng med resten af ejendommen.

Hele anlægget inkl. driftsbygninger har et moderne og harmonisk udtryk. Bygningerne er placeret med respekt for landskabet, og derfor virker det moderne anlæg harmonisk placeret i landskabet.

Figur 3 Ø. Pilegård set fra Kuregårdsvej i nordvestlig retning. Cowi vejfoto 30. maj 2022.

Figur 4 Ø. Pilegård set fra Kuregårdsvej i nordøstlig retning. Cowi vejfoto 30. maj 2022.

Figur 5 Ø. Pilegård set fra Centralvej i østlig retning. Cowi vejfoto 30. maj 2022.

Figur 6 Ø. Pilegård set fra Splitsgårdsvej i sydlig retning. Cowi vejfoto 30. maj 2022.

Kommunens vurdering

Bornholms Regionskommune vurderer, at alle bygge- og beskyttelseslinjer er overholdt i forhold til både eksisterende bygninger og de nye stalde, gyllebeholdere og plansiloer.

Det er Bornholms Regionskommunes vurdering, at etableringen af de nye stalde, gyllebeholdere samt udvidelsen af plansiloen kan ske uden at påvirke landskabet væsentligt, idet der er tale om, at de nye faciliteter placeres i tilknytning til de eksisterende bygninger.

Bornholms Regionskommune vurderer, at projektet ikke er i strid med hensynet til de landskabelige, kulturhistoriske, naturmæssige, geologiske eller rekreative interesser i området eller for områdets naturlokaliteter eller fortidsminder.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår til placering i landskabet.

---

5. HUSDYRPRODUKTION

I dette afsnit beskrives og vurderes husdyrholdets sammensætning, staldindretning inkl. ventilation og rengøring, samt produktion og håndtering af husdyrgødning, spildevand og affald.

5.1 Husdyrhold og staldanlæg

Beskrivelse

Staldanlægget på Ø. Pilegård anvendes i opdrift til malkekøer med opdræt.

De eksisterende stalde er indrettet med dybstrøelse og sengebåse med spalter. Ny kostald og forlængelse af eksisterende kostald etableres med dybstrøelse og sengebåse med fast drænet gulv med ajlerille. Der er opnået tilladelse at bygge en ny ensilagesilo, forlænge de eksisterende ensilagesiloer, og etablere to mælketanke og en vandtank via husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens §11 og §12.

I ansøgt drift er ansøgt om fleksibel produktion, således at ansøger frit kan skifte imellem forskellige dyregrupper indenfor kvæg på det godkendte produktionsareal.

Stuehus:

Stuehuset er opført i gule mursten med gråt eternittag. Stuehuset er bygget 1979, og er 16 m x 8 m med ca. 6 m til kip. Stuehuset opvarmes via genindvinding fra køletank.

Maskinlade:

Maskinladen er placeret ca. 25 m øst for stuehus. Bygningen er 32 m x 15 m og 6,5 m til kip. Bygget i 1989. Sider i hvide metalplader med røde metalplader i gavl. Gråt eternittag. 18 graders taghældning.

Gl. kviestald:

Den Gl. kviestald er indrettet med dybstrøelse og sengebåse med spalter. Opført i grå elementer med hvide stålplader, røde gavlsplader og gråt eternittag. Stalden er indrettet med spalter og kanal, og dybstrøelse. Bygget i 2001. Bygningen er 64 m x 18,5 m med 7 m til kip og 25 graders taghældning.

Gl. kostald:

Den Gl. kostald er indrettet med sengebåse med spalter. Opført i grå elementer med hvide stålplader på siderne, røde gavlspidser og gråt eternittag. Stalden er indrettet med spalter og kanal. Bygget i 1995. Bygningen er 72 m x 17 m med 7 m til kip og 25 graders taghældning.

Kalve i foderlade (kalvehytter med dybstrøelse):

Foderladens vægge i med stålplader, som er todelte i farverne rød og hvid, og taget er gråt eternit. Foderladen med kalvehytter ligger vinkelret på den gamle kostald, og som er sammenbygget med den gamle kostald. Kalvehytterne er placeret på fast bund. Foderladen er bygget i 1979, og er 16 m x 52 m med 7 m til kip og 18 graders taghældning.

Kalvehytter i maskinlade (Kalvehytter med dybstrøelse på fast bund):

Der er kalvehytter i ca. halvdelen af bygningen. Maskinladens vægge er stålplader, som er todelte i farverne rød og hvid med rød trimpel, og taget er gråt eternit. 52 m x 23 m med 8,5 m til kip og 18 graders taghældning.

Ny kalvestald:

Der er ansøgt om at bygget en ny kalvestald med dybstrøelse. Stalden bliver ca. 72 m lang x 28 m bred med 25 graders taghældning, tag i grå eternit og sider i hvide og røde metalplader (som de øvrige driftsbygninger), men med gardiner i siderne, som kan åbnes, når der er behov for ventilation.

Kostald (eksisterende kostald):

Bygningens højden til kip er ca. 10 m og taghældningen ca. 20 grader. 35,7 m bred og 106 m lang. Siderne i kostalden er i grå elementer kombineret med grå gardiner (naturlig ventilation). Facaderne er ligeledes i grå elementer samt grå plader øverst. Taget er grå eternitplader uden lysplader, dog med åbning ved kip for at sikre lys og luftcirkulation. Midt på vestsiden af den nye stald er sidebygningen placeret. Sidebygningen indeholder teknik til malkeanlægget, kontor og toilet. Farvevalget på bygningsfacaderne svarer til de eksisterende staldbygninger. Ved sidebygningen til den nye stald vil der være en lyskilde, som er styret vha. lyskontakt. Der er ligeledes udendørs belysning ved portene i hver gavl, som styres af lyskontakt.

Lang kostald (eksisterende kostald + forlængelse mod syd og nord) Tilbygning til kostald ("Lang kostald") og ny kostald ("1200 køer kostald") parallelt med eksisterende kostald vil blive etableret i samme materialer, samme farvevalg, og med samme bredde og taghældning som den nuværende kostald. 35,7 m bred og 217 m lang.

"1200 køer kostald" (ny kostald) vil blive etableret i samme materialer, samme farvevalg, og med samme højde, bredde og taghældning som den nuværende kostald. 35,7 m bred og 109 m lang.

Ensilagesiloer:

Ny ensilagesilo (18 m x 60 m) opføres i grå elementer med en sidehøjde på 3 m, og med henholdsvis 3 m's (mod syd) og 12 m's randzone (mod nord), som hælder mod ensilagesilo og afløb. Meddelt tilladelse til i foråret 2024 via en §12-anmeldelse.

To eksisterende ensilagesiloer (2 x 18 m x 60 m). I grå elementer med en sidehøjde på 3 m, og med henholdsvis 3 m's (mod syd) og 12 m's randzone (mod nord), som hælder mod ensilagesilo og afløb.

Meddelt tilladelse til i foråret 2024 via en §12-anmeldelse.

Tre eksisterende ensilagesiloer på henholdsvis 10 m x 42 m, 8 m x 42 m, og 10 m x 42 m. Alle tre siloer forlænges med 18 m i længden i ansøgt drift. Opført i grå elementer med en sidehøjde på 3 m, og med henholdsvis 3 m's (mod syd) og 12 m's randzone (mod nord), som hælder mod ensilagesilo og afløb

Alle ensilagesiloer har afløb til gyllebeholder nr. 1.

Gyllebeholder 1:

Højde: 2 m over jord og 1 m under jord – i alt 3 m. Diameter: 30 m. Antal m³ gylle: 2000 m³ Pumpe: neddykket rør. Seneste beholderkontrol: 2020. Overdækket i ansøgt drift.

Gyllebeholder 2:

Opført 2006. Højde: 2,4 m over jord og 1,6 m under jord – i alt 4 m. Diameter: 30 m. Antal m³ gylle: 3000 m³. Pumpe: neddykket rør Seneste beholderkontrol: 2020. Overdækket i ansøgt drift.

Gyllebeholder 3:

Opført 2014. Højde: 2,9 m over jord og 1,6 m under jord – i alt 4,5 m. Diameter: 30 m. Antal m³ gylle: 3200 m³. Pumpe: neddykket rør. Seneste beholderkontrol: 2022. Overdækket i nudrift og ansøgt drift.

Gyllebeholder 4:

Opført 2018. Højde: 2,9 m over jord og 1,6 m under jord – i alt 4,5 m. Diameter: 30 m. Antal m³ gylle: 3200 m³. Pumpe: neddykket rør. Seneste beholderkontrol: skal kontrolleres første gang senest i 2028. Overdækket i nudrift og ansøgt drift.

Mælketanke:

To mælketanke á 40.000 liter, højde 7,4 m, diameter 3 m. Placeret 15 cm fra tagrende på stalde, og 80 cm fra udvendig staldvæg. Børstet stål.

Vandtank:

En vandtank á 20.000 liter (er p.t. mælketank), højde 4 m, diameter 3 m, Placeret 15 cm fra tagrende på stalde, og 80 cm fra udvendig staldvæg. Børstet stål.

De udendørs silomalketanke og vandtanken er placeret/placeres ved sidebygningen, se også plantegning.

Produktionsarealet er beregnet som det totale areal fratrukket arealer, hvor dyrene ikke kan opholde sig og afsætte gødning (foderbord, drikkekar, nakkebomsareal, mm). Opsamlingsplads og drivgange, hvor dyrene kun opholder sig kortvarigt, indgår heller ikke i produktionsarealet.

Der er for de eksisterende stalde regnet med samme produktionsareal i ansøgt drift og nudrift. Produktionsarealet er fundet ved konkret opmåling af ejer.

Som nudrift regnes step 1 fra miljøgodkendelse fra 2018. Som 8-års drift regnes miljøgodkendelse fra 2008 med ændring fra den 5. juni 2012.

Beregnet staldstørrelse og produktionsareal kan ses i tabel 4 (ansøgt drift) og tabel 5 (8 års drift og nudrift).

Tabel 4. Staldtyper, dyrehold, miljøteknologi og produktionsareal i ansøgt drift.

Staldafsnit	Staldtype	Dyretype	Miljøteknologi (NH ₃ -N effekt)	Staldstørrelse* (m ²)	Produktionsareal (m ²)	Produktionsareal andel
Gl. kvie-stald	Dybstrøelse	Alle kvæg (flex-gruppe)		1.331	495	59,1 %
	Sengestald med spalter (bagskyl eller ringkanal)				291	
Gl. ko-stald	Sengestald med spalter (bagskyl eller ringkanal)	Alle kvæg (flex-gruppe)		1.240	656	52,9 %
Ny kal-vestald	Dybstrøelse	Alle kvæg (flex-gruppe)		1.960	1.145	58,4 %
Lang kostald	Fast drænet gulv med skraber og ajlefløb (ny)	Alle kvæg (flex-gruppe)		7.738	2087	62 %
	Dybstrøelse (ny)				370	

	Dybstrøelse (eksisterende)				250	
	Sengestald med spalter (liniespil) (eksisterende)				2.093	
1200 køer kostald	Dybstrøelse (ny)	Alle kvæg (flex-gruppe)		3.887	310	61,8 %
	Fast drænet gulv med skraber og ajlefløb (ny)				2.093	
I alt				16.156	9.790	60,6 %

Tabel 5. Staldtyper, miljøteknologi, dyrehold og produktionsareal i nudrift og 8 års drift.

Stald-afsnit	8 års drift			Tilladt nudrift		
	Staldafsnit, staldtype og dyretype	Staldstørrelse (m ²)	Produktionsareal (m ²)	Staldafsnit, staldtype, dyretype og teknologi	Staldstørrelse(m ²)	Produktionsareal (m ²)
Kalvehytter i maskinlade	Dybstrøelse	620	115	Dybstrøelse	620	115
Kalve i foderlade	Dybstrøelse	833	322	Dybstrøelse	833	322
Gl. kostald	Sengestald med spalter (bagskyld eller ringkanal)	1240	656	Sengestald med spalter (bagskyld eller ringkanal)	1.240	656
Gl. kvie-stald	Dybstrøelse	1331	495	Dybstrøelse	1.331	495
	Sengestald med spalter (bagskyld eller ringkanal)		291	Sengestald med spalter (bagskyld eller ringkanal)		291
Kostald	Dybstrøelse	3780	250	Dybstrøelse	3.780	250
	Sengestald med spalter (liniespil)		2.093	Sengestald med spalter (liniespil)		2093
I alt		7.804	4.222	I alt	7.804	4.222

Ansøger oplyser, at staldanlægget tilses dagligt, og automatisk/mekanisk udstyr kontrolleres. Der foretages en løbende service på anlæg og udstyr. Det drejer sig bl.a. om foderanlæg, gyllepumpe, vandforsyning, belysning mv. Tilsvarende tilses driftsbygningerne dagligt og de vedligeholdes ved behov.

Ventilation

Både nye og gamle stalde har naturlig ventilation.

Rengøring og desinficering af stalde

Staldene vaskes efter behov. I de åbne stalde med naturlig ventilation søges staldmiljøet optimeret ved at holde indeklimaet og overfladerne tørt, hvilket hæmmer bakterievækst. Derfor vaskes staldene kun efter behov, f.eks. hvis inventar er blevet meget beskidt, eller der har været sygdomsudbrud eller kælvning. I staldafsnit med kalve, vaskes enkeltbokse og fællesbokse hyppigere, idet småkalvene er mere modtagelige for bakterier og vira. Enkeltbokse vaskes før en ny kalv indsættes.

Kommunens vurdering

Bornholms Regionskommune vurderer, at der ved opfyldelse af det stillede vilkår til maksimalt produktionsareal, dyretype og staldsystem ikke vil være væsentlige påvirkninger af omgivelserne i relation til produktionsområdet.

Bornholms Regionskommune vurderer, at ansøger på tilfredsstillende vis har redegjort for produktionsarealet, og at produktionsareal og dyretype angivet for eksisterende stalde er i overensstemmelse med lovlig nudrift.

Der gøres opmærksom på, at på arealer, hvor der kortvarigt er dyr, men som ikke medregnes som produktionsareal, skal der i henhold til husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen foretages effektiv rengøring efter endt ophold. Dette gælder på Ø. Pilegård eventuelle drivgange. Rengøring skal foretages senest 12 timer efter, at dyrene har forladt arealet (hvis dyrene dagligt har adgang på arealet, skal rengøring dog ske senest efter 4 timer).

Efter lovændring pr. 1. august 2017 reguleres husdyrhold efter stipladsmodellen. Der skal derfor ikke længere stilles vilkår til det maksimale antal dyr.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår vedr. produktionsarealets størrelse, dyretype og staldsystem samt overholdelse af god staldhygiejne.

5.2 Produktion og håndtering af husdyrgødning

Beskrivelse

Opbevaring af husdyrgødning og opbevaringskapacitet

På Ø. Pilegård er der fire eksisterende gyllebeholdere med en samlet kapacitet på 11.400 m³. Dertil kommer fortank og gyllekanalere. To gyllebeholder har teltoverdækning i nudrift, og de to øvrige er dækket med naturligt flydelag. I ansøgt drift har alle fire gyllebeholdere fast overdækning. Der føres løbende kontrol (og logbog) med flydelaget i henhold til lovgivningen. Beholderne er tilmeldt beholderkontrol. Der føres journal over spredning af gødning på markerne i form af mark- og gødningsplan.

Table 6. Data om gødningsopbevaring til rådighed på Ø. Pilegård i ansøgt drift

Lager	Kapacitet (m ³)	Overfladeareal (m ²)	Overdækning
Gyllebeholder I	2000	662	Teltoverdækning
Gyllebeholder II	3000	708	Teltoverdækning
Gyllebeholder III	3200	708	Teltoverdækning
Gyllebeholder IV	3200	708	Teltoverdækning
Gyllebeholder Bodilsminde	2000	490	Naturligt flydelag
Gyllebeholder Trommeregård	1500	364	Naturligt flydelag
Gyllebeholder Trommeregård	3000	670	Naturligt flydelag
Gyllebeholder Splitsgård	840	210	Naturligt flydelag
Fortank og gyllekanaler	2000	-	-
Som møddingsplads til kalvemøg benyttes tom ensilagesilo på Trommeregård. Kalvemøg bruges også som flydelag i gyllebeholdere, som ikke er overdækket.	-	-	-
Dybstrøelse	Markstak		-
I alt	Gylle 20.740 m³		

Gyllebeholdere og fortank/gyllekanaler giver i ansøgt drift og ved krav om 9 måneders opbevaringskapacitet mulighed for en årlig produktion af 20.740 m³ / 9 mdr. x 12 mdr. = 27.653 m³ gylle. En del af den årlige produktion af gylle overføres til gylletanke på Trommeregård, Bodilsminde og Splitsgård, og/eller leveret til biogasanlæg.

Der er i nudrift fast overdækning på de to af de fire eksisterende gyllebeholdere, og der er flydelag på de to andre beholdere. Med kvæggylle er det almindeligvis ikke problematisk at etablere og opretholde et effektivt flydelag. I ansøgt drift er der teltoverdækning på alle fire gyllebeholdere

Ansøger kontrollerer i nudrift jævnligt, at der er et tæt og stabilt flydelag på gyllen, så det sikres, at der altid er minimal fordampning af ammoniak. Efter omrøring og udkørsel kontrolleres det, at der senest 7 dage efter, at der igen er gylle i tanken, er etableret flydelag.

Der føres logbog over flydelaget på gyllen, så der er fokus på, at flydelaget lever op til kravene.

Der leveres i nudrift kvæggylle fra Ø. Pilegård til biogasproduktion, og hvis behov vil der også blive leveret kvæggylle til biogas i ansøgt drift.

Gyllebeholderne tømmes ca. en gang årligt for inspektion og vedligeholdelse. Derudover tilmeldes beholderne de lovpligtige regelmæssige eftersyn, hvilket betyder, at beholderne hvert 10. år bliver kontrolleret for, om der skulle være tegn på tæring eller begyndende utætheder.

Kalvemøg fra kalvestalden bruges som flydelag på Trommeregårds gyllebeholdere, og lægges i tom ensilagesilo på Trommeregård.

En del af dybstrøelsen køres direkte ud to gange årligt, og nedpløjes. Derudover etableres efter behov markstakke, som opfylder gældende regler mht. afstandskrav både ift. nabobeboelser, veje, vandløb og dræn m.m. samt beskyttede naturområder. Markstakkenes placering ændres fra år til år, og der går mindst 5

år mellem samme placering. Markstakkene overdækkes, med mindre der er tale om midlertidige oplag før udbringning (højst 1 uge).

Gødningsproduktionen opgøres årligt i forbindelse med udarbejdelse af gødningsregnskabet. Hvis den maksimale gødningsmængde overskrides i forhold til opbevaringskapacitet, vil gødningen blive afsat til anden side fx til biogasanlæg og gylleaftaler. Gyllebeholder på Splitsgård (ejet af bror til ansøger), gyllebeholdere på Trommeregård (ejet af ansøger) og gyllebeholder på Bodilsminde (ejet af ansøger) er også til rådighed. Der er kvieopdræt på Trommeregård, mens Bodilsminde og Splitsgård er husdyrløse landbrug. P.t. er der desuden gylleaftaler på 3600 m³.

I nedenstående tabel ses data om gyllebeholdere til rådighed for mælkeproduktionen på Ø. Pilegård, og kvieopdræt på Trommeregård. I alt produceres på disse to gårde ca. 39.104 tons gylle, og ca. 3607 tons dybstrøelse/fast gødning i ansøgt drift. Når opbevaringskapaciteten for gylle omregnes fra 9 måneders opbevaringskapacitet til årsproduktion af gødning giver det mulighed for at producere 20.740 m³: 9 mdr. x 12 mdr. = 27.653 m³ gylle. Opbevaringskapaciteten i ansøgt drift vil derfor blive øget – enten ved yderligere gyllebeholdere på ejers bedrifter, eller ved gylleaftaler, leje af gyllebeholdere eller levering til biogas.

Regnvand fra befæstede arealer, og restvand/ensilagesaft fra ensilagesiloer, ledes også til gylletankene.

Der er i alt med eksisterende og ansøgte ensilagesiloer 5400 m² med fast bund med afløb til gyllebeholder. Hvis den årlige nedbør er 0,5 m, ledes der ca. 5400 m² x 0,5 m = 2700 m³ regnvand/restvand/ensilagesaft til gyllebeholderne.

Den mængde gylle, som der ikke kan opbevares i de gylletanke, som Ø. Pilegård har rådighed over, afsættes til biogasproduktion og/eller via gylleaftaler med andre landmænd. Alternativt lejes yderligere gyllekapacitet.

Tabel 7. Data om gyllebeholdere til rådighed for produktionen på Ø. Pilegård

Produktionsanlæg	Lager (byggeår)	Kapacitet (m ³)	Overdækning
Ø. Pilegård	Gyllebeholder I (1982)	2000	Teltoverdækning
Ø. Pilegård	Gyllebeholder II (2007)	3000	Teltoverdækning
Ø. Pilegård	Gyllebeholder III (2013)	3200	Teltoverdækning
Ø. Pilegård	Gyllebeholder IV (2018)	3200	Teltoverdækning
Fortanke og gyllekanaler	-	2000	-
Trommeregård	-	1500 + 3000	Flydelag
Splitsgård	-	840	Flydelag
Bodilsminde	-	2000	Flydelag
I alt		20.740	

Kommunens vurdering

Husdyrgødningsbekendtgørelsen fastsætter reglerne for opbevaring af flydende husdyrgødning.

Bornholms Regionskommune gør ligeledes opmærksom på, at gyllebeholderne skal opfylde husdyrgødningsbekendtgørelsens krav til bl.a. tæthed, styrke og kapacitet, så forurening af grundvand og overfladevand ikke finder sted. Endvidere skal beholderne kontrolleres hvert 5./10. år i henhold til reglerne for kontrol af beholdere til flydende husdyrgødning og ensilagesaft.

Hvis der foretages ændringer i afløbsforholdene for tag- og overfladevand i forbindelse med gennemførelse af byggeprojektet, skal der indhentes accept fra spildevandsmyndigheden.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår vedr. produktion og håndtering af husdyrgødning. Der er dog stillet vilkår i forhold til teltoverdækningen på de 4 gylletanke på Ø. Pilegård.

6. RESSOURCEFORBRUG

I dette afsnit beskrives og vurderes det nuværende og forventede årsforbrug samt håndteringen af ressourcerne foder, vand og energi m.m. Tiltag til fremme af ressourceudnyttelsen er desuden behandlet.

6.1 Foder og foderopbevaring

Beskrivelse

Fodring:

Køernes tildeles kraftfoder i malkestalden. Denne tildeling kontrolleres og kalibreres årligt. Køerne og kvier tildeles foder med mobil foderblander. Til denne blander bliver der flere gange årligt laver foderrecept af fodringrådgiver. Foderrecepten sørger bl.a. for, at foderets indhold af protein (kvælstof) og fosfor afbalanceres efter kreaturerne behov, således at risikoen for overskydende N og P i gylle og dybstrøelse minimeres. Fodringen kontrolleres gennem 6 årlige foderkontroller, som udføres af fodringrådgiveren, hvor realiseret fodring måles op imod planlagt fodring og justeres. Fodringen med kvælstof kontrolleres også gennem ureamålinger i mælken hver 14. dag, hvor et eventuelt overskud af kvælstof i foderet kommer til udtryk gennem et forhøjet ureatal, og som derfor justeres ned. Der tages analyser af alt grovfoder, og foderplanen afpasses grovfoderets sammensætning og kvalitet.

For kvierne udarbejdes ligeledes foderplan i samarbejde med konsulent og med anvendelse af nyeste videninden for kvægfodring. Der tages analyser af alt grovfoder, og foderplanen afpasses grovfoderets sammensætning og kvalitet.

Opbevaring af foder

Der er på Ø. Pilegård i nudrift fem plansiloer: to med en bredde på 10 m og en med en bredde på 8 m - alle 42 meter lange samt to siloer på 16 m x 60 m. Afløb fra plansiloer er tilsluttet afløb til pumpebrønd og videre til gyllebeholder. I plansiloerne opbevares græsensilage, majsensilage og eventuel helsædsensilage. Der vil undtagelsesvis blive etableret markstakke med ensilage ved ekstraordinær lille eller stor høst.

Det øvrige foder opbevares i foderladen, som er placeret ved siden af plansiloerne (benævnt "kalve i foderlade" i ansøgning). Foderladen har fast støbt bund. Der aftippes og opbevares kraftfoder, sojaskrå, roepiller og rapskager adskilt. Råvarerne bliver leveret med lastbil indeholdende ca. 25 tons. Der vil derfor maksimalt

ligge 25 -30 tons af hver råvare ad gangen. Derudover opbevares der pallevare såsom mineraler, kridt, salt og kalvefoder. Foderkornet opbevares i gæstæt silo med plads til 4400 tønder korn. Kornet snegles fra siloen til foderladen (benævnt "kalve i foderlade" i ansøgning), hvor valsen står.

Halmen til foderblandingen samt strølsen opbevares i halmlænge nord for plansiloerne (benævnt 'kalvehytter i maskinlade' i ansøgningen).

Foderteknologi og BAT

Grovfoderet opbevares i plansilo. Plansiloerne er med fast bund og opsamling af eventuelt saftafløb og regnvand i siloen, og hermed minimeres risikoen for tilledning af næringsstoffer til omkringliggende miljø. Foder blandes dagligt i mikservogn. Der blandes forskellige blandinger til de forskellige grupper af dyr afhængigt af deres behov (fasefodring). Blanding foregår på befæstet areal ved plansiloerne og i foderlade (benævnt 'kalve i foderlade i ansøgning). Foderplanen udarbejdes i samarbejde med konsulent og med anvendelse af nyeste viden inden for kvægfodring. Der tages analyser af grovfoderet, og foderplanen afpasses grovfoderets sammensætning og kvalitet. Fodringen afstemmes ved hjælp af foderplan og foderkontrol, så overforsyning med kvælstof og fosfor undgås.

Kommunens vurdering

Bornholms Regionskommune vurderer, at der ikke vil være en væsentlig påvirkning af omgivelserne ved den beskrevne foderhåndtering.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår vedr. foder og foderopbevaring.

6.2 Vand

Beskrivelse

Vandforbrug

Malkekøers optagelse af vand stiger med øget mælkeydelse, fodermængde og temperatur i omgivelserne. En højt ydende ko drikker fra 70-150 l vand om dagen afhængig af temperaturen. For goldkøer er behovet 20-40 l vand pr. dag ved et foderniveau på 6-8 FE.

Køer foretrækker at drikke af fri overflade og deres naturlige adfærd gør, at de helst drikker i forbindelse med foderindtag eller umiddelbart efter malkning. På Ø. Pilegård er der installeret drikkekar, svarende til at hver ko har 10 cm drikkekar (lovkrav). Ø. Pilegård har en fast rutine for rengøring af drikkekar, som rengøres ugentligt. Drikkekarrene renses på Ø. Pilegård hver tirsdag for foderrester, og evt. gødning og urin for at sikre køerne en god og sund vandoptagelse. Derudover efterses drikkekarrene dagligt, og renses straks ved forurening med gødning og lign. For at forebygge vandmangel, holdes der øje med køernes trivsel; falder foderoptagelsen og mælkeydelsen, kan det være tegn på at køerne får for lidt vand, eller at vandet ikke er rent.

Vandforbrug

Ejendommens vandforsyning er offentlig.

Vandforbruget var ifølge årsregnskab for 2023 på 21.500 m³, hvilket er til både drikkevand, rengøring af malkeanlæg og diverse i staldene.

Der vurderes, at Ø. Pilegårds forbrug af drikkevand til kvægbesætningen og vand til rengøring af gulve, inventar og malkeanlæg både i nudrift og i fremtidig drift ligger inden for standardforbruget for køer og opdræt af stor race.

Langt hovedparten – ca. 90% - af vandforbruget går til kvægets drikkevand, mens den resterende del går til vask af malkeanlæg og rengøring af stald.

Forbruget af vand til vask af maskiner og traktorer er begrænset.

Vandforbruget aflæses på vandmåleren på bedriften, og som kunde kan man logge ind på Bornholms Forsynings hjemmeside og løbende følge forbruget af vand for på den måde at opdage uregelmæssigheder.

Vandbesparende foranstaltninger (BAT):

Produktionens vandforbrug går primært til dyrenes drikkevand og her vil en besparelse være i modstrid med dyrevelfærden.

Forbruget af vaskevand hænger sammen med hygiejnen i mælke- og køleanlæg. Derfor er der grænser for, hvor meget der kan spares på vaskevandet, før det går ud over hygiejnen og dermed mælke kvaliteten. I det omfang det er muligt, vil der blive brugt vandbesparende programmer. Men kun, hvis det ikke påvirker mælkekvaliteten.

Vandbesparende foranstaltninger opsummeret:

- Bedriftens drikkevandsinstallationer rengøres og efterses ugentligt med henblik på at undgå spild.
- Vandforbruget registreres og evt. uregelmæssigheder (forøget vandforbrug) identificeres og repareres hurtigst muligt.
- Der er vandkar i stalden i stedet for vandkopper, hvilket er vandbesparende. Vandkarrene er forsynet med flydere, som er med til at sikre et stabilt vandtryk
- Drikkevandsinstallationerne rengøres og efterses jævnligt med henblik på at undgå spild. Evt. lækager identificeres og repareres hurtigst muligt
- Der er opsat flydere i drikkekar, hvilket er med til at sikre et stabilt vandtryk
- Vand fra mælkekøling vil blive genbrugt til opvarmning af varmt forbrugsvand og opvarmning af stuehus

Kommunens vurdering

Bornholms Regionskommune vurderer, at husdyrbruget med de beskrevne tiltag lever op til BAT i forhold til god effektiv vandudnyttelse. Bornholms Regionskommune vurderer, at der ikke vil være en væsentlig påvirkning af omgivelserne ved den beskrevne vandanvendelse.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår vedr. vandforbrug på ejendommen.

6.3 Energi

Beskrivelse

Forbrug af el, diesel og fyringsolie vil ligge inden for den gængse norm. Ventilation og foderfremstilling udgør de væsentligste energiposter. Der er naturlig ventilation i alle staldafsnit.

El

På Ø. Pilegård bruges el primært til malkning, køling af mælk og i mindre omfang belysning. Der forbruges ikke el til ventilation som f.eks. i en svinestald, da staldene er naturligt ventilerede. Hovedparten af det nuværende produktionsapparat på Ø. Pilegård er af nyere dato. Strømforbruget er forholdsvis lavt, fordi de tekniske anlæg er energibesparende nye modeller.

Elforbruget i ansøgt drift forventes at stige proportionalt med øget antal køer; dog er nogle funktioner uafhængige af antal køer. Forbruget til belysning forventes at stige proportionalt med produktionsarealet.

Elforbruget til malkning og køling af mælk forventes at stige, når der kommer flere køer i staldene. Elforbruget stiger, når flere køer skal malkes, og en større mælkemængde skal køles.

Både i nudrift og i ansøgt drift sker malkningen - som er den mest energikrævende proces i kostalden – i malkestald.

Elforbruget var i regnskabsåret 2023 på 244.500 kWh.

Energibesparende foranstaltninger

På Ø. Pilegård forbruges el primært til malkning og mælkekøling. Derudover anvendes el til belysning og valsning af korn.

Der er etableret varmegenvinding på køling af mælketanken, som anvendes til opvarmning af stuehus og brugsvand (opvarmes til 50-75 grader), hvilket er med til at spare el- og varmeudgifter. Der gennemføres et årligt serviceeftersyn af mælketanken af et autoriseret kølefirma, hvor indstillingerne af automatikken tjekkes, og kondensator renses. De regelmæssige eftersyn sikrer optimal drift.

Diesel- og fyringsolie

Diesel anvendes til markarbejde og drift af foderblandevogn

Der forefindes en overjordisk tank til dieselolie fra 2021. Tanken er placeret i maskinhuset.

Der anvendes ikke fyringsolie i driften. Stuehuset opvarmes af varmegenvinding fra mælkekølingen, som også bruges til opvarmning af brugsvand.

Energibesparende foranstaltninger (BAT):

Den nye kostald fra 2014 er indrettet med malkestald. Dette giver et mindre energiforbruget til malkning end ved malkrobotter. Der forbruges desuden mindre el til køling af mælken, fordi der ikke hele tiden tilføres nymalket mælk til køletanken.

Øvrige energibesparende foranstaltninger:

- Staldene er naturligt ventilerede, og der er derfor ikke energiforbrug til ventilation
- Vakuumpumpen til malkeanlægget er frekvensstyret og derved energibesparende
- Der er etableret varmegenvinding i forbindelse med mælkenedkølingen. Varmen anvendes til at opvarme stuehuset, køernes drikkevand og brugsvandet i driftsbygningerne
- Der gennemføres et årligt serviceeftersyn af mælketanken af et autoriseret kølefirma
- Der er etableret dagslysstyring på belysningen i staldene
- Udendørs belysning er dagslysstyret eller med bevægelsessensorer
- Logistikken i forbindelse med afhentning af foder til blandeanlæg er indrettet, så det giver færrest mulige driftstimer, hvilket minimerer energiforbruget

Kommunens vurdering

Ud fra ovennævnte procedurer og tekniske løsninger, som er medvirkende til at minimere energiforbrug og til at holde løbende fokus på ressourceforbruget, så der kan ageres hurtigt og effektivt ved driftsforstyrrelser og uheld.

Bornholms Regionskommune vurderer, at husdyrbruget med de beskrevne tiltag lever op til BAT i forhold til godt effektivt energiudnyttelse og samtidig udnyttes mest effektivt.

Bornholms Regionskommune vurderer, at der ikke vil være en væsentlig påvirkning af omgivelserne ved den beskrevne energianvendelse.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår vedr. energi.

6.4 Diverse hjælpestoffer

Beskrivelse

Handelsgødning:

Ø. Pilegård drives konventionelt, og markerne gødes med husdyr- og handelsgødning. Der gødes efter normerne. Handelsgødningen opbevares ikke på Ø. Pilegård, men på andre ejendommen.

Pesticider

Majs- og kornmarker behandles mod ukrudt, sygdomme og skadedyr ved konstateret behov, og midlerne anvendes efter forskrifterne. De udførte behandlinger noteres og indrapporteres årligt i overensstemmelse med de lovpligtige procedurer. Planteværn mv opbevares i aflåst kemikalierum med fast bund. Kemikalierummet er placeret i det tidligere kontor i et hjørne af den gamle kostald (separat rum) i aflåst skab og aflåst rum (se beredskabskort).

Marksprøjten påfyldes og rengøres i marken.

Medicin

Veterinærmedicin opbevares i skab på staldkontoret, adskilt fra foder og levnedsmidler.

Desinfektions- og rengøringsmidler

Desinfektions- og rengøringsmidler opbevares i staldkontor ved gammel kostald. Desinfektions- og rengøringsmidler, som er i brug, opbevares i tankrummet.

Kommunens vurdering

For at beskytte jord og grundvand stiller Bornholms Regionskommune vilkår om opbevaring af olieprodukter. Ud fra den beskrevne håndtering og det beskudne forbrug af de nævnte hjælpestoffer vurderer kommunen, at der ved overholdelse af vilkåret og de generelle regler for brug og opbevaring ikke vil være væsentlig risiko for forurening forårsaget af anvendelsen.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår vedr. oplag af olieprodukter.

7. RESTSTOFFER

7.1 Spildevand - herunder restvand og tagvand

Beskrivelse

Spildevand kommer især fra vask af malkestald og vask af mælketank. Vaskevand afledes til gylletank.

Der er toilet og bad i kostalden. Spildevandet herfra ledes til minirensesanlæg på nordsiden af maskinhuset (se beredskabskort).

Regnvand og evt. saftafløb fra ensilagesiloer ledes til gyllebeholder.

I ansøgt drift er der 3 ensilagebeholdere på $12 \text{ m} \times 60 \text{ m} \times 3 = 2160 \text{ m}^3$

Og 3 ensilagebeholdere på $16 \text{ m} \times 60 \text{ m} \times 3 = 2880 \text{ m}^3$

I alt 5040 m^3

Hvis der regnes med en gennemsnitlig årlig nedbør på ca. 500 mm, udledes der årligt ca. $5040 \text{ m}^3 \times 0,5 = 2520 \text{ m}^3$ vand fra ensilagesiloer til gyllebeholdere.

Bortledning af restvand

Vandspild og vaskevand fra vask af stalde, kalvehytter, malkeanlæg og mælketank ledes til gyllebeholder.

Overfladevand, restvand og evt. ensilagesaft fra ensilagesiloer og befæstet areal ledes til eksisterende gyllebeholder.

Spildevand fra toilet og bad i staldbygning ledes sammen med husspildevand til et minirensningsanlæg beliggende på nordsiden af maskinhuset.

Der er tagrender på ca. 80-90 % af de eksisterende bygninger, og det opsamlede tagvand bortledes via dræn til recipient.

Der er etableret omfangsdræn langs langsiderne på den nyeste stalde, og vil blive det på de bygninger, som opføres.

Der er ingen vaskeplads på Ø. Pilegård. Sprøjte og traktorer, som har været anvendt til udbringning af plantebeskyttelsesmidler, rengøres i marken

Sanitært spildevand fra toiletter og bad i kostald bliver ledt til minirensesanlæg.

Kommunens vurdering

Håndtering af spildevand er i Danmark omfattet af anden lovgivning end husdyrbrugloven.

Der er stillet vilkår til udarbejdelsen af en beredskabsplan, hvor der er redegjort for ejendommens afløbsforhold.

Det vurderes, at afledning af vaskevand og spildevand fra staldanlægget, samt afledning af sanitært spildevand sker efter gældende regler.

Bornholms Regionskommune vurderer, at husdyrbruget med de beskrevne tiltag lever op til BAT i forhold til emissioner fra spildevand.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår vedr. produktion og håndtering af spildevand

7.2 Affald

Beskrivelse

Følgende typer generelt affald med tilhørende ISAG-koder (Informationssystem for Affald og Genanvendelse) forekommer på Ø. Pilegård:

- 19.00 Forbrændingsegnet
- 50.00 Papir og pap
- 51.00 Glas
- 52.00 Plast

Af farligt affald med EAK-koder (Europæiske Affaldskatalog) forekommer:

- 02.01.10 Metal
- 02.01.02 Animalske vævsdele
- 02.01.09 Landbrugskemikalieaffald

Fast affald

Der er på Ø. Pilegård aftale om affaldscontainer på 8 m³ fra Lennart Ipsen, hvori plastik, pap, rengjort emballage og papir opsamles og afhentes.

Containeren tømmes efter aftale med Lennart Ipsen 6 gange årligt i nudrift, og forventes at skulle tømmes 12 gange årligt i ansøgt drift. Den samlede mængde brændbart affald skønnes i nudrift til 48 m³ pr. år, og i ansøgt drift til 96 m³ pr. år.

Jern- og metalaffald afhentes af Bornholms Produkthandel, med hvem der også er aftale om container. Jern og metalaffald udgør ca. 3 tons årligt.

Tegl, eternitplader, isolering, malede murbrokker, imprægneret træ og lignende afleveres til BOFA's containerplads i Rønne.

Dæk bruges til afdækning af ensilage og markstakke med dybstrøelse. Marksten bruges til interne veje og fyld.

Olie og kemikalieaffald

Spildolie opsamles i lukket beholder og afhentes cirka 1 gang årligt af Marius Pedersen. Indtil afhentning står den lukkede beholder overdækket på fast bund i maskinhuset.

Der er meget sjældent rester af kemikalier; findes de, opbevares de sammen med de øvrige bekæmpelsesmidler i et aflukket kemikalierum indtil aflevering til affaldsstation.

Medicin

Der findes ligeledes meget sjældent medicinrester; findes de, afleveres de til dyrlægen. Indtil da opbevares medicinrester sammen med anden medicin samlet i aflåst skab på kontoret, hvor kontaminering med mælken ikke er mulig.

Animalsk affald

Mængden af døde køer har på Ø. Pilegård generelt ligget på ca. 3 %. Ved nudrift udgør antal døde køer ca. 14 køer årligt som gennemsnit. I ansøgt drift, og med fuld produktion, forventes antal døde køer fortsat at udgøre ca. 3 %, svarende til ca. 36 døde køer årligt.

Der er normalt meget få døde kvier (ca. 2-3 årligt), og det samme forventes at gælde i ansøgt drift (ca. 3-5 årligt).

Antal døde kalve er ligeledes på et lavt niveau, ca. 3 % årligt svarende til 36 stk. i ansøgt drift.

Hver gang kreaturer og kalve tilbydes nye stalde som led i en løbende udvikling af bedriften, forventes procentdelen af døde dyr at falde (fra et i forvejen lavt niveau), fordi nye stalde er optimeret i forhold til nyeste viden om dyrenes behov.

Døde dyr afhentes til destruktion af Daka SecAnim, Buldregårdsvej 2, Nyker, 3700 Rønne. Selvdøde og/eller aflivede dyr lægges på fast bund bestående af gamle betonspalter og overdækkes ind til afhentning. Dyrene ligger skærmede ved gyllebeholderne ved den private arbejdsvej, som munder ud i Kuregårdsvej. Døde dyr afhentes på hverdage inden for et døgn. Holdeplads for mælketankbil og for lastbil fra Daka er ikke sammenfaldende.

Kommunens vurdering

Det forudsættes, at alle typer affald på ejendommen håndteres efter de til enhver tid gældende regler samt, at bortskaffelsen sker i overensstemmelse med det kommunale affaldsregulativ for erhvervsaffald. I regulativet står bestemmelser om opbevaring og bortskaffelse af diverse typer af affald, herunder medicinrester og kanyler.

Opbevaring og bortskaffelse af døde dyr skal følge reglerne i bekendtgørelse om opbevaring m.m. af døde produktionsdyr. Derudover stilles vilkår om, at kadaverne skal opbevares under tæt, fast overdækning i form af kadaverkappe eller lignende.

Dokumentation for bortskaffelse af affald skal foreligge i form af f.eks. kvitteringer og fakturaer fra godkendt vognmand.

Bornholms Regionskommune vurderer, at overholdes vilkårene vedr. affald, vil affaldshåndteringen på Ø. Pilegård ikke medføre gener for omkringboende. Den beskrevne affaldsopbevaring, -håndtering og -bortskaffelse vurderes ikke at have væsentlig virkning på omgivelserne.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår om, at bygningernes omgivelser skal holdes fri for affald, om opbevaring af døde dyr, om afbrænding og om dokumentation for bortskaffelse/aflevering.

---

8. GENER FRA HUSDYRBRUGET

I dette afsnit beskrives og vurderes de mulige gener for husdyrbrugets omgivelser ved forekomst af lugt, støj, støv, lys, skadedyr og transporter forårsaget af virksomhedens aktiviteter.

8.1 Lugt

Beskrivelse

Lugtemission stammer fra staldene samt fra husdyrgødningsystemerne inklusiv opbevaringsanlægget. Desuden forekommer lugtemission ved udbringning af husdyrgødningen. Der kan skelnes mellem vedvarende og periodiske lugtkilder. De vedvarende lugtkilder stammer fra dyrene i staldene samt fra anlæg til håndtering og opbevaring af gylle. De periodiske stammer primært fra udspreddning af husdyrgødning.

Vedvarende lugtkilder

For de vedvarende lugtkilder beregnes en lugtgeneafstand. Uden for denne lugtgeneafstand må lugtgenerne fra husdyrholdet anses som værende ubetydelige. Lugtgeneafstandene er beregnet ved hjælp af både den nye lugtvejledning (ny lugtvejledning for husdyrbrug) og FMK-modellen (Vejledende retningslinjer for vurdering af lugt og begrænsning af gener fra stalde, FMK, 2. udgave maj, 2002), og beregningen baseres på følgende elementer:

- Emissionsfaktorer for forskellige dyregrupper
- En spredningsmodel
- Genekriterier svarende til forskellige områders lugtfølsomhed
- Regler for hvordan øvrige forhold kan påvirke geneafstanden.

I beregningerne af lugtgeneafstanden er der taget udgangspunkt i, at alle dyr er på stald. Det elektroniske ansøgningssystem (www.husdyrgodkendelse.dk) foretager lugtemissions- og lugtgeneberegninger både efter den nye lugtvejledning og FMK-modellen. Det resultat, systemet viser ved endt beregning, er resultatet efter den beregningsmodel, der giver den længste geneafstand til omboende, så genekriterierne overholdes uanset modelvalg.

I ansøgningsskemaet er der foretaget beregninger, der viser, at de krævede lugtgeneafstande mellem Ø. Pilegård og omkringboende er overholdt – se nedenstående.

Tabel 8. Resultat af lugtberegning for ansøgt drift fra husdyrgodkendelse.dk (skema nr. 244736)

Samlet resultat af lugtberegning

Bebyggelse	Kumulation	Model	Ukorrigeret geneafstand (m)	Korrigeret geneafstand (m)	Vægtet gennemsnitsafstand (m)	Genekriterie overholdt	
 Centralvej 3	0	NY	313,4	250,7	1172,5	Ja	▼
 Dyndegårdsvej 19	0	NY	313,4	313,4	714,6	Ja	▼
 Dyndegårdsvej 3	0	NY	313,4	250,7	1047,5	Ja	▼
 Kuregårdsvej 10	0	NY	313,4	250,7	338,7	Ja	▼
 Kuregårdsvej 16	0	NY	313,4	313,4	961,1	Ja	▼
 Kuregårdsvej 5	0	NY	313,4	250,7	253,8	Ja	▼
 Kuregårdsvej 9	0	NY	313,4	313,4	776	Ja	▼
 Splitsgårdsvej 16	0	NY	313,4	313,4	1021,9	Ja	▼
 Splitsgårdsvej 31	0	NY	313,4	313,4	1031,5	Ja	▼
 Aarsballevej 47	0	NY	773,8	696,4	3763,8	Ja	▼
 Gudhjem Fiskerleje, Gudhjem	0	NY	1029,3	1029,3	8996,6	Ja	▼
 Hovedejerlavet, Olsker	0	NY	1029,3	1029,3	6175,6	Ja	▼
 Klemensker	0	NY	1029,3	1029,3	1893,4	Ja	▼
 Nyker	0	NY	1029,3	977,9	6304,7	Ja	▼
 Rg	0	NY	1029,3	1029,3	4119,7	Ja	▼

Nærmeste enkeltbolig, som er ejendom uden landbrugspligt og som ikke ejes af ansøger, er Kuregårdsvej 5, som ligger ca. 254 m syd for anlægget på Ø. Pilegård.

Afstanden fra lugtcentrum til boligen skal ifølge beregningen være minimum 251 m. Den beregnede afstand fra lugtcentrum til Kuregårdsvej 5 er 254 m.

Nærmeste område, kan betegnes som samlet bebyggelse, er Årsballe, som ligger ca. 3,7 km mod syd. Afstanden fra lugtcentrum til nærmeste bolig i samlet bebyggelse skal være minimum 696 m, og den beregnede afstand fra lugtcentrum er 3764 m.

Nærmeste sommerhusområde er ved Muredamsvej i Olsker, ca. 6,1 km mod nordvest. Afstanden fra lugtcentrum til nærmeste (kommende) bolig i sommerhusområde skal være minimum 1029 m.

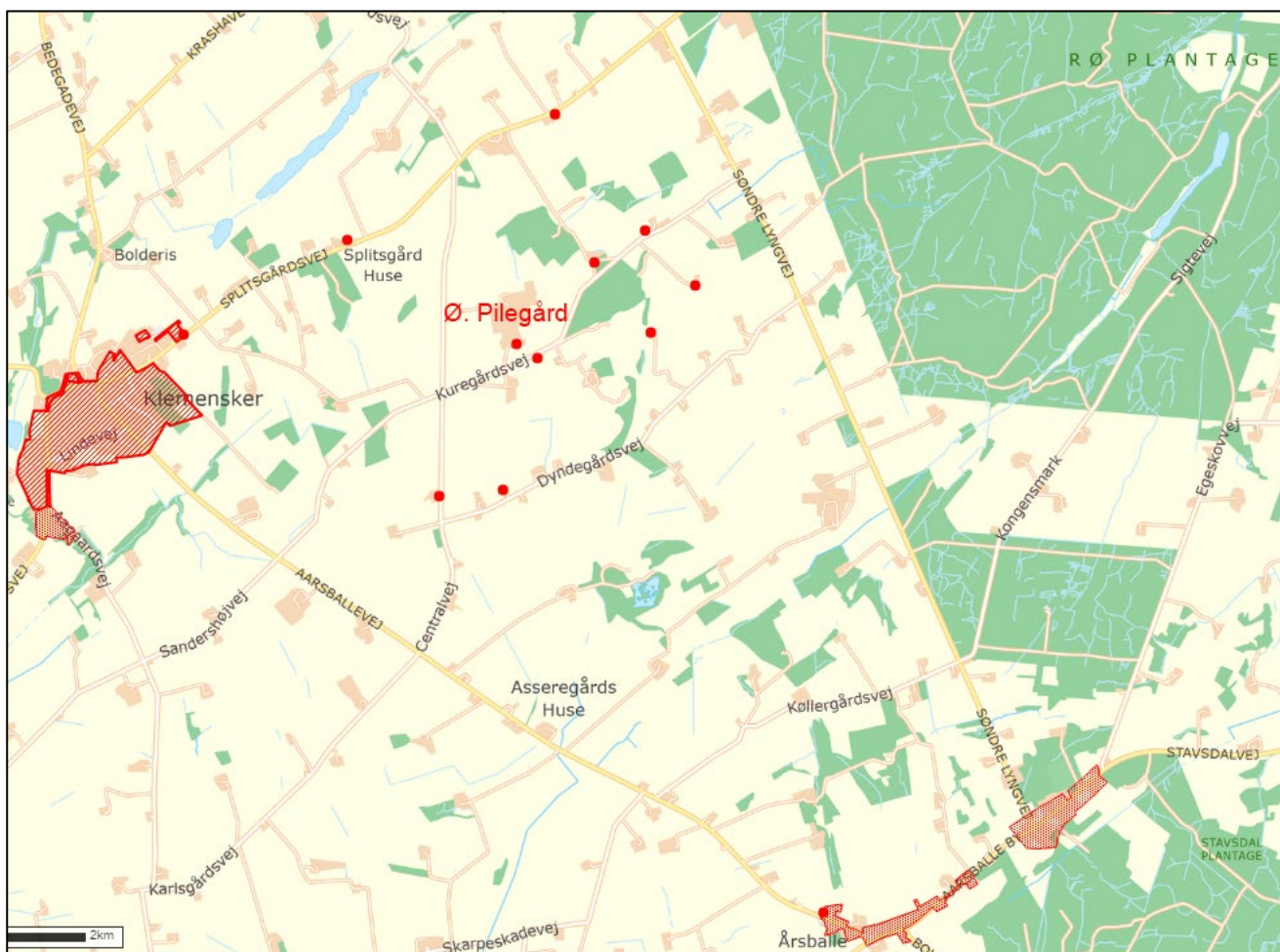
Nærmeste byzone er Klemensker ca. 1,8 km vest for ejendommen. Afstanden fra lugtcentrum til byzonegrænsen skal være minimum 1029 m, og den beregnede afstand fra lugtcentrum er 1893 m.

Der ligger ingen andre staldanlæg med 75 DE eller mere henholdsvis 300 m eller 100 m fra nærmeste samlede beboelse/sommerhusområde/byzone eller nærmeste nabobeboelse.

Lugtberegningen i ansøgningsystemet husdyrgodkendelse.dk viser, at lugtgenekriteriet for anlægget på Ø. Pilegård er overholdt i både byzone, sommerhusområde, samlet bebyggelse og nabobeboelse.

Beliggenheden af de omtalte boliger og områder kan ses i Figur 7.

Figur 7. Beliggenheden af nabobeboelser og boligområder – angivet med røde prikker.

Periodiske lugtkilder

Der kan forekomme lugtgener fra udbringning af gylle og dybstrøelse fra produktionen. Gyllen udbringes i planternes vækstsæson, hovedsagligt i perioden fra februar til ultimo maj samt i august og september måned. Udbringningen forventes at tage ca. 14 dage fordelt over året. En del af husdyrgødningen nedfældes

eller nedbringes i jorden kort efter udspredding (til vårafgrøder og majs), hvilket minimerer lugtgenerne. Ca. 65 % af dybstrøelsen køres direkte fra stald til udbringning og nedpløjning på marken.

Kommunens vurderinger

Ved udvidelse af dyrehold på Ø. Pilegård vil der forekomme lugtemission fra ejendommen. I husdyrgodkendelse.dk er lugtemissionen fra staldanlægget og de nødvendige geneafstande til forskellige typer af beboelser beregnet på grundlag af produktionsarealets størrelse i m² og de fastsatte emissionsfaktorer for dyretypen og staldsystemet.

Den primære kilde til lugt fra anlæg til dyrehold er staldlugt. Der foreligger også kun systematiske og anvendelige oplysninger til anvendelse i konkret sagsbehandling om lugtemissionen fra staldanlæg. Lugtemission fra opbevaring og udbringning af husdyrgødning indgår således ikke i lugtberegningerne. Disse emissioner reguleres gennem konkrete vurderinger og generelle regler, herunder husdyrgødningsbekendtgørelsens afstandskrav til placering af anlæg til opbevaring af husdyrgødning og krav om overdækning samt krav til metoder og tidspunkter for udbringning af husdyrgødning.

Lugtberegningen er foretaget både i forhold til Miljøstyrelsens standardiserede OML-spredningsmodel og FMK-modellen. I tabel 8 er kun vist resultatet af den beregning, der giver den længste geneafstand til omboende. Hvis der ligger andre husdyrbrug, som medfører lugtgener i det samme punkt i byzone, samlet bebyggelse eller hos nabo, skærpes kravene til geneafstanden i forbindelse med ansøgningen (kumulation). Staldafsnit, der er placeret længere væk end 120 % af geneafstanden, medtages ikke i lugtberegningen.

Af lugtberegningen ses, at lugtgenekriteriet er overholdt i forhold til alle typer beboelser. Det er således Bornholms Regionskommunes vurdering, at omkringboende ikke vil blive udsat for væsentlige lugtgener fra staldene.

Kommunen vurderer dog, at hvis der skulle opstå væsentlige lugtgener hos naboer, som ikke kunne forudses på baggrund af lugtgenekriterierne, skal der være mulighed for at løse problemet, og der er stillet vilkår herom.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår om at holde god staldhygiejne samt vilkår i tilfælde af væsentlige lugtgener.

8.2 Støj og rystelser

Beskrivelse

Støjkilder og driftsperioder

Støjkilder i forhold til naboer udgøres af:

- maskinstøj i forbindelse med markarbejde,
- spredning af fast møg og gyllekørsel/spredning (forår og efterår),
- gyllepumpe (hver 3. dag),
- foderblanding (to gange dagligt).
- motorstøj ved udmugning af dybstrøelsen (ca. 6 gange årligt).
- I høstsæsonen elmotor på gastæt silo

Støjkilder i forhold til ansatte og ejer udgøres herudover af vakuumpumper, kompressor, højtryksspuling, minilæsser samt håndtering af dyr m.v. Kornvalse kører bag lukket port og støjer ikke meget, så det høres næsten ikke selv på ejendommen.

Da alle stalde har naturlig ventilation, er der ingen støj fra ventilationsanlæg. Der vil ikke forekomme støj fra korntrørreri, da kornet opbevares i en gastæt silo.

Driftsperiode for støjkilder:

- Malkning og mælkekøling vil køre morgen og aften i forbindelse med malkning.
- Foderblanding vil ske i dagtimerne.
- Valsning af korn vil ske i dagtimerne hver 3. dag.

Periodiske støjkilder

Støj vil kunne forekomme fra malkeanlæg og vakuumpumpe, ved blanding af foder, ved valsning af korn, ved pumpning af gylle samt ved transport til og fra ejendommen.

Kompressorer til malkestald kører i forbindelse med malkning to gange dagligt. Mælkekøling kører primært i forbindelse med malkning. Kompressor og vakuumpumpe til malkeanlægget står indendørs i teknikrum i malkestald/servicebygning. Anlægget kommer til at køre mere, idet der med vil være mere malketid men ikke ekstra vasketid.

Nye modeller af kompressorer er mere lydsvage end tidligere tiders kompressorer. Det vurderes, at der ikke er støjgener fra kompressorer uden for kostalden.

Der kan forekomme maskinstøj i forbindelse med blanding af foder og valsning af korn. Foderblanding er dagligt forekommende, og støjpåvirkningen mindskes ved rationel placering af foderlade og ensilage, så arbejdstiden kan holdes på 3 timer dagligt. Foderblanding vil typisk foregå inden for almindelig arbejdstid. Foderblanding sker i foderlade (benævnt 'kalve i foderlade' i ansøgning).

Der kan forekomme maskinstøj i forbindelse med udkørsel af gylle og ved markdriften. Og i perioden ved høst forekommer ligeledes maskinstøj i forbindelse med høst og transport af halm og grovfoder til ejendommen. Der vil være en stigning i disse transporter i ansøgt drift.

Støj fra gylle- og møgkørsel og fra markarbejde mindskes ved at vedligeholde maskiner og tage hensyn til omkringboende ved at få arbejdet udført hurtigt og effektivt.

Gyllen udbringes i planternes vækstsæson, hovedsageligt i perioden fra februar til ultimo maj samt i august og september måned. Markarbejde foregår i vækstsæsonen fra februar til november.

Ensilerings/slæt af græs, foregår 3-5 gange årligt i perioden maj til oktober. Majs ensileres i perioden oktober – november. Halm og korn køres ind i perioden juli til september. Alt markarbejdet er meget afhængigt af vejrforhold, herunder specielt regn.

Afhentning af mælk foregår hver dag, og tankbilen kommer i dagtimerne. Afhentningen tager ca. 30 min. Der forekommer en del øvrige transporter i forbindelse med produktionen, herunder dyrlægebesøg, inseminør og klovbeskærere, men disse forventes ikke at stige væsentligt ansøgt drift. Der forventes en mindre stigning i foderleveringer i ansøgt drift, og ellers leveres større mængder pr. gang.

Tiltag mod støjkilder

Udfodring og strøning vil foregå inde i staldene, og derfor vil støjen blive begrænset af dette. Kompressorer er placeret inden døre. Ved placering af nye anlæg, hvorfra der kan forekomme støjgener, tages der så vidt muligt hensyn til de nærmeste naboer.

Transporter til og fra Ø. Pilegård vil for en stor dels vedkommende foregå inden for normal arbejdstid for ikke at være til gene for gårdens beboere og omverdenen.

Støjniveauet vil ikke blive højere efter udvidelsen end før. Maskinstøj i forbindelse med fodring, foderblanding og gylle- og møgspredning vil umiddelbart forekomme i længere tid, men ikke med højere lydniveau. Og i nogle tilfælde til støjniveau og -driftsperiode være lavere/kortere, fordi nye maskiner og ny teknik har større kapacitet, og er mere lydsvage

Der vil ved den ønskede udvidelse komme flere transportere til og fra gården, idet der vil være øget transport af især gylle og grovfoder. Disse transportere vil for en stor dels vedkommende foregå inden for normal arbejdstid, men i travle så- og høstperioder vil der foregå kørsel i store dele af døgnet, hvilket sker for at få udført så meget af markarbejdet som muligt, mens vejret er optimalt. Det betyder længere, men færre dage med støj fra markarbejdet.

Kommunens vurdering

Bornholms Regionskommune forudsætter, at anlægget på Ø. Pilegård overholder Miljøstyrelsens vejledende støjgrænser. Støjvilkårene omfatter al støj fra landbrugsdrift på ejendommens bygningsparcel, men ikke støj fra f.eks. markdriften.

Kommunen vurderer, at støj fra ejendommen ikke vil blive et problem for omkringboende og forbipasserende. Der er ikke foretaget støjberegninger, men de nærmeste nabobeboelser ligger så langt fra ejendommen, at der ikke vurderes at kunne opstå væsentlige støjgener, når de stillede vilkår overholdes.

Der vil kunne forekomme støj fra ekstern og intern transport. Transport til og fra Ø. Pilegård vurderes ikke at ville give uacceptable støjgener udover det, der må accepteres som nabo til en landbrugsejendom.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår vedr. støjgrænser og eventuel måling af støjniveauet.

8.3 Støv

Beskrivelse

De hyppigste støvkilder er generelt

- halm og håndtering af halm
- kørsel med maskiner på interne kørselsveje i tørt vejr
- støv fra dyrene
- valsning af korn

Støvemission – eksterne gener

Støv kan forekomme i forbindelse med strøning med halm, ved færdsel på grusveje i forbindelse med markarbejde om foråret og i forbindelse med høstarbejde - især i tørre perioder, hvor jorden kan støve.

Støv kan opstå på privatvejene til og fra Ø. Pilegård ifm. høst af græs og majs, og ved tilkørsel af halm og foder til ejendommen, og ved afhentning af dyr og gylle, hvis vejret er meget tørt.

Der vil ikke forekomme væsentlige støvgener fra privatvejene for naboer eller forbipasserende ved levering af halm og foder, ved markarbejde, eller afhentning af dyr og gylle, fordi privatvejene ikke deles med naboer, og fordi det er få forbipasserende, som kører ad Centralvej og Kuregårdsvej.

Støvemission – interne gener

På Ø. Pilegård er de interne støvgener minimale. Staldene er naturligt ventilerede, og staldenes langsider består af gardiner, som kan rulles ned, når vejret er stille, og kan rulles op, når det er stormvejr evt. med nedbør. Det vurderes derfor, at luftcirkulationen og staldenes størrelse og rumfang gør, at staldluften ikke giver støvgener for ejer og personale.

Foderet blandes i mikservogn og har en fugtighed, som gør, at det er støvfrit.

På Ø. Pilegård støver valsning af korn ikke, fordi det kommer fra gastæt silo med en fugtighed på 16-18 %. Støv fra håndtering af halm og støv fra dyr er minimalt. Halm til strøelse kan støve, men vil ikke give gener udenfor bedriften.

Ejer og ansatte kan mindske eventuelle interne støvgener ved at bære støvværn, f.eks. hvis støvende halm skal håndteres. Generelt er der et stort luftrumfang i staldene i forhold til antallet af dyr, og den naturlige ventilation giver en god luftgennemstrømning. Derfor opleves luften i staldene at være god og uden støvgener

Kommunens vurdering

Bornholms Regionskommune vurderer, at der ikke vil forekomme væsentlig støvudvikling som følge af udviklingen af kvægholdet. Der stilles dog et vilkår om støvgener, så alle aktiviteter på ejendommen, herunder levering af råvarer, flytning af dyr og udbringning af husdyrgødning, kan planlægges således, at omgivelserne påvirkes mindst muligt.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår vedr. støvgener.

8.4 Lys

Beskrivelse

Der er lys på gavlen på nordsiden af foderladen (bruges sjældent), vestgavlen af gl. kviestald, vestgavlen af maskinhuset og østsiden af gl. kostald (bruges sjældent) og ved teknikrummet (sidebygning til kostald). Alle lyskilder styres med sensor eller ur. Der er ikke gavlbelysning ud mod naboer.

Læsning af foder foregår ved ensilagepladsen (blanding indendørs), hvor der ved behov er arbejdslys på traktorer, læssemaskine og foderblander.

I både den gl. kviestald, gl. kostald og i eksisterende kostald med nye tilbygninger og ny kostald vil der hovedsageligt være naturlig belysning om sommeren og til dels kunstig belysning, hvis lysintensiteten er for lav. Der vil desuden i sommerhalvåret på stille dage være åbne sider, idet gardinerne rulles ned. Om vinteren vil der hovedsageligt være arbejdslys i ca. 8 timer dagligt, og svagt natlys hele døgnet. Lyset er reguleret for at sikre optimal mælkeproduktion samt reproduktion.

Lyskilden sidder helt oppe under taget, og vil derfor ikke blænde naboer eller forbipasserende. Der er ingen lysplader i taget.

Placering af udendørs belysning kan ses på beredskabskort.

Ø. Pilegård ligger med ca. 190 m's afstand til offentlig vej mod syd (Kuregårdsvej) og vest (Centralvej). Der er ca. 240 m fra kostald til nabo mod nord.

Belysningen på ejendommen vil ikke være til væsentlige gene for forbipasserende pga. afstand til offentlig vej.

Nærmeste nabo mod syd vil kunne se lys fra kostalde i de mørke måneder, hvor der er lys i forbindelse med opsyn, malkning og fodring. Der er tændt begrænset lys om natten som natlys. Kostaldene ligger med gavlen til nabo mod syd, hvilket minimerer lyspåvirkningen.

Kommunens vurdering

Bornholms Regionskommune vurderer, at den beskrevne anvendelse af lys i staldene samt udendørs ikke vil medføre gener for omkringboende eller forbipasserende pga. afstanden.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår vedr. lys.

8.5 Fluer og skadedyr

Beskrivelse

På en kvægejendom kan især mus og rotter i vinterhalvåret, og fluer i sommerhalvåret give problemer.

Generelt er renholdelse en vigtig faktor i skadedyrsbekæmpelsen. Foderspild, gammelt foder og frasorteret foder fjernes fra foderkrybber, fodergange og lagre. Regelmæssig rengøring med højtryksspuling, afvaskning eller grundig skrabning og fejning holder fluer, mus og rotter på afstand.

Der er indgået en 5-årig aftale med firmaet Ewers om rottebekæmpelse inkl. fire tilsyn om året samt efter behov. Der er i nudrift opsat 52 rottekasser rundt om alle bygningerne. I ansøgt forventes der opsat yderligere 15 rottekasser. Ensilage og især majsensilage tiltrækker rotter, og derfor er der også placeret rottekasser omkring plansiloen. Det sker, at man har en markstak som buffer. Eventuelle markstakke placeres væk fra vandløb, grøfter, brakmarker eller andre tilholdssteder for rotter. Hund og katte holdes blandt andet som rotte- og musebekæmpere, samtidig med, at man er opmærksomme på, at deres ekskrementer ikke forurener foderet.

Fluegener forebygges ved god staldhygiejne, hvor rester af gødning og foder fjernes dagligt. Køerne får flue-repellant påført på ryggen, og der strøs et middel (Neporex), som bekæmper fluelarver i kalvehytterne.

De generelle retningslinjer for bekæmpelse af skadedyr i henhold til statens skadedyrsbekæmpelse følges.

På bedriften opbevares dokumentation for skadedyrsbekæmpelse.

Kommunens vurdering

Bornholms Regionskommune vurderer, at der på tilfredsstillende vis er redegjort for, hvorledes forekomst af fluer og rotter m.m. vil blive forebygget og evt. bekæmpet, således at gener heraf undgås. Endvidere er det

kommunens vurdering, at følges vilkårene i denne tilladelse, burde der ikke opstå fluegener eller problemer med rotter.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår vedr. fluebekæmpelse og rottesikring.

8.6 Transport

Beskrivelse

Der forekommer transport af forskellig vis i forbindelse med produktionen. Der skelnes mellem intern transport på ejendommen og ekstern transport, som er transport til eller fra ejendommen.

Til- og frakørsel til ejendommen foregår dels via privatvej fra Centralvej og til Ø. Pilegård og dels via privatvej (primært til arbejdskørsel) fra Kuregårdsvej til Ø. Pilegård.

Intern transport

Den interne transport består især af indtransport af græs og majs til ensilagesiloerne, indtransport af halm efter høst og indtransport af korn til kornsiloer. Græsset slås 3-5 gange årligt fra maj til oktober. Majsen høsten én gang årligt i september/oktober. Kornet høstes i august/september, hvor halmen også køres ind. I høstperioden køres ofte også i aften- og eventuelt nattimerne, fordi "høsten skal i hus" inden nedbør.

Alt foder og korn opbevares på Ø. Pilegård, inkl. eventuelle markstakke, som anlægges ude på Ø. Pilegårds marker. Halm opbevares på Trommeregård og Bodilsminde.

Ekstern transport

Al kørsel til og fra Ø. Pilegård foregår ad privatvejen fra Centralvej og til Ø. Pilegård, og privatvej til arbejdskørsel, som går øst for Thorupgård og ud til Kuregårdsvej. Denne tilkørselsvej bliver især brugt til gyllekørsel og indtransport af græs og majs til ensilagesiloerne.

Mælken afhentes hver dag. Dette er uændret også i ansøgt drift. I alt 365 gange pr år.

Indkøbt foder leveres med lastbil: Sojaskrå ca. hver måned, roepiller ca. hver 4. måned, kraftfoder til automaterne ca. 2 gange om måneden. I alt ved nudrift ca. 39 transporter om året. Kørsel med indkøbt foder forventes kun at øges i mindre grad til 50 transporter pr år, da lastbilen laster større mængder.

Der leveres diesellole hver 3. måned og hver 3. uge i sæsonen med meget markarbejde. Der leveres handelsgødning til ejendommen 2 gange om året.

Der køres grovfoder/ensilage hjem til ejendommen fra markerne. Antallet af disse transporter vil stige med antal køer. Antal transport skønnes ved nudrift at være 1200, og ca. 2400 i ansøgt drift.

Korn køres i høst fra markerne hjem til den gastætte silo på ejendommen. Der køres med 18 ton pr. læs. Skønnet antal transporter ved nudrift er 25, hvilket forventes at være det samme i ansøgt drift.

Der køres ved høst halm hjem til ejendommen fra markerne. Det skønnes, at der køres ca. 100 læs halm i både i nudrift og i ansøgt drift.

Tyrekalve til opfodning sælges og bliver afhentet ca. hver måned. Slagtekøer bliver afhentet ca. 1 gang hver uge. I alt ca. 64 transporter. Dette forventes uændret efter udvidelsen, idet lastbilen blot medtager flere dyr.

Døde dyr lægges under kadaverkappe på spalter, og afhentes af DAKA efter behov sydøst for gyllebeholdere. DAKA afhenter via sydlig privatvej. I alt ca. 50 transporter årligt.

Gyllekørsel foregår i foråret (februar - maj) for ca. 80 - 90 % af gyllen og i efteråret (september til oktober) for ca. 10 - 20 % af gyllen. Gyllen køres ud med egen gyllevogn. Der køres med gyllevogn, som kan laste 25 tons/kørsel.

Ved udbringning på andre ejendomme flyttes gyllen i udgangspunktet med lastbil.

Den del af gyllen, som skal udbringes på arealerne ved Gudhjem (Helligdomsvej 5), blive kørt hertil i lastvogn, som skal laste 36 tons, hvorfor det samlede antal transporter reelt vil være lidt mindre.

Ca. 65 % af det faste møg køres direkte fra stald til udbringning på marken. Det sker hovedsagligt om efteråret. Resten oplagres på Trommeregård, eller i markstak (dybstrøelse), og køres ud herfra. Maskinstationen tager sig af dette arbejde, og vognene kan laste ca. 36 tons/kørsel. I nudrift køres der

Antallet af tunge transporter pr. år til og fra Ø. Pilegård er i nedenstående tabel angivet som forventet og i cirkatal. Det skal understreges, at der kan være stor variation og stor usikkerhed forbundet med tallene.

Tabel 9. Forventede antal tunge transporter til og fra Ø. Pilegård i ansøgt drift opgjort i transporter/år samt ændring i forhold til nudrift.

Type transport	Nudrift	Efter udvidelse	Ændring ift. nudrift
Dyr fra ejendommen til opfodning (tyrekalve)	12	12	0
Dyr til slagteri	52	52	0
Døde dyr til Daka – efter behov	25	50	25
Diesel til ejendommen	20	25	5
Mælk til mejeri	365	365	0
Dybstrøelse til udspredning på udbringningsarealer	100	200	100
Gylle til udbringningsarealer m egen gyllevogn	720	800 + ca. 525 m lastbil	Ca. 605
Indkøbt gødning til ejendommen	8	10	2
Grovfoder/ensilage til ejendommen (hjemtransport)	1200	2400	1200
Kraftfoder/roepiller/sojaskrå til ejendommen	39	50	11
Korn i høst til gastæt silo	25	25 (+ 25, hvis ny silo)	
Halm til ejendommen - høstkørsel	100	200	100

Den ovenstående beskrivelse af transport vil hovedsagligt foregå inden for normal arbejdstid på hverdage. Gylleudkørsel til arealerne ved Gudhjem (Helligdomsvej 5) vil komme til at berøre Rø, som det tætteste beboede område. Gyllen transporteres med lastbil (36 tons/kørsel) til Helligdomsvej 5.

Generelt forventes støjniveauet fra transport ikke øget, men der vil være transportstøj oftere, idet der vil blive flere transporter.

Kommunens vurdering

Det er kommunens vurdering, at ind- og udkørsel til husdyrbruget kan ske uden at give anledning til gener for omkringboende. Selve belastningen af det lokale vejnet reguleres af den relevante vejlovgivning, mens

færdsel på offentlig vej reguleres af færdselsloven og håndhæves af politiet. Der er ikke stillet vilkår i forhold til transport.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår vedr. transport.

9. AMMONIAKTAB OG NATURPÅVIRKNING

I dette afsnit beskrives ammoniakemissionen fra husdyrbruget og opfyldelsen af BAT-krav, og det vurderes, i hvor høj grad ammoniakemissionen påvirker beskyttet natur og sårbare arter.

9.1 Ammoniakemission og BAT-krav

Beskrivelse

I ansøgningskemaet er der foretaget beregninger af ammoniakemissionen fra staldanlæg og lagre i nudrift/8-årsdrift og ansøgt drift. For hvert staldafsnit er ammoniakemissionen beregnet ved at gange størrelsen af produktionsarealet med emissionsfaktoren for den pågældende dyretype og staldsystem. Tilsvarende beregnes emissionen fra gylleopbevaring ved at gange det ansøgte overfladeareal for gyllebeholdere med en emissionsfaktor for typen af gødning.

I de stalde, hvor der er ansøgt om flexproduktion af kvæg, beregnes ammoniakemissionen med en emissionsfaktor for den dyretype og det staldsystem med højest ammoniakudledning.

Table 10. Opgørelse af ammoniakemissionen fra kvægproduktionen på Ø. Pilegård for nudrift, 8 årsdrift og ansøgt drift

Ammoniakemission fra husdyranlægget (kg NH ₃ -N/år)				
Drift	Staldafsnit	Lagre	I alt	Meremission efter udvidelse
Ansøgt drift	9405,4	557,4	9962,8	+ 4612,1 (nudrift) +4753,8 (8-års drift)
Nudrift	4519,3	831,4	5350,7	-
8-års drift	4519,3	689,7	5209,0	-

BAT-krav

Husdyrbrug med en emission på over 750 kg NH₃-N pr. år skal reducere ammoniakemissionen til et niveau svarende til emissionen ved anvendelse af den bedste tilgængelige teknik (BAT).

Den maksimale emission ved anvendelse af BAT beregnes for hvert staldafsnit for sig ud fra de enkelte produktionsarealers størrelse i m² og emissionsfaktoren for den pågældende dyretype og staldsystemtype. Der sondres mellem nye (og renoverede) stalde, hvor kravet beregnes ud fra ét sæt emissionsfaktorer, og eksisterende stalde, hvor kravet beregnes ud fra et andet sæt faktorer eller ud fra vilkår i tidligere godkendelser om eksisterende teknologi.

I ansøgningskemaet for Ø. Pilegård er BAT-kravet for staldene beregnet ud fra, at de er eksisterende staldafsnit, hvor BAT-krav er fastsat i tidligere afgørelse.

Ved flexproduktion fastlægges BAT-kravet ud fra den dyretype og det staldsystem med højest ammoniakudledning.

Der er ikke et selvstændigt BAT-krav for gødningsopbevaringsanlæg. I beregningen af BAT-kravet for husdyrbruget indgår opbevaringsanlæg således med en emission svarende til den beregnede reelle emission.

Samlet BAT-krav inkl. krav til gødningslagre er opgjort i tabel 11.

Tabel 11. BAT-krav for ansøgt drift

Staldafsnit	Dyretype Staldsystem/gødningstype	Forudsætning	Produktionsareal (m ²)	BAT-krav/m ² (kg NH ₃ -N)	BAT-krav (kg NH ₃ -N)
Gl. kostald	Alle kvæg (flexgruppe) Sengestald med spalter (bagskyl eller ringkanal)	BAT-krav fastsat i eksisterende godkendelse	656	1,16	761,0
	Alle kvæg (flexgruppe) Dybstrøelse	BAT-krav fastsat i eksisterende godkendelse	495	0,84	415,8
Gl. kviestald	Alle kvæg (flexgruppe) Sengestald med spalter (bagskyl eller ringkanal)		291	1,16	337,6
	Lang kostald	Alle kvæg (flexgruppe) Sengestald med spalter (bagskyl eller ringkanal)	BAT-krav fastsat i eksisterende godkendelse	2.093	1,16
Alle kvæg (flexgruppe) Dybstrøelse		250		0,84	210,0
Alle kvæg (flexgruppe) Fast drænet gulv med skraber og ajlefløb		Nyt (incl. renoveret) staldafsnit	2.087	0,89	1.857,4
Alle kvæg (flexgruppe) Dybstrøelse			370	0,84	310,8
Alle kvæg (flexgruppe) Dybstrøelse			1.145	0,84	961,8
1200 køer kostald	Alle kvæg (flexgruppe) Fast drænet gulv med skraber og ajlefløb	Nyt (incl. renoveret) staldafsnit	2.093	0,89	1.862,8
	Alle kvæg (flexgruppe) Dybstrøelse		310	0,84	260,4
I alt			9.790		9.405,5
Gyllebeholder	Flydende gødning	BAT-krav	662		132,4

1		fastsat i eksisterende godkendelse			
Gyllebeholder 2	Flydende gødning	BAT-krav fastsat i eksisterende godkendelse	283,3		141,7
Gyllebeholder 3	Flydende gødning	BAT-krav fastsat i eksisterende godkendelse	283,3		141,7
Gyllebeholder 4	Flydende gødning	BAT-krav fastsat i eksisterende godkendelse	283,3		141,7
I alt					557,5
SUM i alt					9.963

Kommunens vurdering

Idet der er tale om et husdyrbrug med en ammoniakemission på mere end 750 kg NH₃-N pr år, skal emissionen reduceres til et niveau svarende til emissionen ved anvendelse af den bedste tilgængelige teknik (BAT).

For det konkrete projekt er det samlede BAT-krav beregnet til 9.963 kg NH₃-N pr år. Den ansøgte produktion medfører en beregnet faktisk emission på 9.963 kg NH₃-N pr. år. Den ansøgte husdyrproduktion overholder således det vejledende BAT-niveau.

BAT-kravet er opfyldt på baggrund af de valgte staldsystemer og gulvtyper som ammoniakreducerende teknologi.

BAT-emissionskravet er således overholdt.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår til staldsystem, gulvtype og dyretyper samt overdækning af gyllebeholdere til reduktion af ammoniakemissionen.

Tabel 12. Beregningspunkter for ammoniak i området omkring Ø. Pilegård.

Naturtyper	Målepunkt	Totaldeposition (kg NH ₃ -N/år)	Merdeposition Nudrift (kg NH ₃ -N/år)	Merdeposition 8-års drift (kg NH ₃ -N/år)
Kategori 1-natur	Natura 2000-område N186 Almindingen, Ølene og Paradisbakkerne	0,0	0,0	0,0
	Natura 2000-område N210: Spællinge Ådal, Døndal og Helligdomsklipperne (ved Rø)	0,0	0,0	0,0
	Natura 2000-område nr. 210: Spællinge Ådal, Døndal og Helligdomsklipperne (ved Krashave)	0,1	0,0	0,0
Kategori 2-natur	Overdrev N	0,1	0,0	0,0
	Overdrev Ø	0,0	0,0	0,0
	Overdrev NØ	0,1	0,0	0,0
Kategori 3-natur	Overdrev S	2,4	1,0	1,0
	Overdrev N	0,1	0,0	0,0
	Mose Ø	1,9	1,0	1,0
	Eng S	0,9	0,4	0,4
	Eng N	10,5	4,1	4,1
	Skov N 'gammel skovjordbund'	2,8	1,3	1,3
	Skov N II punkt i sydvestlig kant af fredskov	3,6	1,6	1,7
	Skov N III punkt i sydøstlig kant af fredskov	3,7	1,7	1,7
	Skov NØ	0,9	0,5	0,5
	Skov V	0,8	0,3	0,4
	Skov SV	0,6	0,3	0,3
Skov S	1,6	0,7	0,7	
Anden natur	Sø Thorupgård	2,5	0,8	1,0
	Sø S	0,8	0,3	0,4
	Sø S II	0,6	0,3	0,3
	Sø S III	0,7	0,3	0,3
	Sø SØ I	1,4	0,7	0,7
	Sø SØ II	1,2	0,6	0,7

	Sø Ø	2,0	1,0	1,0
	Sø NØ	1,4	0,6	0,6
	Sø NV	0,3	0,1	0,1
	Sø V	0,3	0,1	0,1

Kommunens vurdering

Kvælstof, der deponeres fra luften, er det begrænsende næringsstof for mange sårbare økosystemer. I disse økosystemer kan der forventes væsentlige ændringer som følge af ekstra tilførsel af kvælstof. Husdyrproduktion kan give anledning til udslip af ammoniak og kan derfor påvirke især næringsfattige naturtyper i det åbne land. Ammoniakfordampningen pr. dyreenhed kan variere betydeligt fra den ene produktion til den anden afhængig af dyreart, fodring, staldindretning, renholdelse, håndteringen af husdyrgødningen m.v.

Nedenstående berøres kun påvirkningen fra staldanlægget på Ø. Pilegård.

Beskyttelsesniveau ved ammoniakfølsomme naturområder:

De ammoniakfølsomme naturområder opdeles i kategori 1-natur, kategori 2-natur og kategori 3-natur. Beskyttelsesniveauet for kategori 1-natur og kategori 2-natur omfatter en forbudszone på 10 m, hvor der ikke må etableres, udvides eller foretages ændringer af stalde eller gødningsopbevaringsanlæg, samt krav til den tilladte totaldeposition. Beskyttelsesniveauet for kategori 3-natur kan efter en konkret vurdering være et krav om en maksimal merdeposition.

Totaldepositionen er den ammoniakdeposition, som stammer fra husdyrbrugets stalde og lagre - både fra den eksisterende og den ansøgte drift. Merdepositionen er den ekstra ammoniakdeposition, som den ansøgte drift forårsager. Merdepositionen skal beregnes i forhold til henholdsvis nudrift og driften 8 år før ansøgningstidspunktet (8-års-driften).

<p>Kategorisering og beskyttelsesniveau for naturtyper</p> <p>Kategori 1-natur</p> <p>Ammoniakfølsomme naturtyper i Natura 2000-områder, hvor et enkelt husdyrbrug maksimalt må totalbelaste med 0,2-0,7 kg N/ha/år afhængigt af beliggenheden af andre husdyrbrug i nærheden*.</p> <p>Kategori 2-natur</p> <p>Nærmere bestemte ammoniakfølsomme naturtyper uden for Natura 2000-områder: højmoser, lobeliesøer, heder større end 10 ha og overdrev større end 2,5 ha. Et husdyrbrug må totalbelaste med maksimalt 1,0 kg N/ha/år.</p> <p>Kategori 3-natur</p> <p>Anden ammoniakfølsom natur (moser samt mindre heder og overdrev) og ammoniakføl-</p>
--

somme skove. Ved disse naturtyper kan kommunen ud fra en konkret vurdering stille krav om en

maksimal merdeposition på 1,0 kg N/ha/år.

*0,2 kg N/ha/år ved > 1 husdyrbrug; 0,4 kg N/ha/år ved 1 husdyrbrug og 0,7 kg N/ha/år ved 0 husdyrbrug.

Ammoniakdeposition til naturområder i nærheden af Ø. Pilegård

Kategori 1-natur

Der er ca. 3,1 km fra Ø. Pilegård til nærmeste Natura 2000-område, som er Natura 2000 område nr. 210 Spællinge Ådal, Døndal og Helligdomsklipperne, som er beliggende nord for Ø. Pilegård. Ammoniakdepositionen fra Ø. Pilegård til det nærmeste område med kategori 1-natur i Natura 2000-området er beregnet til 0,1 kg N/ha/år i totaldeposition. Natura 2000-område nr. 186 Almindingen, Ølene og Paradisbakkerne er beliggende ca. 4 km sydøst for Ø. Pilegård. Ammoniakdepositionen fra Ø. Pilegård til det nærmeste område med kategori 1-natur i Natura 2000-området er beregnet til 0,0 kg N/ha/år i totaldeposition. Andre Natura 2000-områder er beliggende længere væk fra Ø. Pilegård og vurderes på grund af afstanden derfor ikke at modtage ammoniakdeposition fra Ø. Pilegård.

Det fastsatte krav til maksimal deposition af ammoniak til kategori 1-natur er derfor overholdt.

Kategori 2-natur

Kravet til maksimal totaldeposition til kategori 2-natur er 1 kg N/ha/år. Nærmeste kategori 2-naturareal er et overdrev beliggende ca. 3 km nordøst for Ø. Pilegård, hvortil der beregnes en totaldeposition fra Ø. Pilegård på 0,1 kg N/ha/år. Idet produktionen på Ø. Pilegård således påvirker kategori 2-naturarealer med en totaldeposition under 1 kg N/ha/år, er det fastsatte krav til maksimal deposition af ammoniak til kategori 2-natur derfor overholdt.

Kategori 3-natur

For kategori 3-naturtyper skal kommunen foretage en konkret vurdering og kan på den baggrund i særlige tilfælde fastsætte vilkår med henblik på opfyldelse af krav om maksimal merdeposition af ammoniak. Ved særlige tilfælde forstås en væsentlig miljøpåvirkning af særlige regionale eller lokale beskyttelsesinteresser. Kravet må dog ikke være under en maksimal merdeposition på 1,0 kg N/ha/år.

Nærmeste kategori 3-overdrev, -hede eller -mose, som ikke er kategori 2-natur, er to overdrev beliggende henholdsvis ca. 190 m syd for og 350 m nord for produktionsanlægget og et areal med registreret mose beliggende ca. 600 m øst for produktionsanlægget.

Overdrevet syd for Ø. Pilegård påvirkes med en merdeposition på 1,0 kg N/ha/år i forhold til 8-årsdrift og nudrift, mens overdrevet nord for Ø. Pilegård påvirkes med en merdeposition på 0,7 kg N/ha/år i forhold til 8-årsdrift/nudrift. Mosen påvirkes med en merdeposition på 1,0 kg N/ha/år i forhold til 8-årsdrift/nudrift.

Herudover er der beregnet ammoniakdeposition til skovarealer beliggende i området omkring Ø. Pilegård. Det nærmeste er et skovareal beliggende ca. 200 m nord for de eksisterende staldbygninger. Hertil beregnes en merdeposition på 1,7 kg N/ha/år i 8-årsdrift og nudrift. Herudover er der beregnet ammoniakdeposition til et skovareal beliggende ca. 600 m nordøst for bygningerne. Hertil beregnes en merdeposition på 0,5 kg N/ha/år i 8-årsdrift/nudrift. Vest og sydvest for Ø. Pilegård ligger to skovarealer henholdsvis ca. 650 og 700 m fra de ansøgte bygninger på Ø. Pilegård. Disse skove påvirkes med henholdsvis 0,4 og 0,3 kg

N/ha/år i merdeposition. Syd for Ø. Pilegård ligger yderligere et areal, som på kort i husdyrgodkendelse.dk er registreret som potentielt ammoniakfølsom skov i kategorien 'naturlig tilgroet lysåbent areal'. Arealet er dog ikke skov men eng, og det er derfor ikke kategori 3-natur.

Merdepositioner, som ikke overstiger 1 kg N/ha/år, vurderes ikke at medføre en væsentlig påvirkning af naturområdet, mens kommunen ved merdepositioner på mere end 1 kg N/ha/år skal foretage en konkret vurdering af, om der skal fastsættes vilkår om en maksimal merdeposition med ammoniak til naturområdet.

Arealet med skov nord for Ø. Pilegård modtager mere end 1 kg N/ha/år i merdeposition, og der skal derfor foretages en konkret vurdering af påvirkningen på dette område. De to overdrev, mosen samt de øvrige skovarealer omkring Ø. Pilegård modtager ikke mere end 1 kg N/ha/år i merdeposition, og disse vurderes derfor ikke yderligere.

Figur 9 Luftfoto med beskyttede naturområder og skov omkring Ø. Pilegård. Piler viser de arealer, som der foretages en nærmere vurdering af påvirkningen på.

Vurdering af skov beliggende ca. 200 m nord for bygningerne

I henhold til definitionen i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen § 2 gælder følgende:

En skov er ammoniakfølsom, når:

- *der har været skov på arealet i lang tid (i størrelsesordenen mere end ca. 200 år), så der er tale om gammel »skovjordbund«,*
- *skoven er groet frem af sig selv på et naturareal, f.eks. tidligere hede, mose eller overdrev, så jordbunden ikke har været dyrket mark inden for en periode svarende til perioden for gammel »skovjordbund« (dvs. i størrelsesordenen mere end ca. 200 år), eller*
- *der i skoven er forekomst af naturskovsindikerende eller gammelskovsarter, som er medtaget på listen over arter, der er brugt ved prioritering af naturmæssigt særligt værdifulde skove omfattet af § 25 i lov om skove, og arterne har væsentlig, definerende betydning for skovens naturværdi.*

Kommunalbestyrelsen kan i særlige tilfælde fastsætte vilkår om krav til maksimal deposition med ammoniak på kategori 3-natur. Ved særlige tilfælde forstås ift. kategori 3-natur en væsentlig miljøpåvirkning af særlige regionale eller lokale beskyttelsesinteresser.

Ved fastsættelse af vilkår om den maksimale deposition skal kommunalbestyrelsen anvende kriterierne i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens stk. 5. Kommunalbestyrelsen kan alene stille krav til maksimal deposition, hvis området er omfattet af udpegninger m.v., jf. stk. 5, nr. 1 eller 2, og/eller har en høj naturkvalitet, samt at ammoniakbidraget fra husdyrbruget ikke er helt uvæsentligt i forhold til den påvirkning af næringsstoffer, området modtager fra andre kilder. Kommunalbestyrelsen skal i begrundelsen for vilkåret redegøre for naturtypens status i forhold til kriterierne.

Kommunalbestyrelsen skal ved vurderingen af, om der skal stilles krav til den maksimale deposition af ammoniak, inddrage

- 1) det pågældende naturområdes status i kommuneplanen, herunder særligt om det er omfattet af kommuneplanens udpegnings af særlige værdifulde naturområder, rekreative områder og/eller værdifulde kulturmiljøer, samt kommuneplanens retningslinjer for varetagelsen af naturbeskyttelsesinteresserne, de rekreative interesser og de kulturhistoriske interesser,
- 2) om det pågældende område er omfattet af fredning, handleplan for naturpleje eller anden planlagt naturindsats,
- 3) det pågældende naturområdes naturkvalitet og
- 4) kvælstofbidrag til området fra andre kilder, herunder om der er tale om et minivådområde eller et vådområde, som er udlagt med henblik på kvælstoffjernelse fra landbrugsjord, eller om området i øvrigt er påvirket fra markbidrag, eller for så vidt angår skove om de gødskes.

Skoven nord for Ø. Pilegård:

Det nordligste af skoven nord for Ø. Pilegård er vejledende udpeget som kategori 3-skov, idet arealet er registreret som skov med gammel skovjordbund.

Ud fra de historiske kort ses det, at der har været skov på arealer nord for Ø. Pilegård, hvor der også i dag er skov, tilbage mindst til 1880'erne. I den østlige del af skoven er der på de historiske kort signatur for nåletræ, mens der i den vestlige del er signatur for løvtræ. Den nordlige del af skoven er registreret som skov med gammel skovjordbund, hvorfor der i hvert fald på denne del vurderes at have været skov i minimum 200 år.

I henhold til definitionen i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens bilag 3 skal en skov defineres som ammoniakfølsom skov eller kategori 3-natur, når blot et af kriterierne er opfyldt. I hvert fald den nordlige del af skoven må derfor alene ud fra alderskriteriet defineres som kategori 3-natur.

Figur 10 Skoven nord for Ø. Pilegård. Rødbrun skravering markerer område registreret som område med gammel skovjordbund. Kilde: Danmarks Miljøportal.

Bornholms Regionskommune vurderer ud fra besigtigelser af skoven, at den nordvestlige del af skoven, hvor der på ovenstående luftfoto i Figur 10 er løvskov, er naturligt sammenhængende med arealet med løvskov syd for. Der er således ikke tydelig forskel på skovens karakter i den nordvestlige del, som er registreret som 'gammel skovjordbund' og den sydvestlige del, som ligger lige uden for. Området fremstår også på historiske kort som et sammenhængende skovareal. Bornholms Regionskommune vurderer derfor, at det sydvestlige hjørne af skoven også skal indgå i vurderingen af kategori 3-natur.

Herunder gennemgås skoven i forhold til de fire kriterier i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen:

Status i kommuneplanen mv.

Skoven ved Ø. Pilegård er i kommuneplan 2020 omfattet af en udpegning som eksisterende natur og eksisterende økologisk forbindelse som en del af Grønt Danmarkskort. Skoven ved Ø. Pilegård er omfattet af udpegningen, da den er fredskov.

Fredning, naturplejeindsats mv.

Skoven er fredskov. Området er ikke fredet og ikke omfattet af nogen handleplan for naturpleje.

Skovens naturkvalitet

Den nordøstlige del af skoven udgøres af en beplantning med nåletræ. Nåletræsbevoksningen er tæt og mørk uden megen vegetation på bunden. Plantede, tætte nåletræsbevoksninger udgør ikke nogen habitatnaturtype og vurderes at have en relativt lav naturkvalitet uden særlige beskyttelsesinteresser.

Den vestlige del af skoven var ved Bornholms Regionskommunes besigtigelser i 2015 og 2022 blandet løvskov bestående af bl.a. ask, hassel, fuglekirsebær, rød-el, bøg, avnbøg og almindelig eg. Dog er der mellem besigtigelsen sommeren 2022 og forår 2023 foretaget en del skovning på arealet, således at skoven nu fremstår langt mere lysåben, som det fremgår af nedenstående luftfoto i Figur 11. Ejer har oplyst, at der er blevet plantet sitkagraner på de ryddede arealer i skoven i foråret 2024.

Figur 11 Luftfoto af skoven fra sommer 2023. Det ses, at der er foretaget en del skovning i arealet med løvtræ i den vestlige del af skoven.

Bornholms Regionskommune foretog en besigtigelse den 10. april 2015 før løvspring og igen den 6. juli 2022. Ved besigtigelserne var der fokus på den del af skoven, som er/var løvskov, som vist på Figur 12 herunder.

Figur 12 Skoven nord for Ø. Pilegård. Den grønne markering viser arealer med fredskov. Den røde streg viser arealet med løvskov, som naturvurderingen omhandler. Den brune skravering viser det areal, som er registreret som gammel skovjordbund.

Skoven ligger på et højedrag og skråner ned mod et lille vandløb og en eng mod vest. Denne side af skoven er fugtig. Skovbunden blev ved besigtigelsen i april 2015 domineret af hvid anemone. Herudover var der blandt andet en del skovstar, mosebunke, vorterod og bredbladet mangeløv. Nogle steder var der noget brombær og hindbær. Hvid anemone, som dominerede skovbunden, er eksempel på en skovurt med en meget langsom spredning, som derfor kun findes i skove med en betydelig skovkontinuitet.

Skoven er blevet drevet med plukhugst. Ejer fortalte, at en del af skoven mod sydvest har været afgræsset af kvæg under den tidligere ejer for mere end 40 år siden. Af positive strukturer var der en naturlig hydrologi, enkelte forekomster af væltede stammer, og bundvegetation hovedsageligt domineret af græsser og bredbladede urter. Af negative strukturer var nogle steder hindbær og brombær i skovbunden.

Bornholms Regionskommune besigtigede skoven igen den 6. juli 2022 (besigtigelsesdata kan ses her: [Danmarks Miljøportal \(miljoportal.dk\)](https://miljoportal.dk)). Der blev ved besigtigelsen registreret 58 arter. Heraf er 17 arter positivarter (værdifulde arter). Der er ikke registreret nogen problemarter. De registrerede positivarter er *eng-kabeleje*, *skov-star*, *dunet steffensurt*, *liljekonval*, *hassel*, *kær-høgeskæg*, *smalbladet mangeløv*, *bredbladet mangeløv*, *almindelig mangeløv*, *dynd-padderok*, *skov-padderok*, *eng-nellikerod*, *majblomst*, *skovsyre*, *firblad*, *stor konval* og *nyrebladet ranunkel*.

Indikatorarter:

Der er ved besigtigelsen af skoven fundet én art, der er naturskovsindikerende eller gammelskovsart fra listen over arter, der er brugt ved prioritering af naturmæssigt særligt værdifulde skove omfattet af skovlovens § 25. Det er arten firblad. Herudover er flere af arterne såkaldte 'Wulf'-arter ('Wulf' refererer til en tysk undersøgelse af Monika Wulf, der for store dele kan overføres til danske forhold)². Wulf-arter vokser signifikant hyppigere i gammel skov. De Wulf-arter, der blev fundet i urtelaget i skoven, er: *hvid anemone*, *fjerbregne*, *skovstar*, *lilje-konval*, *bølget bunke*, *smalbladet mangeløv*, *majblomst*, *skovsalat*, *skovsyre*, *firblad*, *stor konval*, *ørnebregne*, *nyrebladet ranunkel* og *skov-galtetand*. Herudover er ni af de registrerede træ- og buskearter også Wulf-arter.

Samtidig er der også registreret fire arter i skoven, som ifølge Wulf-undersøgelsen indikerer nyere skov. Der er tale om arterne *burre-snerre*, *stor nælde*, *almindelig fredløs* og *eng-kabbeleje* (alle registreret i kanten af skoven i overgangen til engen vest for).

Bornholms Regionskommune har ikke registreret rødlistede eller fredede arter i skoven. Bornholms Regionskommune har dog kun registreret plantearter og ikke f.eks. svampe, insekter mm. Bornholms Regionskommune har gennemgået de tilgængelige databaser Naturbasen og Arter.dk, og heller ikke i disse er der registreret forekomster af rødlistede eller fredede arter i skoven.

Skovtype:

Skovtypen vurderes langs vandløbet i vest at kunne karakteriseres som habitatskovtype '91E0 Elle- og askeskov ved vandløb, søer og væld'. Af de karakteristiske arter for naturtypen er rød-el, ask, skov-star, almindelig mjødukt, eng-nellikerod, stor nælde, firblad, vorterod og almindelig fredløs fundet i skoven. Denne skovtype udgør imidlertid kun en lille del af skoven. De højereliggende dele af skoven havde i hvert fald før skovningen i 2022/2023 træk af habitatskovtypen '9160 Egeskove og blandskove på mere eller mindre rig jordbund' men også træk fra skovtyper på mere mager bund.

Samlet vurdering af naturkvalitet:

Samlet vurderes det, at den vestlige del af skoven, som domineres af løvtræ, er en gammel skov med en gammel skovjordbund – en af de bornholmske bondeskove. Skoven havde ved besigtigelsen en god naturværdi med én art fra listen over naturskovs- og gammelskovsindikerende arter samt en række positivarter og såkaldte 'Wulfarter'. Idet en del af træerne er blevet skovet, og der er blevet plantet sitkagran i stedet for løvtræer, vil skoven formodentlig ændre karakter over de kommende år. Det er dog Bornholms Regionskommunes vurdering, at skoven ikke endnu er påvirket af tilplantningen med sitkagran på en sådan måde, at der ikke kan tages udgangspunkt i de registreringer af den forekommende urtevegetation i skoven, som er blevet foretaget i 2025 og 2022. Det vil først over nogle år vise sig, om urtevegetationen i skoven ændrer sig.

4) Kvælstofbidrag til området fra andre kilder

Baggrundsdepositionen i området beregnes til 12,2 kg N/ha/år beregnet som et gennemsnit over de seneste tre års data 2019-2021.

Der er anvendt ruheden 'Skov' for skoven. De nærmeste beregningspunkter i forhold til Ø. Pilegård er sat på grænsen til det fredskovspligtige areal med løvtræ i skovens sydvestlige hjørne, idet fredskovsgrænsen

---

² Wulf M. 2003: Preference of Plant Species for Woodlands With Differing Habitat Continuities – Flora 198: 444-460. Anvendt i Aude A. og Reddersen J.: Hvad styrer den botaniske naturkvalitet i mindre løvskove i det danske landbrugsland? - Flora og Fauna, 114. årgang udgivet af Naturhistorisk Forening for Jylland [FloraogFauna2008-1.pdf \(jydsknaturhistorisk.dk\)](#)

stemmer overens med grænsen for skovsignatur på de historiske kort. Totaldepositionen til skoven fra den ansøgte produktion på Ø. Pilegård er her beregnet til op til 3,7 kg N/ha/år. Når baggrundsdepositionen og depositionen fra den ansøgte produktion på Ø. Pilegård lægges sammen, fås en samlet deposition til skoven på 15,9 kg N/ha/år.

Til den del af arealet, som er registreret som gammel skovjordbund, beregnes en deposition på 2,8 kg N/ha/år fra Ø. Pilegård. Når dette lægges sammen med baggrundsdepositionen fås her en samlet deposition til skoven på 15,0 kg N/ha/år.

Der ligger en anden større husdyrproduktion ca. 700 m nordvest for skoven. Der vurderes på grund af afstanden ikke at være en væsentlig ammoniakdeposition til skoven fra denne husdyrproduktion. Skoven gødes ikke.

Skoven påvirkes allerede af kvælstofbidrag fra produktionen på Ø. Pilegård, hvor der har været kvægproduktion i en årrække. Ammoniakdepositionen til skoven fra produktionen på Ø. Pilegård ved nudrift og 8 års-drift kan ud fra tallene i ansøgningskemaet i husdyrgodkendelse.dk beregnes til at ligge på mellem 1,5 kg N/ha/år og 2,0 kg N/ha/år. Det ansøgte projekt belaster skoven yderligere med en merdeposition i forhold til nudrift og 8 års-drift på mellem 1,3 kg N/ha/år og 1,7 kg N/ha/år.

Skoven ligger højt i terrænet, og det er Bornholms Regionskommunes vurdering på baggrund af kort med højdekurver og kort med strømningsveje, at skoven ikke modtager overfladenær afstrømning fra de omkringliggende arealer. Tværtimod strømmer overfladevand fra skoven og ud i de omgivende arealer.

Tålegrænser

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har i flere nyere afgørelser lagt afgørende vægt på naturtypernes tålegrænser for kvælstofdeposition. De senest opdaterede tålegrænser fremgår af 'Opdatering af empirisk baserede tålegrænser – Notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi'³ fra september 2018. Tålegrænse for de danske naturtyper er vist i tabellen herunder.

Tabel 13 Tålegrænser for kvælstofdeposition for danske naturtyper. Tabel fra 'Opdatering af empirisk baserede tålegrænser – Notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi' september 2018.

Naturtype	Tålegrænse	Differentiering
Overdrev	10-25	¹ sure overdrev 10-15, kalkholdige overdrev 15-25
Klit	8-20	grå klit og grønsværklit 8-15, øvrig klit 10-20
Hede	10-20	der kan være klit kortlagt som § 3 hede
Fersk eng	15-25	^{1,2}
Strandeng	30-40	^{1,2}
Mose (og kær)	5-30	højmoser 5-10, hængesæk, tørvelavninger 10-15, fattigkær og hedemoser 10-20, kalkrige moser og væld, rigkær 15-30
Løvskov	10-20	Skovbevoksede tørvemoser 10-15
Nåleskov	10-20	

¹ Bør ikke anvendes for arealer med kulturgræsland / hvor den væsentligste påvirkning er en hidtil lovlig landbrugsmæssig. Dette vil primært gælde engarealer og bør ses over en længere tidsperiode. Intervallet dækker således som udgangspunkt 'naturenge'. Se også note 2.

² Den atmosfæriske afsætning skal ses i sammenhæng med andre tilførsler, fx med overfladenær afstrømning.

³ [Opdatering af empirisk baserede tålegrænser \(au.dk\)](#)

Tålegrænserne er angivet som forholdsvis brede og overlappende intervaller for de enkelte naturtyper. Intervallerne et udtryk for variationen i følsomhed inden for naturtypen. Tålegrænsen for et konkret areal fastsættes ud fra en konkret vurdering.

Det fremgår af notatet om empirisk baserede tålegrænser, at de angivne tålegrænser for naturtyperne overdrev og enge (ferske enge og strandenge) ikke bør anvendes for arealer med kulturgræsland, og/eller arealer, hvor den væsentligste påvirkning er en hidtil lovlig landbrugsmæssig påvirkning, og at den atmosfæriske afsætning i forhold til naturtypen enge (ferske enge og strandenge) skal ses i sammenhæng med andre tilførsler, herunder eksempelvis overfladenær afstrømning. De nævnte begrænsninger i tålegrænsernes anvendelighed er ikke anført ved de øvrige angivne naturtyper klit, hede, mose, løv- og nåleskov. Det følger af Miljø- og Fødevareklagenævnets praksis⁴, at det ikke kan udelukkes, at der i særlige tilfælde også for enkelte andre naturtyper kan gælde samme begrænsning i anvendeligheden af de generelle tålegrænser, og at der derfor også for andre naturtyper vil kunne foretages en konkret vurdering.

Det følger af Miljø- og Fødevareklagenævnets praksis i sager efter [husdyrbrugloven](#), at der skal fastsættes en konkret tålegrænse for kategori 3-natur. Der vil som udgangspunkt ikke være tale om en tilstandsændring - og dermed en væsentlig påvirkning på miljøet - såfremt den samlede ammoniakpåvirkning af naturområdet efter godkendelse af det ansøgte ligger inden for en konkret fastsat tålegrænse, inden for tålegrænseintervallet for den pågældende naturtype.

Omvendt må det forstås, at overskridelse af den øvre tålegrænse for en kategori 3-naturtype vil medføre en væsentlig ammoniakpåvirkning, som vil kunne medføre en tilstandsændring.

Skove generelt har et tålegrænseinterval på 10-20 kg N/ha/år.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker i nyere afgørelser, at parametre såsom vegetationens udbredelse, dominerende arter, jordbundsforhold, forhistorie, skov-struktur, drift (herunder fraførsel af næringsstoffer med fældet træ mv.) og hydrologi kan have betydning for fastsættelse af et konkret tålegrænseinterval for skove.

Af rapporten 'Ammoniakfølsomme skove – kortlægning og vejledning' fra Københavns Universitet, 2016⁵ fremgår det, at der er en række faktorer, som beskrevet i Tabel 141, som påvirker skovens kvælstoffølsomhed og dermed den konkrete tålegrænse. Det fremgår, at man som udgangspunkt kan anvende midtpunktet for intervallet, medmindre der er faktorer nævnt i 14, der tilsiger at bruge den laveste eller højeste værdi i tålegrænseintervallet.

---

⁴ Se f.eks. klagenævnsafgørelse 20/08016 [Afgørelse | Miljø- og Fødevareklagenævnet \(naevneneshus.dk\)](#)

⁵ Gundersen, P., & Johannsen, V. K. (2016). *Ammoniakfølsomme skove – kortlægning og vejledning*. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. IGN Rapport

Tabel 14 Forhold der kan påvirke kvælstoffølsomhed og dermed hvilken del af tålegrænseintervallet, der er relevant. Fra rapporten 'Ammoniakfølsomme skove – kortlægning og vejledning', Københavns Universitet, 2016.

Faktorer der indikerer højere N-følsomhed (brug laveste del af tålegrænseintervallet)	Faktorer der indikerer lavere N-følsomhed (brug højeste del af tålegrænseintervallet)
Forekomst af sjældne eller truede arter	
Høj arts-score (fra HNV-skovkort eller Biodiversitetskort)	Lav arts-score
Urørt skov, fredede områder	Skove med kontinuerlig skovdrift (tynding og hugst)
Rand eller småskov mod åbent land i retning vest og sydvest	Udpeget skov 'beskyttet' af anden skov i retning mod husdyrbruget
	Tilgroningsskov på morbund
	Plantageareal med ikke hjemmehørende træer

Bornholms Regionskommune vurderer herunder en række parametre for skoven i forhold til deres indflydelse på tålegrænsen. Der er taget udgangspunkt i parametrene nævnt i 14 ovenfor suppleret med parametrene jordbundsforhold og hydrologi, som er nævnt i klagenævnsafgørelser.

Tålegrænseintervallet for skove er 10-20 kg N/ha/år. Bornholms Regionskommune tager udgangspunkt i midtpunktet i intervallet, som er 15 kg N/ha/år. En sur og grovkornet sandjord vurderes at være mere følsom end en neutral og næringsrig lerjord.⁶ Jordbunden i selve skoven er ikke klassificeret på det jordtypekort, kommunen har tilgængeligt, men jordbunden omkring skoven er klassificeret som lerblandet sandjord. Der er tidligere blevet gravet grus i en del af skovarealet, hvorfor der vurderes at være tale om en jordtype med et vist sandindhold. Det er kommunens vurdering, at udgangspunktet på 15 kg N/ha/år kan fastholdes.

Herunder er de forskellige forhold og kommunens vurdering af deres betydning for tålegrænsen sat ind i en tabel. For hver parameter er påvirkningen vurderet på en skala fra 0 til 1. Faktorer, der indikerer højere N-følsomhed, trækker tålegrænsen ned, mens faktorer, der indikerer højere N-følsomhed, trække tålegrænsen op.

⁶ Knud Tybirk, Danmarks Miljøundersøgelser og Villy Jørgensen, Danmarks JordbrugsForskning (1999). *Ammoniak i landbrug og natur. Jordbrug og Miljø 1*. De daværende Miljø- og Energiministerium og Danmarks Miljøundersøgelser.

Tabel 15 Tabellen viser forskellige forhold, som kan påvirke tålegrænsen, og Bornholms Regionskommunes vurdering af, hvordan disse konkret påvirker tålegrænsen for skoven nord for Ø. Pilegård.

Indikatorer	Påvirkning på tålegrænsen anslået	Bemærkninger
Som udgangspunkt anvendes midtpunktet i tålegrænseintervallet	15 kg N/ha/år	Som beskrevet ovenfor.
Faktorer, der indikerer højere N-følsomhed		
Forekomst af sjældne eller truede arter	0	Der er ikke registreret sjældne eller truede arter.
Høj artsscore (fra HNV-Skovkort eller Biodiversitetskort)	-0,5	Høj artsscore ikke tilstede på HNV-skovkort eller biodiversitetskort, men det kan dels skyldes manglende registreringer, og at registrerede arter ikke har indgået i vurderingen endnu. Fund af 58 arter i skoven ved den seneste besigtigelse, heraf 17 positivarter og 14 Wulf-arter (+træer og buske), hvilket trækker tålegrænsen ned. Dog kun én § 25-art.
Urørt skov, fredede områder	0	Ikke tilstede.
Rand eller småskov med åbent land i retning mod vest og sydvest	-1	Skoven er åben mod vest og sydvest.
Faktorer, der indikerer lavere N-følsomhed		
Lav artsscore	+0,5	Skoven har på HNV-skovkortet og biodiversitetskort en score i den laveste tredjedel af skalaen. Dette kan dog skyldes, at der mangler registrerede data for skoven som beskrevet ovenfor. Der er kun fundet én § 25-art og ingen rødlistede arter. Men til gengæld en række positivarter og Wulf-arter.
Skove med kontinuerlig skovdrift	+0,8	Skoven er tidligere blevet drevet med pluk-hugst. Ejer har tidligere oplyst, at der omkring år 2000 blev skovet en del eg og ask. Der er endvidere blevet skovet meget i skoven i 2022/2023.
Skov 'beskyttet' af anden skov i retning mod husdyrbruget	+0,2	Der er primært åben mark mellem Ø. Pilegård og skoven, dog er der en lille skovbevoksning imellem, og der vokser lidt træer lige uden for fredskovsarealet.
Tilgroningsskov på morbund	0	Ikke tilstede.

Plantageareal med ikke hjemmehørende træer	0	Ikke tilstede i denne del af skoven.
Andre faktorer		
Jordbundsforhold	0	Lerjord er mindre følsom end sandjord, men da der i området er en lerblandet sandjord, fastholdes udgangspunktet på 15 kg N/ha/år.
Hydrologi	+1	Skoven er beliggende højt og på skrånende terræn. Strømningsveje fører ned af skråninger i skoven til vandløbet vest for skoven, hvorved der vurderes løbende at blive fjernet en vis mængde kvælstof fra skoven med overfladevand.
Overfladenær afstrømning til skoven	0	Skoven ligger højt, hvorfor der ikke strømmer overfladevand til skoven.
Samlet anslået tålegrænseværdi	Ca. 16 kg N/ha/år	

Bornholms Regionskommune vurderer på baggrund af metoden, som vist i tabel 15, at skovens tålegrænse kan anslås til at ligge i den højere ende af tålegrænseintervallet på ca. 16 kg N/ha/år.

Den ansøgte produktion på Ø. Pilegård medfører en samlet påvirkning af skoven på op til 15,9 kg N/ha/år og medfører således ikke overskridelse af den anslåede konkrete tålegrænse på ca. 16 kg N/ha/år og heller ikke af det øvre tålegrænseinterval for skov på 20 kg N/ha/år.

Bornholms Regionskommune vurderer derfor, at idet en merpåvirkning med op til 1,7 kg N/ha/år fra Ø. Pilegård ikke vil medføre en overskridelse af tålegrænsen, vil det heller ikke resultere i en væsentlig påvirkning af skovens tilstand.

Bornholms Regionskommune vurderer på baggrund af ovenstående, at der ikke er grundlag for at stille krav til den maksimale deposition af ammoniak til skoven.

Anden natur

Der er beregnet ammoniakdeposition til en række søer beliggende i området omkring Ø. Pilegård. Det er beregnet, at søerne påvirkes med merdepositioner fra produktionen på Ø. Pilegård på mellem 0,1 og 1 kg N/ha/år set i forhold til 8-årsdrift/nudrift.

Der er endvidere beregnet ammoniakdeposition til en beskyttet eng beliggende ca. 20 m fra den nordlige ende af staldanlægget. Det er beregnet, at engen påvirkes med en merdeposition fra produktionen på Ø. Pilegård på 4,1 kg N/ha/år set i forhold til 8-årsdrift/nudrift. Totaldepositionen fra Ø. Pilegård til engen er beregnet til 10,5 kg N/ha/år. Engen modtager således en merdeposition større end 1 kg N/ha/år. Der er endvidere beregnet ammoniakdeposition til en beskyttet eng beliggende ca. 320 m syd for Ø. Pilegård. Det er beregnet, at engen påvirkes med en merdeposition fra produktionen på Ø. Pilegård på 0,4 kg N/ha/år set i forhold til 8-årsdrift/nudrift.

Husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens beskyttelsesniveau for ammoniak omfatter ikke bl.a. søer og enge, som er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3. Men i henhold til naturbeskyttelseslovens § 3 kan kommunen ikke godkende en påvirkning, som vil medføre ændringer i tilstanden af naturtyperne.

Merbidrag på op til 1 kg N/ha/år vurderes generelt ikke at kunne medføre en væsentlig påvirkning af lokaliteten. Der vurderes således ikke at ske nogen væsentlig påvirkning af søerne omkring Ø. Pilegård samt af engen syd for Ø. Pilegård. For engen nord for Ø. Pilegård overstiger merdepositionen imidlertid 1 kg N/ha/år.

Det følger af Miljø- og Fødevareklagenævnets praksis i sager efter husdyrlovgivningen, at der i forhold til natur, der er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3, som udgangspunkt ikke vil være tale om en tilstandsændring – og dermed en væsentlig virkning på miljøet – såfremt den samlede ammoniakpåvirkning af naturområdet efter godkendelse af det ansøgte ligger indenfor en konkret fastsat tålegrænse, indenfor det gældende tålegrænseinterval for den pågældende naturtype.

Bornholms Regionskommune har derfor foretaget en nærmere vurdering af ammoniakpåvirkningen på engen.

Vurdering af påvirkning på eng nord for Ø. Pilegård

Der skal ved beregning af ammoniakdeposition angives en ruhed for naturarealet. Der er til engen anvendt ruheden 'Bn - blandet natur med lav bevoksning (gennemsnitshøjde under ½ m)'. Der beregnes en ammoniakdeposition til engen på 10,5 kg N/ha/år. Heraf beregnes merdepositionen i forhold til nudrift og 8-årsdrift til 4,1 kg N/ha/år.

Baggrundsdepositionen i området er beregnet til 12,2 kg N/ha/år beregnet som et gennemsnit over de seneste tre års data 2019-2021. Når baggrundsdepositionen og depositionen fra den ansøgte produktion på Ø. Pilegård lægges sammen, fås en samlet deposition til engen på 22,7 kg N/ha/år.

Det følger af tabel 2 i DCE-notatet "Opdatering af empirisk baserede tålegrænser" fra september 2018⁷, at tålegrænseintervallet for "fersk eng" er 15-25 kg N/ha/år. Det fremgår dog af tabellens note 1 og 2, at tålegrænseintervallet for "fersk eng" som udgangspunkt dækker natureng og ikke bør anvendes for arealer med kulturgræsland og/eller hvor den væsentligste påvirkning er fra en hidtil lovlig landbrugsmæssig drift. Den atmosfæriske afsætning skal desuden ses i sammenhæng med andre tilførsler, f.eks. med overfladenær afstrømning.

Af DCE-notatets side 5 fremgår desuden følgende:

"Der er i (Bak, 2003) givet en konceptuel beskrivelse af, hvordan empirisk baserede tålegrænser kan differentieres for arealer beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3 med udgangspunkt i områdets tilstand, målsætning og øvrige påvirkninger. Udgangspunktet herfor er, at den vurderede påvirkning (atmosfærisk deposition af kvælstof) i sig selv skal kunne medføre en væsentlig tilstandsændring, hvilket ikke vil være tilfældet, hvor landbrugsdrift er den væsentligste påvirkning eller tilførsler med overfladenært grundvand er den væsentligste kilde til kvælstof."

Bornholms Regionskommune besøgte engen ved Ø. Pilegård den 26. august 2022. Der er tale om et lavtliggende eng/mose-areal med vandgennemstrømning beliggende mellem dyrkede marker og grænsende op til skov. Ved besigtigelsestidspunktet, som var i en meget tør periode, var der fugtig/våd bund i det laveste, men et egentligt åbent vandløb sås kun helt i den sydlige ende. Vegetationen var højstaudevegetation

---

⁷ Opdatering af empirisk baserede tålegrænser. Notat fra DCE 2018. [Opdatering af empirisk baserede tålegrænser \(au.dk\)](#)

med dominans af stor nælde og almindelig rapgræs. Tættest på skoven var den bedste kvalitet med meget almindelig fredløs. Der blev registreret følgende arter: *lådden dueurt*, *bredbladet dunhammer*, *gul fladbælg*, *fløjlsgræs*, *almindelig kvik*, *vild kørvel*, *stor nælde*, *ager-padderok*, *vand-pileurt*, *eng-rapgræs*, *lyse-siv*, *kruset skræppe*, *manna-sødgræs*, *ager-tidse*, *almindelig hylde*, *butbladet skræppe*, *almindelig hundegræs*, *brombær*, *almindelig fredløs*, *kryb-hvene*, *dynd-padderok*, *almindelig mjørdurt* og *almindelig rapgræs*.

Ud af de registrerede arter var der 8 'problemarter' og 1 'positivart' (værdifuld art, i dette tilfælde dyndpadderok) for naturtypen eng. Der blev lavet en dokumentationscirkel, hvor ud fra der blev beregnet et naturtilstandsindex. Naturtilstandsindexet blev beregnet til 0,47, hvilket svarer til en moderat tilstand⁸. Dokumentationscirklen blev lavet i den del af engen, som blev vurderet til at have den bedste naturkvalitet, hvilket var i den nordlige del af engen grænsende op til skoven. Det vurderes, at tilstanden i den sydlige del af engen er ringe. Der var ikke græssende dyr eller anden synlig pleje af engen.

Det er Bornholms Regionskommunes vurdering, at engen er en natureng. Engen er beskyttet i henhold til naturbeskyttelseslovens § 3, men den er ikke målsat eller fredet eller omfattet af nogen særlig indsats for naturpleje. Der var ingen drift på arealet på besigtigelsestidspunktet.

Arealet er lavtliggende og omgivet af marker. Det er derfor kommunens vurdering, at engen påvirkes af overfladenær afstrømning fra de omkringliggende arealer. Ejere oplyste ved besigtigelsen, at flere markdræn leder ud til engen. Bornholms Regionskommune har ud fra ejers oplysninger indtegnet drænenes omtrentlige placering på luftfoto, se figur 13.

---

⁸ Naturtilstanden kan være I (høj), II (god), III (moderat), IV (ringe) og V (dårlig), jf. referenceskalaen i Faglig rapport fra DMU nr. 792 fra 2010 om Naturtilstand på terrestriske naturarealer – besigtigelser af § 3-arealer.

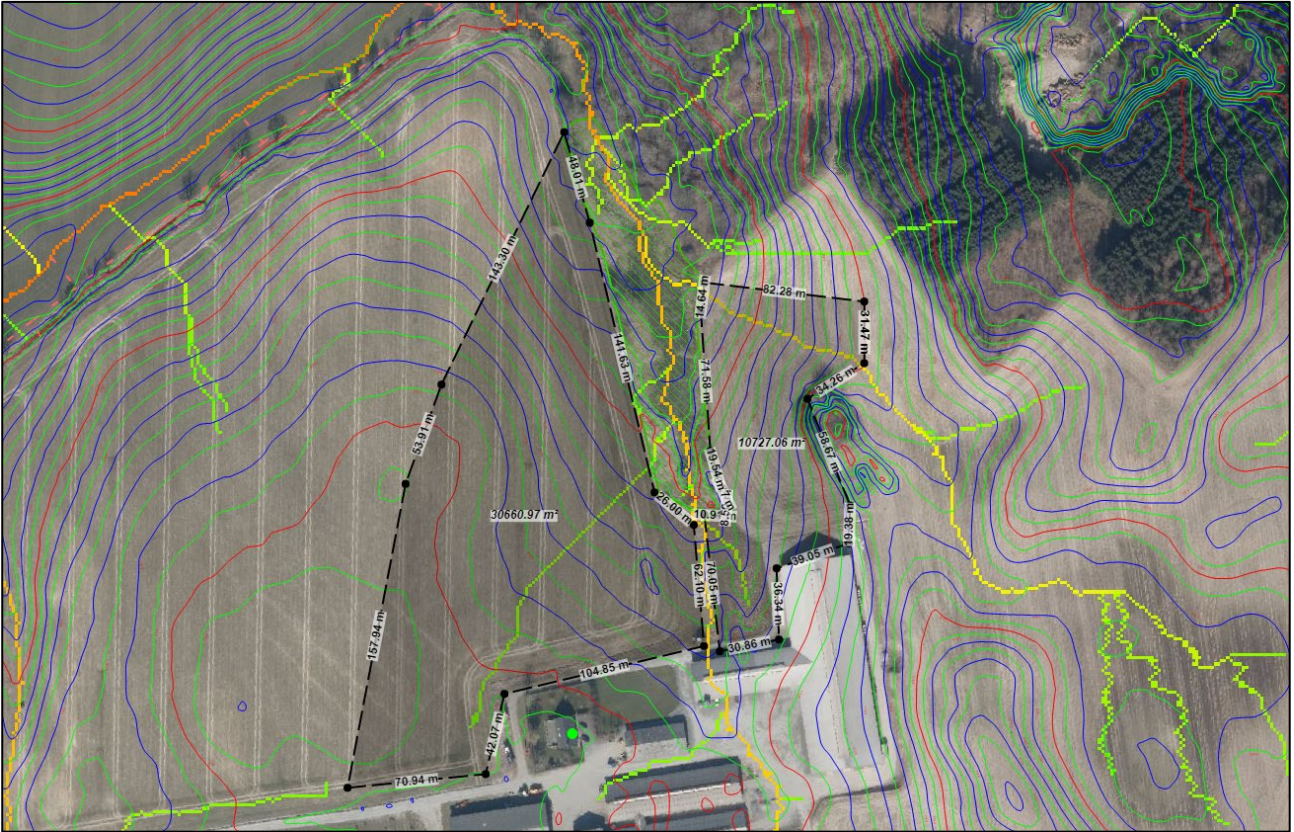
Figur 16 Dræn, som leder til engen nord for Ø. Pilegård. Drænene er indtegnet omtrentligt på baggrund af ejers oplysninger.

Det fremgår af Miljø- og Fødevarerklagenævnets praksis, at den samlede mængde tilstrømmende kvælstof fra omkringliggende marker til naturarealerne kan anslås ved at anvende en metode, der er beskrevet i et notat fra DCE fra 2015⁹.

Kortet i figur 17 herunder viser et bud på indtegning af oplandsareal til engen baseret på højdekurver, strømningssveje og ejers oplysninger om dræn.

---

⁹ DCE, 2015: [Notat om estimat af generel faktor for merudvaskning af kvælstof ved at anvende husdyrgødning frem for handelsgødning \(au.dk\)](#)

Figur 17 Kort med højdekurver og beskyttet natur (skraveret areal) samt et bud på omtrentlig indtegning af oplandsarealet, som afleder direkte til engen.

På den vestlige side af engen vurderes arealet, som skrånere mod engen, at have et areal på ca. 3 ha. På den østlige side af engen vurderes arealet, som skrånere direkte mod engen, at være på mindst ca. 1 ha. Det vurderes således, at der kan ske overfladenær tilstrømning til engen fra et areal på mindst ca. 4 ha.

Arealet er dyrkede arealer i omdrift. Engen og markarealerne øst for engen er beliggende i et område med lerblandet sandjord, mens hovedparten af markarealerne vest for engen er beliggende i et område med sandblandet lerjord.

Ud fra tal for udvaskningen fra rodzonen, som fremgår af DCE-rapporten, og som er gengivet i tabel 13 herunder, kan udvaskningen fra arealet estimeres. Bornholms Regionskommune har taget udgangspunkt i en udbringning af kvæggylle ved et klima med middel nedbør. Jordbunden er blandet ler og sand, og der anvendes derfor et gennemsnit af værdierne for lerjord og sandjord. Herved kan en gennemsnitlig udvaskning fra arealerne beregnes til $(50+66/2=)$ 58 kg N/ha.

Tabel 13 Tabel med sammenligning af udvaskningen fra rodzonen på forskellige brugstyper på lerjord (JB6) og sandjord (JB1) samt forskellige klimaer. Tabellen er Tabel 8 i DCE-notatet [Notat om estimat af generel faktor for merudvaskning af kvælstof ved at anvende husdyrgødning frem for handelsgødning \(au.dk\)](#)

	Antal DE/ha	Udvaskning fra rodzonen (kg N/ha)					
		Lerjord			Sandjord		
		Tørt	Middel	Vådt	Tørt	Middel	Vådt
Planteavlbrug	0	31	44	57	41	60	75
Svinebrug	1,4	33	48	59	45	63	78
Kvægbrug	1,7	35	50	62	48	66	81

Det anslås på baggrund af oplandsarealets hældning, at minimum 25 % af tabet fra rodzonen på arealer med afstrømning til engen ender på engarealet. Herved kan der beregnes, at der tilføres minimum $4 \text{ ha} \cdot 58 \text{ kg N/ha/år} \cdot 0,25 = 58 \text{ kg N/år}$.

Denne mængde næring vurderes at blive fordelt på engarealet, som er på 0,7 ha. Dette giver ca. 83 kg N/ha/år, som tilføres med overfladenær afstrømning fra markerne omkring engen.

Sammenfattende vurdering for eng nord for Ø. Pilegård

Det er Bornholms Regionskommunes vurdering, at der er tale om en natureng, og at engens tilstand er moderat til ringe.

Den ansøgte udvidelse på Ø. Pilegård vil medføre, at engen vil modtage en merdeposition på 4,1 kg N/ha/år, og at totaldepositionen til engen inkl. baggrundsbelastning vil være 22,7 kg N/ha/år.

Bornholms Regionskommune vurderer, at engen, på grund af de topografiske forhold og omkringliggende dyrkede arealer, allerede før den ansøgte udvidelse på Ø. Pilegård har modtaget et væsentligt bidrag fra overfladenær afstrømning fra omkringliggende arealer i størrelsesordenen anslået ca. 83 kg N/ha/år.

Det er på denne baggrund Bornholms Regionskommunes vurdering, at tålegrænseintervallet på 15-25 kg N/ha/år for "fersk eng" ikke finder anvendelse, idet den omhandlede eng allerede er væsentligt næringsstofpåvirket, og idet den væsentligste påvirkning af engen også efter godkendelse af det ansøgte vil komme fra andre kilder. Bornholms Regionskommune vurderer således, at en merbelastning på 4,1 kg N/ha/år ikke vil være væsentlig set i forhold til de øvrige næringsstofkilder til engen, og at merbelastningen derfor ikke vil resultere i en mærkbar forringelse af engens tilstand. Endvidere vil den ansøgte produktion på Ø. Pilegård ikke medføre en overskridelse af det øvre tålegrænseinterval for fersk eng, som er på 25 kg N/ha/år.

Bornholms Regionskommune vurderer på baggrund af ovenstående, at der ikke er grundlag for at stille krav til den maksimale deposition af ammoniak til engen.

Påvirkning af Natura 2000-områder

Ø Pilegård er beliggende ca. 3 km syd for nærmeste Natura 2000-område N210 Spællinge Ådal, Døndal og Helligdomsklipperne (ved Krashave). Som det ses af tabel 12 er ammoniakpåvirkningen på Natura 2000-området beregnet til maksimalt 0,1 kg N/ha/år.

Der vurderes ikke at være andre forhold ved den ansøgte produktion, som kan påvirke Natura 2000-området. Bornholms Regionskommune vurderer derfor samlet, at den ansøgte produktion ikke vil påvirke naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-områder.

Bilag IV-vurdering

EU-landene har vedtaget fælles regler om at beskytte naturen. Habitatdirektivet forpligter medlemslandene til at træffe de nødvendige foranstaltninger til at indføre en streng beskyttelsesordning i det naturlige udbredelsesområde for dyrearter, som står på bilag IV. Beskyttelsen af arterne handler blandt andet om at sikre arterne mod at blive efterstræbt (jagt, indsamling, ødelæggelse af æg og yngel). Men medlemslandene skal også sikre, at arternes yngle- og rasteområder ikke beskadiges eller ødelægges. Viden om arternes forekomst og udbredelse opdateres løbende, bl.a. gennem det nationale program for overvågning af vandmiljø og natur (NOVANA).

Det fremgår af habitatbekendtgørelsens § 10, at der ikke kan gives tilladelse, dispensation, godkendelse m.v., hvis det ansøgte kan beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er optaget i habitatdirektivets bilag IV, eller ødelægge de plantearter, som er optaget i habitatdirektivets bilag IV, i alle livsstadier.

Det fremgår af Miljøstyrelsens vejledning om miljøregulering af husdyrhold, at *"Kommunen skal derfor altid foretage en vurdering af, om der inden for 300 m fra punktkilden (inden for denne afstand kan en påvirkning henføres til punktkilden) ligger områder, som kan rumme bilag IV-arter (typisk vandhuller, moser eller solåbne græsarealer), og om der er registreret en forekomst af arten."*

Bilag IV-arter, som forekommer på Bornholm, er bl.a. arter af flagermus, paddearterne løvfrø, springfrø, strandtudse, grønbroget tudse og stor vandsalamander, arter af vandkalve og guldsmede samt markfirben.

Bornholms Regionskommune har gennemgået de tilgængelige databaser Naturbasen, Danmarks Naturdata og Arter. Der er i 2003 registreret løvfrø i en sø ca. 260 m syd for Ø. Pilegård samt i 2005 på i en markoversvømmelse på marken øst for ejendommen. Herudover er der ingen registreringer af Bilag IV-arter inden for en afstand af 300 m fra Ø. Pilegårds bygninger.

Der er inden for 300 m af produktionsanlægget to søer, som potentielt kan være levested for padder. Søerne er beliggende henholdsvis ca. 70 og 260 m syd for bygningerne på Ø. Pilegård. Søen ca. 260 m syd for Ø. Pilegård er den, hvor der er registreret løvfrø i 2003.

Søerne og påvirkningen af disse er beskrevet ovenfor under afsnittene 'Anden natur'. Ingen af søerne modtager en merposition fra Ø. Pilegård på mere end 1 kg N/ha/år, og der vurderes derfor ikke at være tale om en væsentlig påvirkning af søerne.

Idet der således ikke vurderes at ske en væsentlig ændring af søernes tilstand som følge af den ansøgte produktion, vurderes søernes potentiale som muligt levested for Bilag IV-arter heller ikke at blive påvirket af den ansøgte miljøgodkendelse.

Der er inden for 300 m af produktionsanlægget også en eng, som også er beskrevet ovenfor under afsnittene 'Anden natur' og 'Vurdering af påvirkning på eng nord for Ø. Pilegård'.

Bornholms Regionskommune har i sidstnævnte afsnit vurderet, at påvirkningen fra den ansøgte produktion på Ø. Pilegård ikke vil være væsentlig set i forhold til de øvrige næringsstofkilder til engen, og at merbelastningen derfor ikke vil resultere i en mærkbar forringelse af engens tilstand.

Engen vurderes dog heller ikke at udgøre et oplagt levested for Bilag IV-arter.

Arealerne, hvor der skal bygges nye bygninger, er beliggende i umiddelbar nærhed af de eksisterende driftsbygninger på ejendommen og vurderes ikke at udgøre egnede yngle- eller rasteområder for Bilag IV-arter eller at indgå i oplagte vandreruter for padder.

På ovenstående baggrund vurderer Bornholms Regionskommune samlet, at den ansøgte udvidelse ikke medfører en væsentlig påvirkning af bilag IV-arter eller fører til ødelæggelse eller beskadigelse af yngle- og rasteområder for Bilag IV-arter.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår vedr. ammoniakdeposition til naturarealer.

10. MULIGE DRIFTSFORSTYRRELSER OG UHELD

I dette afsnit beskrives mulige uheld, der kan føre til væsentlig forøget forurening af jord, overflade- og grundvand samt skade på mennesker, dyr og planter i forhold til normal drift. Desuden beskrives foranstaltninger til begrænsning af risici.

Beskrivelse

De mulige risici på Ø. Pilegård centrerer sig om forurening af grund- eller overfladevand med gylle, pesticider, rengøringsmidler, veterinærmedicin, olie/diesel eller ensilagesaft samt spild af gylle og tilsvining af jord og veje i forbindelse med transport.

Der er risiko for udslip af gylle i forbindelse med pumpning af gylle til gylleholder og ved omladning til gyllevogn. Derudover kan der ske udslip ved lækage ved påkørsel eller ved tæring af beholderen.

Fra markstakke med fast gødning er der risiko for forurening af overfladevand med møddingsaft.

Fra eventuelle markstakke med ensilage er der risiko for forurening med ensilagesaft.

Der er risiko for punktfurening med olie, pesticider, rengøringsmidler og veterinærmedicin.

Minimering af risiko for uheld

Gylle

Alle gyllebeholdere er forsynet med dykket indløb. Overpumpning fra stald til gyllebeholder sker under overvågning.

På Ø. Pilegård udbringes gylle op til ca. 3 km med egen vogn. Der er kran på gyllevogn med overløbsrør til tanken (føres ned med kranen), og der kan derfor ikke ske overløb ved overpumpning. Flytning af gylle over længere afstande sker med lastbil.

Gylletankene er underlagt lovpligtig kontrol og kontrolleres hyppigt visuelt, og der føres logbog.

Pesticider

Marksprøjte vaskes i marken og restbeholdning af sprøjtevæske fortyndes grundigt og udsprøjtes i marken. Bekæmpelsesmidler og eventuelle kemikalierester opbevares i et aflukket kemikalierum ind til anvendelse eller aflevering til affaldsstation. Ejere og medarbejdere er uddannet til at anvende/håndtere midlerne, idet alle har sprøjtecertifikat.

Rengøringsmidler

Surt og basisk rengøringsmiddel til malkeanlæg opbevares i teknikrummet, hvor der kun er afløb til gyllekanaler. Der anvendes kun lukkede tromler til det hele (der føres en slange ned i tromlen, hvorfra anlægget selv fuldautomatisk henter midlet). Der anvendes ikke andre rengøringsmidler udover klortabletter og almindeligt vaskepulver til vask af klude, hvilket foregår i stalden.

Veterinærmedicin

Medicin og medicinrester opbevares samlet i aflåst skab på kontoret, hvor kontaminering med mælken ikke er mulig. Der er sjældent medicinrester, men findes de, afleveres de til dyrlægen. Ejere og medarbejdere er uddannet til at foretage visse behandlinger selv.

Spildolie og diesel

Dieseltank står på fast, støbt bund i maskinhuset, og der er ikke afløb i bygningen. En eventuel lækage vil derfor være synlig og kan opdages hurtigt. Spildolie opsamles i lukket beholder i maskinhus og afhentes af oliefirma cirka 1 gang årligt. Indtil afhentning står den lukkede beholder overdækket på fast bund i maskinhuset.

Markstakke

Majs/græs lægges kun i markstak, hvis tørstofprocenten er høj nok. Det vil sige, at der ikke er saftafløb. Stakken overdækkes som den skal.

Ensilage

Ensilageplads (plansiloer) er etableret med fast bund og fald mod afløb, der leder til gyllebeholder.

Minimering af gene og forurening ved uheld

Hvis der sker tilsvining af veje med jord og gylle, rengøres der hver dag ved arbejdets ophør. Ved udsivende møddingssaft/ensilagesaft fra markstakke eller plansiloer fjernes den udsivende saft, og jorden skrubes af i passende omfang. Desuden stoppes udsivningen med en barriere, som enten er uigennemtrængelig eller indeholder så højt et tørstof, at udsivningen opsuges (f.eks. halmballer).

I tilfælde af spild af bekæmpelsesmidler på fast bund opsuges så meget som muligt med kattegrus, savsmuld eller lignende. Ved spild af bekæmpelsesmidler på jord skrubes et passende jordlag af straks efter udslip, og jorden opsamles og afleveres på genbrugsstation.

I tilfælde af overløb af gylle forsøges opdæmning med jord, halmballer eller lignende, så gyllen ikke løber mod søer eller vandløb. På ejendommen forefindes bl.a. bigballer, rendegrave og teleskoplæsser, som kan anvendes.

Ved akut forurening ringes til alarmcentralen på 112. Alarmcentralen kontakter relevante medarbejdere i Bornholms Regionskommune, og yderligere tiltag aftales.

I øvrigt henvises til ejendommens beredskabsplan, som revideres i forbindelse med udvidelsen. Beredskabsplanen beskriver procedurer i tilfælde af kritiske situationer eller uheld:

- Brand
- Gylleudslip
- Kemikalie-/olieudslip
- Uheld med syre
- Strømsvigt
- Placering af stophaner/hovedafbryderkontakter
- Forholdsregler ved transport af bekæmpelsesmidler

Der er førstehjælpeudstyr og øjenskyllmiddel til rådighed på Ø. Pilegård. Det opbevares i staldkontoret og på værksted.

Generelt gælder, at ved akut forurening af olie, gylle eller spildevand, tilkaldes alarmcentralen på 112. Alarmcentralen tilkalder en miljømedarbejder fra Bornholms Regionskommune.

I stalden og på marken medbringes en mobiltelefon således at det er muligt at hurtigst at tilkalde hjælp ved held.

Strømafbrydelse, generelt

Lovgivningen forlanger, at man kan redegøre for, hvordan dyrene beskyttes ved strømafbrydelse.

Det er vigtigt, at dyrene fortsat har adgang til foder og vand, og kan malkes.

Strømafbrydelse, Ø. Pilegård

For Ø. Pilegård gælder:

Vand: Der vil være vand også ved strømsvigt (vandværksvand).

Foder: Der fodres med mobil fuldfodervogn, som ikke er afhængig af strøm.

Malkning: Nødgenerator startes op, hvis der ikke er strøm, når køerne skal malkes. Nødgenerator er i teknikrum.

Der er udarbejdet en beredskabsplan med beskrivelse af procedurer ved uheld. Beredskabsplanen revideres/kontrolleres mindst 1 gang om året og vil blive opdateret i forbindelse med udvidelsen.

Kommunens vurdering

Opbevaring af fast husdyrgødning

Området er allerede indarbejdet i husdyrbrugloven og indgår i beregninger vedrørende husdyrbrugets ammoniakemission og lugtemission i afsnittene "Gener fra husdyrbruget" og "Ammoniak og Naturpåvirkning", hvorfor dette ikke vil blive gennemgået yderligere i dette afsnit.

Opbevaring af gylle

Området er allerede indarbejdet i husdyrbrugloven og indgår i beregninger vedrørende husdyrbrugets ammoniakemission og lugtemission i afsnittene "Gener fra husdyrbruget" og "Ammoniak og Naturpåvirkning", hvorfor dette ikke vil blive gennemgået yderligere i dette afsnit.

Håndtering af husdyrgødning

Kalvemøg kommer i gylletank som flydelag, eller opbevares på anden ejendom. Der er 4 gylletanke på ejendommen, som efter udvidelsen alle vil have overdækning. Der udføres lovpligtig 5/10 års beholderkontrol, som senest er udført i 2019. Dybstrøelse opbevares i markstak, som overdækkes. Placering af dybstrøelse flyttes hvert år, således at der mindst går 5 år imellem samme placering.

- Tankene tømmes ca. én gang årligt for inspektion og vedligeholdelse
- Gyllen omrøres kun forud for udkørsel af gylle
- Der er konstant flydelag på gyllen, og efter omrøring/udkørsel kontrolleres det, at der senest 7 dage efter, at der er igen er gylle i tanken, er etableret flydelag
- Der føres logbog over flydelaget på gyllen, så der er fokus på at flydelaget lever op til kravene.
- Tankene er tilmeldt de lovpligtige regelmæssige eftersyn, hvilket betyder at tanken hvert 5/10. år bliver kontrolleret for om der skulle være tegn på betydende utætheder

Området er ikke omfattet af godkendelseskravet, og vil derfor ikke blive gennemgået yderligere, udover de ovenfor nævnte procedurer og tekniske løsninger, som er medvirkende til at minimere ammoniakemissionen og risikoen for forurening af jord og grundvand.

Bornholms Regionskommune vurderer derfor, at BAT er overholdt i forhold til opbevaring og håndtering af gødning.

Udbringning af husdyrgødning

1. august 2017 overtog Landbrugs- og Fiskeristyrelsen regulering og kontrollen med udbringningsarealerne og vil dermed være dækket af generelle regler. Området er ikke omfattet af godkendelseskravet, og vil derfor ikke blive gennemgået yderligere.

Ifølge ansøger vil følgende dog blive praktiseret på bedriften:

- Husdyrgødning udbringes under hensyn til generelle regler, og foregår i videst muligt omfang efter godt landmandskab, hvilket vil sige at der tages hensyn til naboer, byområder osv
- Gyllen nedfældes på græsmarker
- Husdyrgødningen udbringes under hensyn til afgrødernes vækstperiode, hvilket betyder maksimal udnyttelse af næringsstoffer
- Udkørsel af fast og flydende husdyrgødning på dage med lav fordampning/regn.
- Nedpløjning/harvning af dybstrøelse umiddelbart efter udspredding
- Udkørsel af fast og flydende husdyrgødning til afgrøder i god vækst og/eller afgrøder med en plante-højde, der reducerer fordampningen

Ud fra ovennævnte procedurer og tekniske løsninger, som er medvirkende til at minimere ammoniakemissionen og risikoen for forurening af jord og grundvand, vurderer Bornholms Regionskommune at BAT er overholdt i forhold til udbringning af husdyrgødning.

Beredskabsplan

Bornholms Regionskommune vurderer, at der skal foreligge en beredskabsplan, som indeholder følgende:

- En plan over husdyrbruget med angivelse af drænsystemer og vandkilder/spildevandskilder
- Handlingsplaner for hvordan brand, utætte eller kollapsede gyllebeholdere, ukontrollerede afstrømninger fra møddinger og ensilagepladser samt olieudslip håndteres.
- Hvor udstyr til håndtering af forureningsulykker er placeret.

Vilkår

I henhold til klagenævnspraksis vurderes det, at husdyrgødningsbekendtgørelsens regler for håndtering af bl.a. flydende husdyrgødning anses for tilstrækkelige til at imødegå forurening ved et eventuelt udslip, og derfor er der ikke stillet yderligere vilkår til at forebygge uheld m.v.

Der er dog stillet vilkår om udarbejdelse af en beredskabsplan, som indeholder handleplaner for blandt andet, hvordan brand, utætte eller kollapsede gyllebeholdere, ukontrollerede afstrømninger fra møddinger og ensilagepladser samt olieudslip håndteres.

11. EGENKONTROL OG DOKUMENTATION

I dette afsnit beskrives og vurderes, hvordan ansøger gennemfører eller planlægger at gennemføre egenkontrol og management. Desuden beskrives de dokumenter og registreringer, som ansøger skal præstere for at dokumentere, at vilkårene i miljøtilladelsen er overholdt.

Beskrivelse

Management og egenkontrol

Den daglige ledelse og management varetages af Kim Nielsen. Kim Nielsen er ejer af Ø. Pilegård og ansvarlig for den daglige drift.

Kim Nielsen deltager i rådgivning og sparring udbudt af VKST og er fast abonnement på rådgivning inden for fodring, produktionskontrol, planteavl og gødningshåndtering. Det giver bl.a. registreringer, som omsættes i styringsværktøjer til optimal fodring, gødning og plantebeskyttelse. Foder- og produktionsrådgivning indeholder også sparring til dyrevelfærd.

I Danmark har mejerierne indført et kvalitetsprogram for management og godt landmandskab på mælkeproducerende bedrifter. Kvalitetsprogrammet følges af alle mælkeproducerende ejendomme og dermed også Ø. Pilegård.

Kim Nielsen henter også inspiration og sparring i ERFA-gruppe med andre malkekvægbesætninger. Kim Nielsen efterstræber generelt at levere "godt landmandskab" og holde sig ajourført.

Egenkontrol

Mejeriernes kvalitetsprogram for mælkeproducerende bedrifter er sammenfattet i dokumentet "Kvalitetsprogrammet for gården" og dækker områderne: dyrevelfærd, miljø og mælkens sammensætning. Som opfølgning på kvalitetsprogrammet besøges hver bedrift jævnligt med kontrolbesøg, hvor rutiner iht. egenkontrol og dokumentation bliver gennemgået. Der har senest været kontrol på Ø. Pilegård i 2022.

Følgende udføres som led i bedriftens egenkontrol:

- Der føres logbog over flydelag i gyllebeholder
- Der udarbejdes de lovpligtige gødningsplaner og gødningsregnskaber
- Forbrug af vand, energi og råvarer opgøres årligt.
- Produktionsapparatet efterses i det daglige arbejde.
- Gyllepumpning overvåges
- Der er velfærdsbesøg/besætningsbesøg (dyrlæge) hver 14. dag
- Der er 5/10 års kontrol på alle gyllebeholdere.
- Ydelseskontrol hver måned.
- Malkeanlæg og køletank tjekkes årligt.
- Der gennemføres foderkontrol 6 gange årligt og udarbejdes produktionskontrolrapport 2 gange årligt af kvægrådgiver
- Daglige rutinetjek
- Ensilageprøver udtages og analyseres på certificeret laboratorium
- Foderplan laves flere gange årligt af kvægbrugskonsulent

På bedriften opbevares:

- Sprøjtejournal.
- Gødningsplan.
- Tal for mælkekvalitet fra mejeriet.
- Analyser af grovfoder.
- Dokumentation for skadedyrsbekæmpelse.
- Logbog for flydelag på gyllebeholder.

Desuden kan der i løbet af få dage fremskaffes:

- Fakturaer på køb og salg af foder.
- Oplysninger om sundhedsanmærkninger fra slagteri.
- Temperaturer på mælk i mælketank.

Kommunens vurdering

Bornholms Regionskommune vurderer, at gennemførelse af den beskrevne egenkontrol samt overholdelse af de stillede vilkår vil medføre, at der løbende holdes øje med, at forudsætningerne for miljøgodkendelsen overholdes, og at det er dokumenteret, således at kommunen ved tilsyn eller på efterspørgsel kan kontrollere dette.

Dokumentationen skal opbevares i mindst 5 år.

Vilkår

På baggrund af ovenstående er der stillet vilkår om, at alle vilkår skal være kendt af de ansatte samt om dokumentation for produktionsarealets størrelse, korrekt bortskaffelse af affald mv.

12. SAMLET VURDERING

Samlet set vurderer Bornholms Regionskommune, at når miljøtilladelsens vilkår overholdes, har ansøger truffet de nødvendige foranstaltninger til at forebygge og begrænse forureningen ved anvendelse af den bedste tilgængelige teknik, og at husdyrbruget i øvrigt kan drives på stedet uden at påvirke omgivelserne på en måde, som er uforenelig med hensynet til omgivelserne. Bornholms Regionskommune vurderer, at indretning og drift af husdyrbruget kan ske i overensstemmelse med gældende regler og uden væsentlig påvirkning af miljøet, som dette er defineret i husdyrgodkendelsesloven, herunder at projektet ikke skader bevaringsstatus for Natura 2000-områder eller levesteder for arter optaget på habitatdirektivets bilag IV.

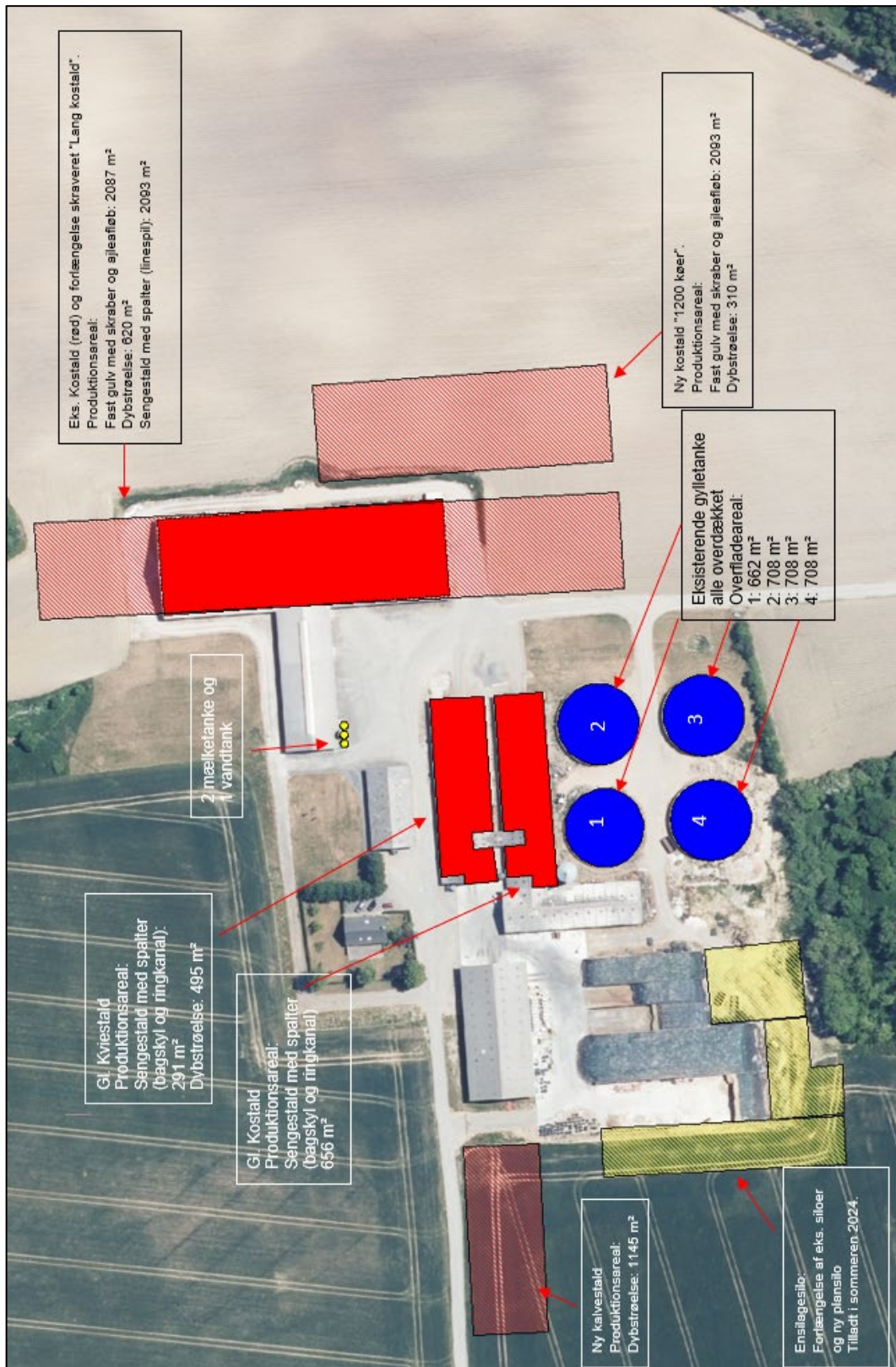
På baggrund af husdyrbrugets beliggenhed og de beskrevne ikke-væsentlige virkninger på det lokale miljø, vurderer Bornholms Regionskommune desuden, at det ansøgte ikke vil have grænseoverskridende virkninger.

Bilagsoversigt:

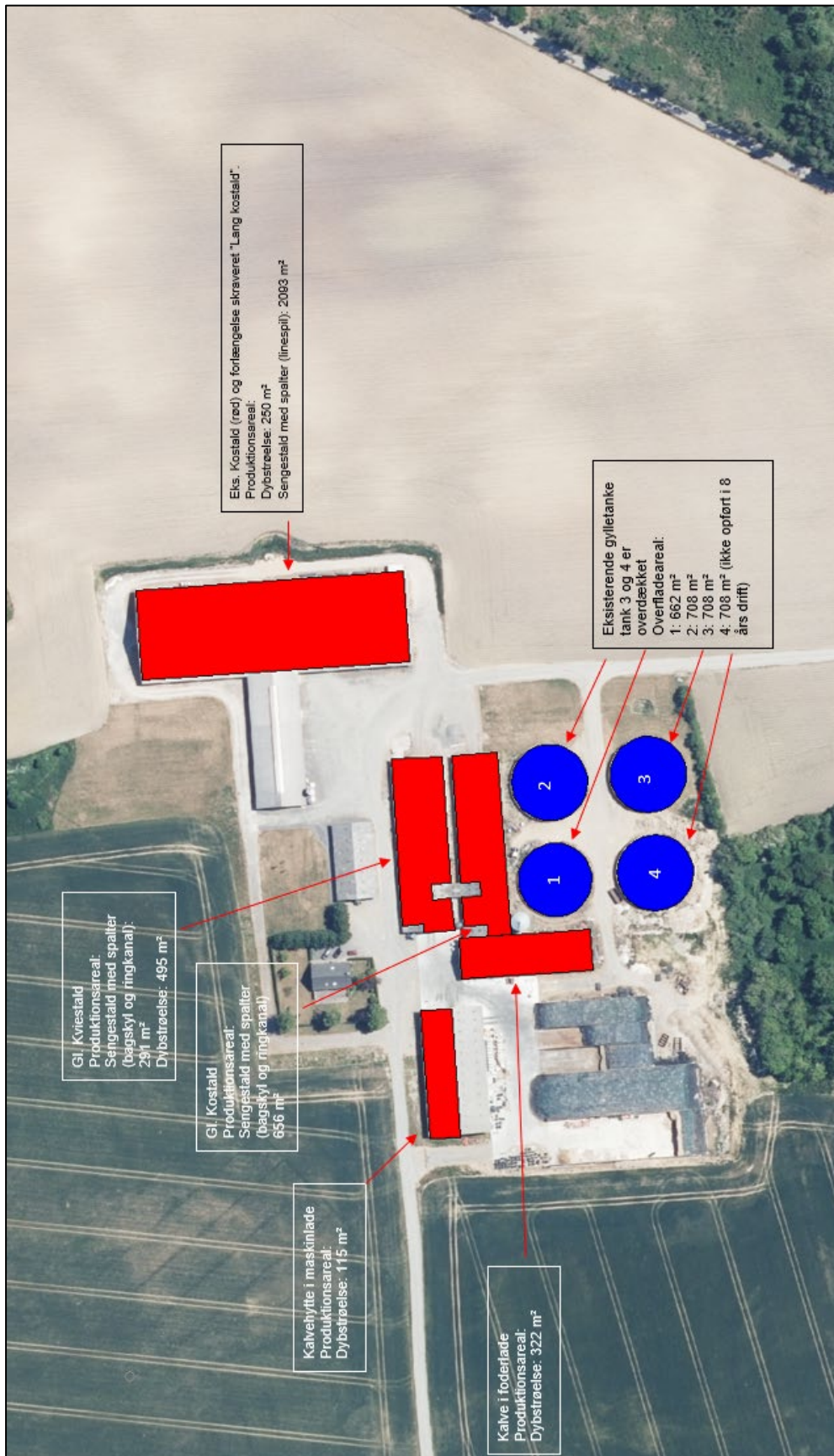

- 1a. Produktionsarealer i ansøgt drift på Ø. Pilegård
- 1b. Produktionsarealer i nudrift og 8 års drift på Ø. Pilegård
2. Beredskabsplan for Ø. Pilegård

Bilag 1a. Produktionsarealer i ansøgt drift på Ø. Pilegård

Bilag 1b. Produktionsarealer i nudrift og 8 års drift på Ø. Pilegård

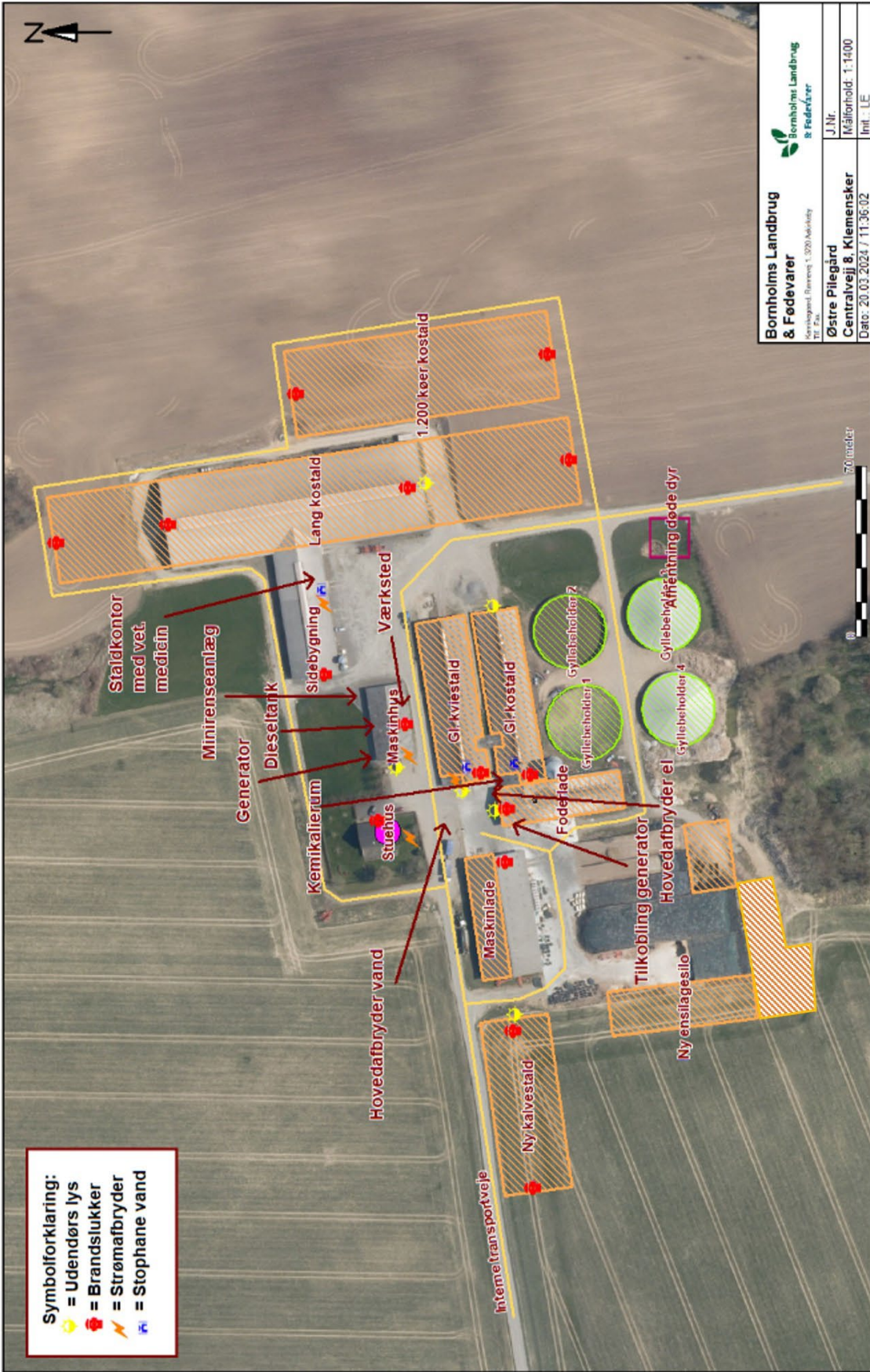
Bilag 2. Beredskabsplan for Ø. Pilegård

Udarbejdet: marts 2024

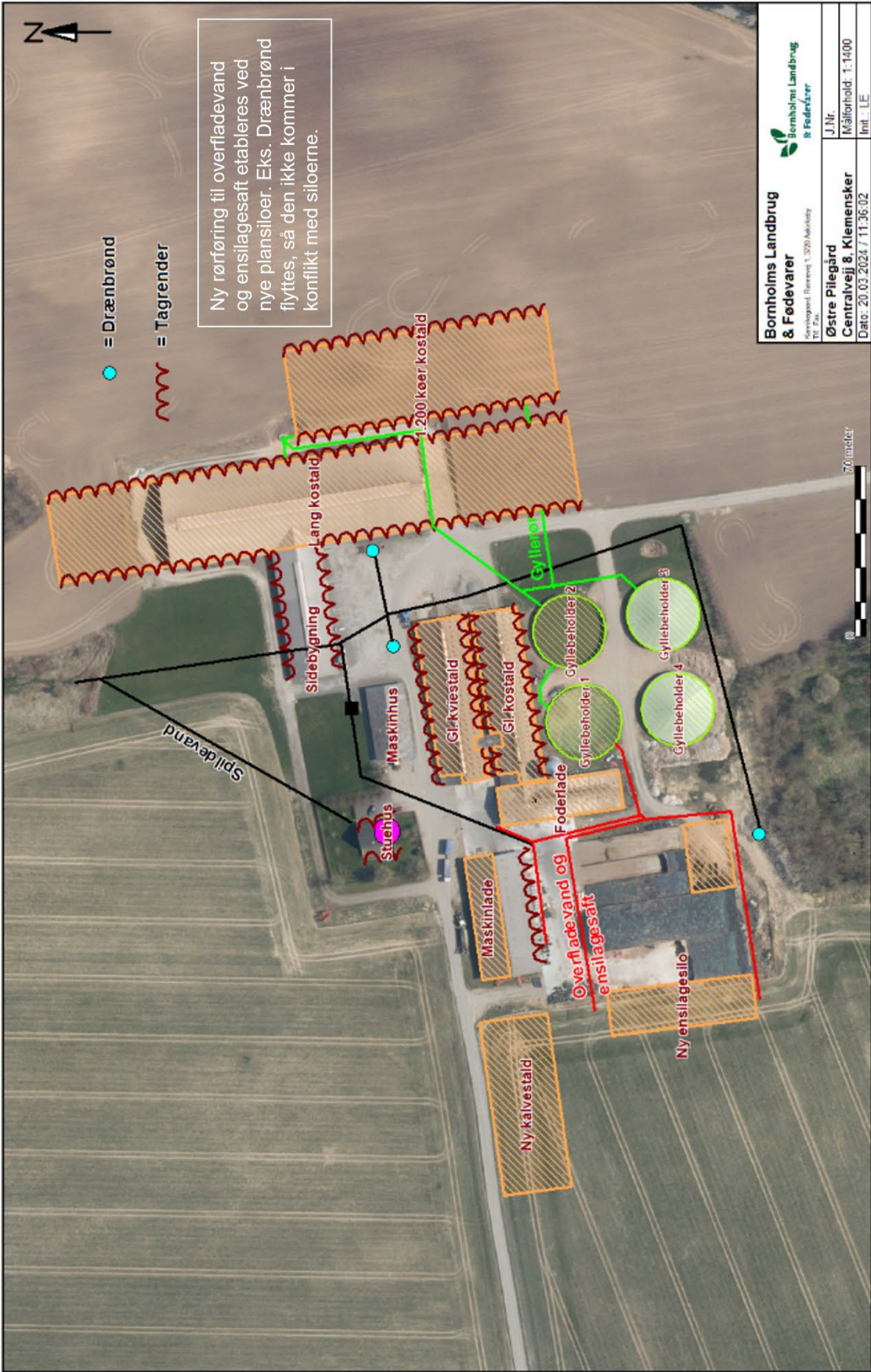
Beredskabsplan

Ø. Pilegård v/ Kim Nielsen, Centralvej 8, 3780 Klemensker

Telefonliste	Brand - instruks	Overløb af gylle - instruks	Kemikalie, oliespild - instruks	Stophaner og hovedafbrydere	Strømsvigt - instruks	Personskade - instruks
Brandvæsen 112	RING 112 - oplys: <ul style="list-style-type: none"> • Navn, adresse og tlf nr. der ringes fra • Hvad der er sket og at det er en gårdbrand • Er der tilskadekomne - hvor mange? • Er dyrene kommet ud - art og antal der evt. er fanget Kontakt Kim 29270365	Ved større overløb af gylle eller ved brud på gylletanken - RING 112 - oplys: <ul style="list-style-type: none"> • Navn, adresse og tlf nr. der ringes fra • Hvad der er sket og hvor meget der er løbet ud • Om der er risiko for forurening af vandløb eller drikkevandsboring Ved mindre spild kontaktes kun miljømyndighederne. 29270365 Kontakt Kim	Ved større overløb af kemikalier og olie - RING 112 - oplys: <ul style="list-style-type: none"> • Navn, adresse og tlf nr. der ringes fra • Hvad der er sket, hvad og hvor meget der er løbet ud • Om der er risiko for forurening af vandløb, drikkevand Ved mindre spild kontaktes kun miljømyndighederne. 29270365 Kontakt Kim	Vand og elektricitet: Hovedafbryder for vand er placeret udenørs syd for stuehus og øst for maskinlade (se beredskabskort) Hovedafbryder for el er placeret i foderlådens nordøstlige hjørne (se beredskabskort) Der er to vandstophaner ved vestlige gavle i henholdsvis gl. kvæstald og gl. kostald. Der er en vandstophane i tilbygning til kostald (se beredskabskort) Der er eltavle og strømsafbryder i stuehus ved sydlig gavl. Der er eltavle og strømsafbryder ved vestlig gavl i gl. kvæstald, og i sidebygning til kostald (se beredskabskort) Der er nye sikringer er ved el-tavler . Se kort på bagsiden for placering. Kontakt Kim 29270365	Kontroller at der ikke sker forurening som følge af manglende strøm til pumper o.l. Kontakt Kim 29270365 Sørg for, at dyrene forsat kan få vand, foder og kan blive malket: Vand: Der vil være vand også ved strømsvigt (vandværksvand) Foder: Der fodres med mobil fultodenvogn, som ikke er afhængig af strøm Malkning: Nødgenerator startes op, hvis der ikke er strøm, når kperne skal malkes. Nødgenerator er i maskinhus øst for stuehuset. Tilkobling til nødgenerator er indendørs ved foderlådens nordlige gavl. Se beredskabskort for placeringer. Ved strømsvigt på over ca. ¼ time, ring til Bornholms Energi og Forsyning ("EASYSKAB") og forhør om varigheden af udfaldet. Tlf nr. 5693 0930.	RING 112 - oplys: <ul style="list-style-type: none"> • Navn, adresse og tlf nr. der ringes fra • Hvad der er sket og personens tilstand • Adgangsveje Yd almindelig førstehjælp. Udstyr til førstehjælp og øjenskyll er placeret i værksted og i staldkontor i sidebygning til kostald. Kontakt lægevagten ved personskade . Kontakt Kim 29270365 Arbejdsulykker og personskade skal anmeldes til via EASY på www.easy.ask.dk .
Ambulance 112						
Lægevagt 1813						
Miljømyndighed 112						
Helle Thers 5692 2074						
VKST 70279000						
DLG 33686000	Brandslukkere - se beredskabskort	Ved gylleudslip skal riste til 3 drænbrønde blokeres. De 3 drænbrønde skal ved risiko for gylleudslip og anden forurening blokeres ved at lægge presenning over risten, og placere en bigballe ovenpå, således at gyllen ikke kan komme videre ad rør til nordlig mose/eng, og dernæst videre til Muleby Å mod vest. (se beredskabskort)	Undgå at udslip af kemikalier løber til afløb udenfor kemikalierum. Afløbet har forbindelse til gyllekummer og gylletank, og udslip vil derfor ikke løbe videre til vandløb. Det vurderes ikke, at udslip fra dieseltank i maskinhus udgør en risiko, da dieseltanken står indenfor på fast bund uden afløb. Evt. punktfurening med olie eller pesticider suges op med savsmuld/kattegrus, og afleveres på BOFA som farligt affald. I gl. staldbygning ved kemikalierum er der pakke med savsmuld eller kattegrus til at opsuge spildte væsker. Ved transport af pesticider: Medbring en spand/sæk med fint savsmuld til opsugning af spild, og evt. skovl og plasticposer til opsamlng. Medbring mobiltelefon så der hurtigt kan tilkaldes hjælp. Modtag brandvæsen/myndighed og orientér om sted, omfang mv.	Der er to vandstophaner ved kvæstald og gl. kostald. Der er en vandstophane i tilbygning til kostald (se beredskabskort) Der er eltavle og strømsafbryder i stuehus ved sydlig gavl. Der er eltavle og strømsafbryder ved vestlig gavl i gl. kvæstald, og i sidebygning til kostald (se beredskabskort) Der er nye sikringer er ved el-tavler . Se kort på bagsiden for placering. Kontakt Kim 29270365		
Dyrlægegården 5691 1999						
Malkelanlæg: Martin, Dario, Master 51640050	Start retnings- og slukningsarbejde, hvis forsvaret:					
El, VVS, køleanlæg: Steffen Pedersen 40143996	• Evakuer dyr					
Bornholms Andelsmejeri 60106031	• Fjern olie, trykflasker/gasflasker og kemikalier					
Bornholms Kloakservice 56959105	Der er gasflasker (til afforning) ved kemikalierum. Der er svejsegas i værksted.	Kontakt evt. maskinstation for at få suget gyllen op. Er gyllen løbet videre fra drænbrønd til vandløb, så lav en spærring i vandløbet med bigballe eller jord for at undgå, at gyllen løber mod vest til Muleby Å (se beredskabskort) På ejendommen findes: <ul style="list-style-type: none"> • Halm i Bigballe og teleskopbæser i maskinhus/halmilade • Presenninger i værksted Modtag brandvæsen/myndighed og orientér om sted, omfang mv.				
Kratgård Maskinstation 40175740	Hvis det ikke er muligt at slukke branden - forsøg at begrænse den ved lukning af døre og vinduer.					
Kim Nielsen (ejer) 29270365	Modtag brandvæsenet og udlever kortmateriale.					
Kurt Nielsen (bror) 23213539	Oplys om: <ul style="list-style-type: none"> • Tilskadekomne eller dyr der ikke er reddet i sikkerhed • Hvor det brænder og omfang • Hvor der er adgangsveje 					
Carsten Nielsen (far) 40462539						

Kæmpegaard, Bommø 1, 3220 Aabjergby		J.Nr.
Tlf. Fax.		Målføhold: 1:2500
Østre Pilegård		Int.: LE
Centralvej 8, Klemensker		
Dato: 21.03.2024 / 08:33:25		

